

”Lille Murmansk”- det russiske Kirkenes

Masteroppgave i Sosialt arbeid

Emne: SA349S

Roger Iversen

Forord

I arbeidet med dette prosjektet har jeg grunnet dets form og innhold vært prisgitt mine informanter og andre kontakter. Hadde det ikke vært for at de stilte opp og delte sine erfaringer med meg hadde det vært vanskelig å gjennomføre, så en stor takk til dem. Videre har kommunen, ved ordfører og rådmann, mer enn villig vært med på å bidra til å komplettere bildet av det russiske Kirkenes. Jeg har satt utrolig pris på min veileder Jens Ivar Nergård, som har kommet med gode og konkrete tilbakemeldinger og fulgt prosjektet i et og et halvt år. Til slutt vil jeg takke min kone Ingvild og ikke minst mine to barn Marie og Malin som har holdt ut med pappa som til tider har isolert seg i kjelleren ved PCen. Dette er det nå slutt på.

Innholdsfortegnelse

Tema	Side
”Lille Murmansk”- det russiske Kirkenes	5
Bakgrunn for problemstillingen	6
Forskningsdesign	11
1. Hva skal studeres?	12
2. Hvorfor skal det studeres	12
3. hvordan vil det bli studert	13
Kjerneelementer	14
Forskningstema eller problem	14
Forskningsspørsmål og forskningsformål	15
Forskningsstrategi	16
Datakilder, type og form	17
Utvalg fra datakilder	17
Datagenerering	17
Datareduksjon og analyse	18
Utviklingen av forskningsspørsmål	18
Begreper	23
Asylsøker- Flyktning	23
Innvandring - Innvandrere	24
Integrering	25
Assimiliasjon	27
Akkulturasjon	28
Den fremmede	29
Tre perspektiver på innvandrerene	31
Utfordringer i prosessen	33
Transkribere et nyttig verktøy eller bortkastet tid?	36
Nøytralitet og avstand, concealing versus revealing	37
Oppgavens begrensninger	37
Områdets historie	40
Krig i grenselandet	43
Partisanene	45

Frigjøringen av Øst Finnmark	46
En ny tid	48
Olje og gass i nord	49
Grenseboerbevis	50
Om grensesonen	50
”Lille Murmansk”- Det russiske Kirkenes	52
Betenkninger	52
Informantenes bakgrunn	53
Hvorfor Norge?	54
Fine Norge - fattige Russland?	55
Norsk eller russisk eller.....?	56
Kontakten med Russland	57
Russisk hjemme, norsk ute, russisk eller norsk i Russland?	57
Bli i Norge eller eise tilbake til Russland en dag?	58
Hvordan opplever informantene å være russisk i Sør Varanger?	59
Er det noen fordel å ha russisk bakgrunn i Kirkenes?	62
Russer...æ e ikke sånn skikkelig <i>russer</i>?	62
En stolt russer	65
Oppfatter informantene at Kirkenes er en ”russisk” by?	65
Bør russere bli mer synlig i Kirkenes?	67
Hva med fremtidens Kirkenes?	69
Andre aktører som har bidratt til å forme Kirkenessamfunnet	71
Kommunen	71
Barentssekretariatet	73
Næringslivet	74
Analyse	75
Dra fra noe eller reise til noe	75
Språk og tilpasning	76
Ryggen rak	76
Er russere som ”den fremmede”?	77
I hvilken grad opplever russere selv at Kirkenes er en russisk by?	78
Finnes egentlig ”Lille Murmansk” og hva bringer fremtiden?	80
Avsluttende kommentar	81
Litteratur	83

”Lille Murmansk”- det russiske Kirkenes

Nordøst i Norge finner vi Sør Varanger kommune og hurtigrutas endestasjon Kirkenes. Byen har siden den russiske annekteringen av Petsamo vært preget av sin nærhet til Sovjetunionen og etter 1991, Russland. Det har vært et samfunn hvor overvåkning, propaganda, arbeiderkamp og frykt har vært en del av folks hverdag i 100 år. Etter Sovjetunionens fall i 1991 har dette naboskapet og en åpnere grense ført til at stadig flere russere har valgt å bosette seg i kommunen.

For mange utenforstående kan Kirkenes se ut til å være en veldig russisk by, med for eksempel russisk skilting av gatenavn, russiske trålere i havna nærmest inne i sentrum, russisk tekst på mange butikker og opplysningsskilt. I enkelte russiske og norske kretser går Kirkenes under navnet ”Lille Murmansk”. Navnet sikter til den relativt store russiske delen av befolkningen(ca 6 prosent), hvorav de langt fleste har sitt opphav i Murmansk. Kirkenes er tilsynelatende svært russisk og preget av sin nærhet til bjørnen i øst. Men de russiske innbyggerne kan se ut til å markere seg beskjedent og legger liten vekt på synliggjøring, selvheldelse og sin russiske kultur. Det er kanskje heller norske næringsdrivendes og kommunal ”markedsføring” som overdriver et russisk preg på Kirkenes. Nærhet til grensa mot Russland og de tilsynelatende sterke russiske impulsene brukes med rette for alt det er verdt i turistbedriftenes produktutvikling og kommunens synliggjøringsarbeid rettet utover i Norge og verden for øvrig.

I denne oppgaven skal jeg forsøke å gi eksempler på hvordan noen russere selv opplever Kirkenessamfunnet. Ved å la deres stemme komme fram i ”portretter” vil jeg gi snapshots fra den russiske delen av grenselandet Sør Varanger. Oppgaven vil forsøke, til dels i et narrativt, preg å gi leserne et eksklusivt innblikk i det russiske Kirkenes på bakgrunn av deres stemmer, områdets historie og samtaler med sentrale personer i kommunen.

Bilde fra Barentssekretariatets hjemmeside

Bakgrunn for problemstillingen:

Jeg har som innbygger i Kirkenes opplevd en spesiell periode av kommunens historie, og i løpet av min utdanning forundret meg over noen trekk ved vårt samfunn som jeg ikke helt har forstått.

Som barn under AS Sydvarangers siste epoke på midten av 1990 tallet har jeg uttallige sommernetter sovnet til de søvndyssende dunk av malmtoget som glir sakte inn mot tømmeastasjonen sin høyt hevet over Kirkenes by. Jeg har sett dagens vær, ikke på tv eller hørt det på radio, men kun ved å kaste et blick på pipa som raget på fjellet over byen kunne bestemme vindretning og temperatur. Jeg har opplevd tryggheten ved gode og stabile arbeidsplasser for foreldre og besteforeldre, tanter og onkler.

Men dette tok slutt. Tiden etter nedleggelsen av gruvedriften i 1996, var lenge preget av en tomhet i hele Sør Varanger samfunnet, påfulgt av en økende optimisme ifht å bygge den nye tiden på handel og kommunikasjon med det nye russland i øst, etter sovjetunionens fall i 1991. Kaoset som rådet i den nye republikken gjorde at våre håp og drømmer, om samhandel med nordvestrussland som skulle bli vår redningsplanke, raskt gikk over i en slags apati. Den gode stemningen i samfunnet hadde snudd til en grunnleggende usikkerhet for hele samfunnets eksistens.

Men med et nytt Russland kom nye tider og nye perspektiver til det litt gammelmodige og tradisjonelle Kirkenes. Den russiske trålerflåten etablerte seg i havneområdet med de

muligheter det ga næringslivet og samfunnet for øvrig. Russiske sjøfolk ble et vanlig syn i Kirkenes' gater og butikker. Med den åpnere grensa kom det som kjent også mange "turistbusser" med russiske kvinner som etablerte seg som et helgetilbud i mange byer og bygder særlig i Finnmark. Dette gjorde noe med oss. Vi kunne nå få innsikt i og observere et Russland i forfall, kaos og nærmest økonomisk fallitt. Det russiske folkets nød var tydelig, både ved å se på tv de milelange brødkøene, alkoholismen og nøden som folket slet med, nå som de hadde tatt steget inn i den kapitalistiske verden. Hans Wilhelm Steinfeldts stadige rapporter fra et land i tilsynelatende sosial og økonomisk oppløsning fikk mange til å reagere med vantro på det man så og hørte. Dette var en nasjon som gjennom flere tiår hadde vært oppfattet som relativt velorganisert, kontrollert, kulturelt høytfungerende og om enn svært ulike oss, et samfunn som tok vare på sine egne. Slik var det altså ikke?

Bekreftelsen på dette kunne man etter hvert observere daglig på gater og torg i hele Finnmark. I mediene nevntes prostituerte, spritselgere og tyveribander nesten uten unntak som russere. Vår aktelse og respekt for dem gled snart over i skepsis, mistro, avsky. Fillete i klærne, skitne illeluktende "trålrussere" som de ble kalt, bevegde seg som en pariakaste i Kirkenes' gater, stadig streifende omkring til alle døgnets tider, noen ganger på tyveriferde andre ganger sannsynligvis bare av kjedsomhet. I denne perioden var det eksempler på at folk satt ting de ikke hadde bruk for, som gamle sykler, vaskemaskiner og annet på fortauet, så var det forsvunnet i løpet av natten. Hentet og bringt om bord på en av de titalls trålere som til enhver tid lå til kai. En slags gjenbruksordning kan man si.

Selv om trålerflåtens tilstedeværelse la grunnlaget for mye verdiskapning i byen så nok folk flest at vi helst slapp å ha noe med disse russiske *menneskene* å gjøre. Russer ble i denne tiden brukt som et skjellsord blant ungdom i Kirkenes. Disse fordommene skulle vise seg å være svært vanskelige å bli kvitt.

Under min studietid lærer jeg meg en del russisk og ser med stadig større interesse på denne russiske delen av befolkningen i kommunen. Hvem er personen inni de synkeferdige og rustne trålerne? Hvem er de merkelig sminkede unge damene som har giftet seg med nordmenn, som jobber i butikker, i barnehager, som formelig smelter inn i mengden fortere enn man kan si perestrojka?

Jeg finner fort ut at det her dreier seg om to helt separate russiske grupperinger.

De russiske trålmannskapene lever et usselt liv. Etter flere samtaler med mannskap og besøk om bord på kalde og fuktige trålere, ned i deres kummerlige lugarer får jeg gjennom et antall samtaler en liten del av deres historie. Her settes det beste de har å by på bordet, russisk standard vodka, ost og russisk spekepølse. Her nede i de mørke lugarene, med bilder av sine kjære klistret på veggen mot kaldt rustent stål, sittende i små kummerlige køyer får jeg et lite, men verdifullt innblikk i deres liv.

Livet i havna i Kirkenes for svært mange av mannskapene på de uttallige russiske trålerne er hardt. Mange har gått uten lønn i månedsvis, de har nesten ikke proviant og merker at lokalbefolkningen ikke akkurat er overbegeistret for å ha dem der. I tillegg plages de av ensomhet, savn etter sine der hjemme og ikke minst kjedsomhet. Det finnes ingen tilbud til dem i kommunen før Sjømannsklubben blir etablert mye takket være iherdig innsats fra en russer ved navn Simon Tvivlov. Denne gruppen kunne vært et interessant forskningsobjekt, men jeg har valgt å se nærmere på den andre gruppen russere i Kirkenes.

Foto: Ørnulf Abrahamsen

På noenlunde samme tid skjer det noe nytt. Dette ser ikke ut til å påvirke den generelle skepsis til de synlige russiske borgere i kommunen den gang, men sådde spiren til en ny tid som skulle komme til oss å bidra til å sette Kirkenes, ikke bare på norgeskartet men kanskje på verdenskartet.

Kirkeneserklæringen i 1993 ledet til etableringen av Barentssamarbeidet og Barentssekretariatet i Kirkenes som har som hovedoppgave å utvikle det norsk-russiske samarbeidet i nord gjennom å fremme grenseoverskridende samarbeidsprosjekter mellom nordmenn og russere. De jobber videre med å utvikle det norsk-russiske samarbeidet i nord og sist men ikke minst er de et kompetansesenter på norsk-russiske relasjoner og på grenseregionalt samarbeid. Hvert år tildeles Barentssekretariatet en bevilgning fra

Utenriksdepartementet som fordeles til norsk-russiske samarbeidsprosjekter i norsk og russisk del av Barentsregionen.¹ Sekretariatet er en fast budsjettpost på statsbudsjettet noe som sterkt signaliserer regjeringens satsning på nordområdene. Denne satsningen på nordområdene gir tospråklige russisk- norske ungdommer enorme muligheter på det lokale arbeidsmarkedet, noe de kanskje ikke er fullt klar over.

Siden grensa ble åpnet i 1991 økte trafikken over Storskog enormt. Dette førte naturligvis med seg en betydelig økning i antall russere som bosatte seg i Kirkenes. Noen kom som nye ektefeller, andre i rent arbeidsøyemed. I starten kunne man ense en skepsis blant folk flest mot våre nye innbyggere. Særlig i tilfeller der litt vel gamle menn giftet seg med relativt unge russiske kvinner. Selv om noen av disse ekteskapene overlevde den magiske 3 års grensa, var det desto flere som ikke gjorde det. Etter hvert var det en del som levde i parforhold med russiske borgere. Flere av disse hadde med seg barn fra tidligere ekteskap til Norge, andre barn kom til på denne siden av grensa. Både de russiske foreldre og deres barn kunne se ut til å klare å integrere seg i det norske samfunnet i tilsynelatende i rekordfart. Russere er blant annet kjente for å være disiplinerte, målrettede og godt utdannede folk. Her kunne det se ut til at de brukte alle disse gode egenskapene til å smelte tilsynelatende totalt inn i sitt nye hjemland. Utover 2000 tallet har den russiske delen av befolkningen i selve Kirkenes by steget opp til bortimot 10 prosent. I offisielle statistikker er tallet noe lavere, ca 5-6 prosent. En grunn til dette er at det ofte bare fremkommer hvor mange som fortsatt har russisk statsborgerskap. Det er mange som har fått norsk statsborgerskap av de russiske kvinnene, og

¹ Fremstillingen av Barentssekretariatet er skrevet på bakgrunn av deres hjemmeside <http://www.barents.no/om-barentssekretariatet.137550.no.html>

flere av deres barn er regnet som norske. I et lite samfunn er en minoritet av en slik størrelse betydelig.

Det som fattet min interesse var at til tross for sitt antall viser ikke denne gruppen særlige tegn til å synes som *russere*, men som *nordmenn*. Det feires riktignok russiske høytider, og markeres enkelte merkedager, men i det daglige liv i kommunen kan man ikke *se* at disse menneskene gir uttrykk for sin russiske kultur og identitet. For sentrale myndigheter kan dette kanskje se ut som en totalt vellykket integrasjon, der våre nye borgere er totalt assimilert i den norske kulturen, men for meg som forsker gjør det problemstillingen ennå mer interessant.

Finnes det noe ”indre russisk liv” i Kirkenes? Finnes ”Lille Murmansk”? Hva gjør denne delen av befolkningen for å ivareta sin russiske identitet, eller gjør de det ikke? Jeg har valgt å snakke med bofaste russisk ungdom fordi de av ulike årsaker de selv ikke rår over har havnet inn i det norske samfunnet ofte som følge av foreldrenes valg. Det er med andre ord ikke de bakenforliggende årsaker til at de er her som er forskningsmessig interessante for meg, men deres subjektive opplevelser og hvordan de i praksis utøver eller ikke utøver sin ”russiskhet”. Hvordan har de opplevd og opplever de sin hverdag i ”Lille Murmansk”.

Gjennom møte med noen russiske ungdommer som lærer har jeg observert at flere forsøker å bagatellisere og i noen tilfeller skjule sin russiske identitet. Mange har vist uvilje mot å snakke om å være russisk, noen har fornorsket sine navn for ikke å bli gjenkjent som russer. Videre har jeg observert enkelte norske ungdommers nedlatende holdninger mot russiske ungdommer, uten at jeg kan forstå grunnlaget for det. De langt fleste russiske ungdommene ser ut som norske, snakker norsk og skiller seg i så måte ikke vesentlig fra sine norske jevnaldrende.

Gjennom dybdeintervju med noen russiske ungdommer har jeg forsøkt å få et innblikk i hvordan det kan være å være russisk i et samfunn som Kirkenes. At den russiske presidenten under sitt besøk i Norge i slutten av april omtalte Kirkenes og dens 10 prosent russiske befolkning er med på å gjøre oppgaven langt mer aktuell enn jeg hadde trodd da den ble påbegynt for et halvt år siden. Gjennom sitt besøk og enigheten om grensedragningene i Barentshavet, samt erklæringen om grenseboerbevis kan Kirkenes samfunnet, spesielt med sine russiske innbyggere gå en ny æra i møte.

Forskningsdesign

Når jeg i denne delen skal gjøre rede for hovedelementene i forskningsdesignet er det naturlig å først reflektere litt over hva forskningsdesign er. Forskningsdesignet skal være en fyrlykt for studien man gjennomfører, og det er viktig at en tenker nøye gjennom hvilken type design man velger for best mulig å belyse, besvare, kommentere et vitenskapelig ”problem”.

Når jeg på bakgrunn av mine observasjoner, historiegransking og samtaler med sentrale personer i kommunen siktet meg inn på problemstillingen min hadde jeg store forventninger til at de unge russernes opplevelse av Kirkenes ville by på en variant av et sosialt problem. Jeg regnet med at deres innsmeltingsprosess måtte by på et eller flere problemer, som jeg kunne komme til bunns i. I prosessen viser det seg etter hvert at min oppgave kanskje ikke blir som jeg hadde tenkt, en fremstilling av et potensielt sosialt problem, men kanskje heller et sosiologisk problem. Hvorfor klarer de unge russerne å bli så tilsynelatende vellykket integrert, da det er en kjent problemstilling at integrasjon av innvandrere I svært mange andre deler av landet er preget av langt større problemer og konflikter. Hva er det som gjør at disse lykkes? Kan noen av årsakene være intrikate og sammensatte, med bakgrunn historie, politikk, strategier fra kommunen?

Forskningsdesignet skal når det er klarlagt fungere som en type debattpartner i prosessen som følger og muliggjøre en kritisk evaluering av forskningsplanen og de enkelte valg knyttet til faser i forskningsprosessen, helst før en setter i gang med selve studien. Det er naturlig at det i enhver studie kommer opp problemstillinger og utfordringer som kanskje utfordrer den opprinnelige planen og designet, men dette er og bør kanskje være en utviklende og inspirerende del av en forskningsprosess. Dette var noe jeg opplevde sterkt frustrerende i mitt arbeid. Mitt ”problem” begynte å leve sitt eget liv, gå sine egne veier, det fulgte ikke min ”plan”.

Det er mange ulike måter å definere forskningsdesign på:

“The plan, structure and strategy of investigation conceived so as to obtain answer to research question and to control variance”²

“The design of a naturalistic inquiry cannot be given in advance, it must emerge, develop, unfold”³

² Kerlinger & Pedhazur 1973

³ Lincoln & Guba 1985

*“Colloquially, a research design is an action plan for getting from here to there, where “here” may be defined as the initial set of questions to be answered, and “there” is some set of conclusions about these questions. Between here and there may be found a number of major steps including the collection and analysis of relevant data”*⁴

Personlig finner jeg det mest fruktbart å arbeide med forskningsdesign etter de to siste sitatene, da jeg mener det første i for stor grad henspeiler på at forskningsdesign er noe statisk som man etter å ha et fastlagt design følger dette for oppskriftsmessig å få svar på problemstillingen. Dette samsvarer noe med Bourdieaus advarsel mot metodisk monoteisme, der han advarer mot ”the metodological watchdogs”.⁵

Her må jeg tilføye at jeg i denne delen av oppgaven holder meg til forskningsdesign innen sosiologiens og den kvalitative verden. I kvantitative forskningsdesign kan en regne med større grad av regelmessigheter særlig i forhold til de rent tekniske verktøy i form av dataanalyseverktøy, kalkulasjonsmodeller osv..

Uansett må man kunne svare på noen grunnleggende spørsmål i begynnelsen av en prosess for å utvikle forskningsdesignet:

1. Hva skal studeres?

Her er det nødvendig med en tematisk avgrensning. Jeg har valgt å se nærmere på unge russere, og hvordan de opplever å være russisk i Kirkenes, og om Kirkenes lever opp til tilnavnet ”Lille Murmansk”. Videre ville jeg undersøke hvilke bakenforliggende årsaker som har formet det russiske Kirkenes. Dette betraktes som en prosjektittel og sentral retningsgiver for det videre arbeidet.

2. Hvorfor skal det studeres?

Hva er beveggrunnene mine for å studere nettopp dette temaet?

Den åpenbare grunnen er selvsagt at dette dreier seg om min utdanning og utforming av min masteroppgave. Deretter er dette et tema som har surret rundt i hodet mitt en tid før jeg overhode begynte masterutdanningen, og noe jeg ønsker mer kunnskap om. Ikke bare for min egen del, men min ambisjon er at resultatet skal kunne være med på å danne diskusjonsgrunnlag i det samfunnet jeg er en del av.

⁴ Yin R.K. 1989

⁵ Bourdieu 1992

At jeg er en aktivt deltagende aktør i dette samfunnet ser jeg på som både en styrke og en utfordring. En styrke fordi jeg kjenner min arena godt, jeg har kontakter innen ulike institusjoner som kan være med på å hjelpe meg med å komplettere helheten jeg søker. Utfordringen kan være at jeg unnlater å være grundig nok i beskrivelse, og tar for gitt at lesere av min oppgave innehar kunnskap innenfra, eller at jeg kan bli for navlebeskuende i min fremstilling. For å motvirke dette har jeg valgt å gi en innføring i Sør Varangers historie som kan være med på å gi leseren en basiskunnskap som jeg mener er nødvendig for å gi et mer komplett bilde av problemstillingen.

Dette er bare noen få elementer jeg må ta stilling til. Det at man som forsker stiller seg åpen for kritiske bemerkninger kan være med på å frembringe mange spørsmål som kan være viktige å få avklart før en går i gang med selve studien. Man bør gjerne våge å la andre, særlig med forskererfaring å stille spørsmål ved elementer i studien for å skape større bevissthet omkring hvorfor man studerer nettopp dette.

3. Hvordan vil det bli studert?

a. Hvilken forskningsstrategi vil bli brukt?

Dette er nært knytte opp til epistemologien eller erkjennelsesteori man arbeider utifra. Hva regner man som opphavet og ikke minst gyldig kunnskap, hvordan skapes sannheter og begreper man tar utgangspunkt i er blant de ting man må tenke gjennom før en studie. Det er kanskje ikke nødvendig å gå helt tilbake til "Cogito ergo sum", men i studier av den sosiale verden er det av vesentlig betydning at man i det minste redegjør noe for hvordan man tolker fenomener og hvordan de fremtrer for oss i en kontekst. Her kan også Bourdieu være en peilepinn.

b. Hvor vil data komme fra?

I min oppgave er dybdeintervju av russisk ungdom den sentrale kilden. I tillegg har jeg hatt samtaler med noen nøkkelpersoner i Kirkenes samfunnet, som ledelse ved videregående skole, leder for flyktningtjenesten, ordfører, rådmann, kommunens internasjonale spesialrådgiver og ikke minst Barentssekretariatet, som representerer noe av det ypperste vi har av kunnskap om borderologiske problemstillinger i nærområdet.

c. Hvordan vil data bli generert/ samlet inn?

Enkelte hevder at det ikke lar seg gjøre å samle inn data på lik linje med å samle inn fysiske objekter som for eksempel ved til bålet. Data genereres, det vil si at de skapes

gjennom en prosess der forskeren er aktør i samhandling med sine omgivelser. Berger og Luckmanns ”The social construction of reality”, tar grundig opp hvordan virkeligheten kontinuerlig skapes aktivt gjennom våre handlinger. Det betyr videre at man ikke kan hente data fra den sosiale virkeligheten uten på mer eller mindre betydelige måter påvirker dataene. Dette er det viktig at jeg som forsker har en bevisst holdning til. Dette gjør at jeg i min intervjuprosess er veldig fokusert på å ikke forsøke å påvirke objektenes uttalelser og meninger, for på den måten å komme nærmest mulig ”deres virkelighet” uten å forurense materialet med egne meninger og synspunkter. Jeg benytter meg av intervjuer samt strukturerte samtaler i tillegg til historisk granskning.

d. Når vil ulike deler bli gjennomført?

Min erfaring i prosjektet er at framdriftsplanen er en organisme som til tider blir styrt av andre ting enn jeg som forsker rår over. Her er det naturlig at noen deler går fortere og noen senere enn planlagt. Jeg erfarte under arbeidet at tidsplaner konsekvent ikke ville forholde seg til hva jeg hadde planlagt av ulike utenforliggende årsaker.

Når en har gjennomgått de ovenstående grunnleggende delene er det noen punkter i forskningsdesignet som må vurderes og utarbeides. Som en type kakeoppskrift vil man til slutt ende opp med en kake, ja vel, men det er uvisst hva den kommer til å smake. En dash av det og en knivsodd av det vil påvirke resultatet. Dette i tråd men sitatet av Yin, som uttrykker at designet skal være en prosess for å komme fra a til b.

Kjerneelementer

Blaikie⁶ deler forskningsdesign opp i 8 kjerneelementer:

Forskningstema eller problem

Et problem er ikke nødvendigvis forskbart i utgangspunktet, men ved å bearbeide det til en god problemstilling vil det kunne la seg gjennomføre. Denne delen skal fungere både som en type overskrift og ikke minst en tematisk avgrensning som til slutt skal lede til en mer konkret problemstilling. Problemstillingen blir deretter sentral i utarbeidingen av mine forskningsspørsmål. Jeg oppdaget snart at det var store utfordringer i utformingen av problemstillingen min. Jeg ønsket å belyse et område som det tilsynelatende ikke var knyttet

⁶ Blaikie 2007

et ”problem” til I tradisjonell forstand. Oppgaven utviklet seg i takt med samtalene mine, fra å ønske et konkret svar på noe til å bli mer fokusert på å fortelle en historie. Historien vil deretter kunne si noe om mitt sosiologiske problem.

Jeg vil her nevne Bourdieaus oppfordring om å konstruere sitt eget objekt⁷, som kort går ut på at man ikke automatisk skal godta de prekonstruerte begrepene, men gjøre sin egen konstruksjon av disse. ”Reinvent”, eller finne opp på ny kjente begreper kan kanskje høres ut som en ren akademisk øvelse, men i realiteten er det svært nyttig å analysere og se bak hverdagsbegreper som vi i det daglige livet tar for gitt at vi har en felles forståelse av.

Jeg har for eksempel definert mine objekter ”unge russere” som bofaste russisk og norsktalende som er i Kirkenes grunnet en eller begge forsattes valg av bosted.

Forskningsspørsmål og forskningsformål

I denne fasen er det viktig å stille en del forskningsspørsmål som blir styrende for prosessen videre. Her kan det være nødvendig først med utvidelse i form av type brainstorming rundt tema, for siden å sortere, konkretisere, tematisere, og spisse.

Videre må man spørre seg selv hva som er formålet med studien, hva ønsker jeg egentlig å svare på. Har dette vært forsket på tidligere, finnes det elementer som er viktige å ta opp som ikke er belyst før. Man bør være spesielt oppmerksomme på at men ikke utformer en studie for å ubevisst eller bevisst bekrefte en oppfatning eller en prekonstruksjon. Åpenhet og endringsvilje underveis er viktig for å sikre at man er åpen for å finne ut noe annet enn man kanskje hadde forventet. I forhold til dette kan man si at jeg nok hadde mine tenker om hva som kunne fremstå som et problem i disse unge russernes møte med Kirkenes samfunnet og den norske kulturen. Spesielt med tanke på at jeg har jobbet i kommunens flyktningtjeneste og møtt mange andre nasjonaliteter og observert deres møte med det norske samfunnet, hadde jeg for meg selv tenkt på noen klare potensielle problemer knyttet til russernes integrasjon og ikke minst hvilke faktorer som lå bak utformingen av grensebyen Kirkenes.

Formål kan i hovedsak deles inn i flere ulike typer⁸ som eksplorerende, deskriptiv, forklarende, forstående, prediksjon, endring og evaluering. Min studie vil kunne plasseres mellom en deskriptiv og forklarende form på den måten at jeg ønsker gjennom mine objekters

⁷ Bourdieu 1992

⁸ Blaikie, Norman 2007 s 72: “Designing social research. The logic of anticipation”, Polity Press. Cambridge. UK

”stemmer” gi en beskrivende fremstilling av en virkelighet vi til nå ikke har hatt tilgang til. Deretter er det et håp at jeg gjennom deres stemmer skal kunne gjøre forsøk på å forklare hva som fungerer, eller ikke fungerer og som kan være med på å gi elementer av forklaring til det som foreløpig fremstår som en vellykket og problemfri integrasjon av en stadig økende russisk befolkning.

Forskningsstrategi

Her kan man i følge Blaikie ⁹skille mellom 4 ulike hovedstrategier

- a. Induktiv- karakteriseres av at man tar utgangspunkt å avdekke mønster i empirisk materiale for deretter på bakgrunn av disse mønstrene trekke konklusjoner og forsøke å generalisere.
- b. Deduktiv- også kjent som hypotetisk deduktiv metode der man starter med en hypotese eller en teori som hvis den gjennomføres vil føre til en viss type ”sluttprodukt”.
- c. Retroduktiv- denne strategien kan likne litt på den deduktive, men i stedet for å avlede en hypotese undersøker man hvilke bakenforliggende årsaker som kan ligge til grunn for at en spesiell situasjon oppstår.
- d. Abduktiv- denne strategien er den som i stor grad i realiteten benyttes i samfunnsvitenskapene når man hevder å bruke induktiv metode. Men et viktig skille er at man tar utgangspunkt i at den sosiale verden er av en annen karakter enn den rent fysiske verden. Denne verden kan bare forstås ved å ta del i den og oppnå forståelse innenfra, og for å kunne forstå den må man lære seg den sosiale verdens språk og koder, da det er gjennom språket (i videre forstand enn det rent muntlige) mening og verdier formidles. Det betyr i større grad at forskeren deltar i den sosiale verden og er med på å skape sine egne data. Forskeren anvender så den forståelsen hun har fra den sosiale verden til å danne begreper og abstraksjoner som kan oversettes til et vitenskapelig språk. Særlig innenfor konstruktivismen står denne tradisjonen svært sterkt og de tillegger nettopp språket en vesentlig betydning. Det er denne metoden jeg har valgt å jobbe etter i min oppgave.

e. Begreper, teori, hypoteser eller modeller

⁹ Blaikie, Norman 2007: “Designing social research. The logic of anticipation”, Polity Press. Cambridge. UK

Her er det av betydning at forskeren har et avklart forhold til sin begrepsbruk, at den er presis og konsistent gjennom prosessen. Her skiller man mellom 1. ordens begreper som viser til de begrepene som brukes i den sosiale verden og 2. ordens begreper som forskere utvikler om den sosiale verden. Jeg har forsøkt å studere begreper som akkulturasjon, assimilering og integrering i ulik faglitteratur fra feltet. Her dukker det også opp begreper som identitet, flerkulturell kommunikasjon, sosial kompetanse, minoritet, majoritet, ”den fremmede” osv. Disse begrepene vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven.

Datakilder, type og form

Hvilke kilder er det hensiktsmessig å bruke. Dokumenter, intervjuer, spørreskjema, fokusgrupper, feltarbeid, video, lydopptak, bilder osv. Her er det uendelig mange mulige kombinasjoner. I min studie har jeg brukt dybdeintervju av ungdommer som datakilde i tillegg har jeg hatt samtaler med fagpersoner i og utenfor det kommunale apparatet samt gode veiledningssamtaler med professorene Svein Jentoft, Kjell Arne Røvik i tillegg til min veileder Jens Ivar Nergård. Jeg har også vært så heldig å få innspill fra Ottar Brox som er en av Norges mest profilerte samfunnsforskere, debattanter og sakprosaforfattere. Det må likevel presiseres at det er mine russiske informanter som skal ha hovedrollen i denne fremstillingen.

Utvalg fra datakilder

Hvordan man gjør utvalg av alle tilgjengelige datakilder avhenger til en viss grad av hvilke valg man har tatt i de foregående delene. En mulig svakhet i mitt utvalg kan være at jeg har valgt å snakke med ungdom som er eller nylig har vært tilknyttet videregående skole. Disse elevene har kanskje andre opplevelser og forutsetninger enn for eksempel ungdom som er i arbeid, eller er arbeidsledige. Bakgrunnen for å velge nettopp elever i videregående skole er at det nettopp disse representerer det som er mest vanlig for nettopp denne gruppen. Det å være tilknyttet videregående opplæring. Jeg har i tillegg valgt ungdom som er over 18 år slik at jeg har en mer direkte tilgang til mine objekter uten å få tillatelser fra foresatte. Et problem var imidlertid at jeg ikke lyktes å få tilgang til jenter i mitt utvalg. Bakgrunnen for dette kommer jeg tilbake når jeg behandler metodologiske utfordringer senere i oppgaven.

Datagenerering

Det viktigste å ha i bakhodet er at det uansett hvor grundig og tallrike kildene er og om kvaliteten på videoer og lydopptak, statistikk er det aller beste, er det umulig å gjengi

virkeligheten *som den egentlig er* i den sosiale verden. Min fremstilling blir kun en reproduksjon og fremstilling av en fortolket del av de russiske ungdommenes opplevelser og formidling, generert utenfor det sosiale rom. Denne reproduksjonen er sett i sammenheng med mine samtaler med spesielt ordfører og rådmann og til slutt områdets historiske bakteppe.

Datareduksjon og analyse

Dette blir ofte betraktet som den viktigste delen av en studie. Her kommer de store konklusjonene fram, og skal være med på å danne mening i fremtidige vitenskapelige debatter. Hvordan skal man redusere for eksempel x antall sider intervjuetekst, dusinvis av spørreskjemaer, hundrevis av sider med saksdokumenter og fagbøker? Det utgjør naturligvis en substansiell mengde arbeid, men det egentlige arbeidet er i realiteten gjort om man har tatt de forgående punktene på alvor. Arbeid med forskningsdesign er ingen lineær prosess, men hvert av de ovennevnte punktene henger sammen slik at de valg man tar i punkt 1 påvirker valg i punkt 2 som igjen påvirker valg i punkt 3 og så videre. Dette underbygger viktigheten i å gjøre bevisste vurderinger i hvert enkelt punkt og være konsistent i valgene man gjør slik at prosessen blir mer som en opplevelsersrik reise fremfor en biltur på en humpet skogsvei.

Utviklingen av forskningsspørsmål

Som nevnt i er det av vesentlig betydning at man har avklart det første punktet i prosessen før man tar for seg forskningsspørsmål. Forskningsspørsmål er resultatet av en bevisst prosess fra det mer generelle forskningstemaet til en konkretisering, avgrensning og mer håndgripelige konkrete spørsmål man ønsker svar på. Blikie uttrykker viktigheten av gode forskningsspørsmål:

“a research project is built on the foundation of its research questions”¹⁰

Noe av det første man bør gjøre før man setter i gang med å utvikle forskningsspørsmål er ifølge Bourdieu å konstruere sitt eget objekt å forsøke å frigjøre seg fra prekonstruksjoner omkring forskningsobjektet.¹¹

¹⁰ Blikie, Norman 2007 s 58: “Designing social research. The logic of anticipation”, Polity Press. Cambridge. UK

¹¹ Bourdieu, Pierre 1992:” The Practice of reflexive sociology (The Paris Workshop)”, i Pierre Bourdieu and Loic J.D. Wacquant: An Invitation to reflexive Sociology, Polity Press. Cambridge. UK

Grunnen til at jeg vektlegger dette så sterkt er at det er en forutsetning at man analyserer for seg selv hva som egentlig ligger i sentrale begreper som omfattes av ferskningstemaet.

For å belyse dette kommer jeg til å bruke noen konkrete eksempler

Temaet for studien min er

” Lille Murmansk”- det russiske Kirkenes

Jeg skal fokusere på russernes egne opplevelser, deres følelser og møter med en ny verden, skapt i sammenheng med områdetets historie, folk, politikk.

Allerede her må jeg ha Bourdieu i bakhodet å stille meg spørsmål som:

- e. Hva ligger i begrepet opplevelse - her kan det være store variasjoner særlig ifht begrepets commonsensiske betydning og ulike fagmiljøers oppfatning av begrepsinnholdet. Her må det gjøres avklaringer om hva som menes med begrepet i denne studien. Jeg har konkretisert at jeg i denne oppgaven mener mine intervjuobjekters subjektive tanker, meninger og ytringer- er deres *opplevelse*, og det jeg er på jakt etter.
- f. Begrepet russisk, menes det russisk statsborger, barn av russiske eller tidligere russiske statsborgere, ungdom men dobbelt statsborgerskap. Kan det være barn av blandingsekteskap, eller barn av russisk statsborger som er født før ankomst til Norge. Eller er det snakk om utvekslingselever osv. Jeg slår fast at det jeg definerer som russisk i denne sammenhengen er ”unge russere” som bofaste russisktalende(og norsk) som er i Kirkenes grunnet en eller begge forsattes valg av bosted og at de er født i Russland av to russiske foreldre.
- g. ”Ung” må i det minste avklares ifht avgrensning av aldersgruppe, kjønnsammensetning. Her dreier det seg om unge mennesker skolealder i starten av 20 årene.
- h. Kirkenes som grenseby- hva er spesielt med at dette dreier seg om en grenseby. Hva kan man legge i begrepet, hva er spesielt? Er denne ulik andre byer, og hva går disse eventuelle forskjellene ut på? Er det likheter eller forskjeller mellom integrering i nettopp denne byen fremfor andre byer av liknende størrelse. Er det mulig å gjøre noen generaliseringer utifra erfaringer som studien vil gi eller er forholdene akkurat her veldig spesielle.

Temaet som skal behandles i studien er et rimelig vidt felt med mange innfallsvinkler og mulige forskningsspørsmål. Hvilke spørsmål som utarbeides vil naturligvis påvirke de neste stegene i prosessen, som etter hvert omhandler gjennomføring, metodevalg, datagenerering osv. Å være bevisst på at valg jeg treffer allerede nå vil påvirke gjennomførbarhet og arbeidsformer er viktig å fokusere på tidlig slik at man stiller spørsmål det er mulig å besvare innen de gitte rammer ifht tid, økonomi og lignende.

Deretter bør man skille mellom hva, hvordan og hvorfor spørsmål. Disse tre hovedtypene av spørsmål henger nøye sammen med hverandre. *Hva* spørsmål foregriper *hvorfor* spørsmål som igjen foregriper *hvordan* spørsmål.

Blaikie skriver(oversatt):

”Vi må vite hva som foregår før vi kan forklare det, å vi må vite hvorfor noe oppfører seg som det gjør før vi kan stole på å introdusere en intervensjon for å forandre det.”¹²

En av de store utfordringene i utformingen av forskningsspørsmålene er å komme forbi *hva* spørsmålene som i stor grad resulterer i deskriptive konklusjoner. Dette er i og for seg ikke negativt, da gode og gjerne tykke beskrivelser er utgangspunktet for å kunne gjøre dypdykk inn i nye temaer og problemstillinger. Imidlertid kan man ha ambisjoner om å utforme både hvordan og ikke minst hvorfor spørsmål som går dypere inn i materien og kan resultere i forsøk på å forklare bakgrunnen for, opprinnelsen til ulike fenomener, eller fragmenter av en helhet.

Relatert til min oppgave kan man utforme noen forskningsspørsmål:

- a. Hva er integrering, ungdom, hva er det å være russer, hva er det å være grenseby, hva oppleves positivt/negativt. Hva mener politikere, lokalbefolkning, hva er nasjonal politikk, hva arbeider/ studerer disse ungdommen, hva gjør de på fritida - søke etter mønster, aktiviteter osv
- b. Hvorfor- ønsker vi å vite noe om dette, hvorfor handler objektene som de gjør, hvorfor skiller de seg ut eller hvorfor skiller de seg ikke ut? Lykkes noen av objektene mer eller mindre enn andre? Hvorfor skiller denne integreringshistorien seg vesentlig fra andre grupper?
- c. Hvordan kan vi på bakgrunn av eventuelle funn si noe om handlingsmåter og alternativer, i både positiv og negativ forstand? Hvordan kan man bruke erfaringer gjort av denne gruppen til noe positivt- endring eller bevisstgjøring

¹² Blaikie 2007 s 61-62

- d. Hvorfor har Kirkenes utviklet seg til å bli et mini Murmansk, og ikke minst er dette egentlig tilfelle

I hele denne prosessen gjelder det å være helt åpen for alternativer. I og med at dette er et tema som i utgangspunktet ikke fremkaller en viss type ønsket resultat hos meg som forsker kan det være enklere for meg å tilstrebe nøytralitet ifht hva som fremkommer av undersøkelsene og ungdommenes opplevelser.

Verdinøytralitet er etter min mening en umulighet, men det er desto viktigere for forskeren å være bevisst på hva som fremkaller sympati eller fordømmelse. Dette er i tråd med synet på at data genereres som en type samhandling mellom forsker og den sosiale virkeligheten som hun studerer. At forskeren er en *aktiv* part i disse konstruksjonene er en viktig erkjennelse å gjøre. Berger og Luckmann¹³ hevder at menneskene skaper og blir skapt av samfunnet i et dialektisk forhold- en gjensidig påvirkning mellom individ og samfunn. Forskeren står med andre ord ikke i en observatør, men en deltakerrolle i genereringen av sine data og ikke minst i utformingen av forskningsspørsmålene. Utformingen av gode forskningsspørsmål bygger på tidligere erfaringer, studier, menneskesyn, teoretiske preferanser, hva som er allment godtatt, osv. Alle disse tingene kan virke som et press på forskeren til å forme sin studie innenfor universitetsmiljøenes fastlagte normer og rammer, og kan være en lenke om foten ifht å tenke radikalt, våge å utfordre, være nyskapende. Utfordrerollen kan nok være en vel tung bær for en masterstudent, men de store omveltningene i vitenskapen verden har ofte kommet i stand som et resultat av at det er noen som har turt å utfordre konformiteten bak universitetenes tunge jernporter.

Tilbake til rent praktiske avveininger i prosessen mot gode forskningsspørsmål. Etter en brainstorming og grov inndeling av alle spørsmålene er det viktig å gjøre tydelig hvilke antakelser forutsetninger og underliggende spørsmål som hvert av forskningsspørsmålene inneholder. Man må se nøye og kritisk gjennom og avgrense bredden av spørsmål for å nærme seg konkretiserte og konsise forskningsspørsmål, og ikke minst skille mellom hovedspørsmål og underordnede elementer. Man må hele tiden ha en kritisk stemme i bakhodet for å veie hvert spørsmål for å avgjøre om det er nødvendig eller ikke. Etter at man har vært gjennom denne prosessen bør det begynne å dukke opp noen spørsmål som er mer ”spot on”, eller som Blikie sier ”stand out”. Disse kan være spiren til de gode og presise forskningsspørsmålene som en samfunnsvitenskapelig studie er helt avhengige av. Gode

¹³ Berger & Luckmann 2006

spørsmål er som drivstoffet i motoren. Alle de andre tekniske delene som eksossystem, drivstofftilførsel, motorblikk, girkasse osv er riktignok nødvendige i og for seg, men kan ikke drive selve forbrenningsprosessen.

Relatert til mitt fokus har jeg kommet til at mitt hovedtema vil bli:

”Lille Murmansk”- det russiske Kirkenes

Hva er de bakenforliggende årsakene til at de unge russerne tilsynelatende er totalt assimilert i det norske samfunnet?

- i. Hvilke arenaer opptrer disse menneskene på, og på hvilken måte fremmer eller hemmer disse integrering/segregrering?
- ii. Hvordan oppfatter objektene seg selv som russisk i grensebyen, og hvordan påvirker nærhet til hjemland dem?
- iii. Hvorfor eventuelt føler noen at de lykkes/ mislykkes, og hvilke faktorer bidrar til disse eventuelle utfallene?
- iv. Hva har ”skapt” grensesamfunnet Lille Murmansk?

Særlig de to siste spørsmålet som har ambisjon om å komme med en forklaring på hva som ligger til grunn for samfunnet vårt slik det fremstår i dag og deretter hvorfor noen lykkes mer/mindre, vil jeg ha fokus på i min oppgave, da det er nettopp denne delen som vil kunne være nyttig for både objektene selv samt lokale politikere, lag foreninger eller organisasjoner for fremming av bedre integrering i eksempelvis Kirkenes.

Om materialet ville kunne frembringe data som lar seg analysere utover å være deskriptive, kan man ikke vite noe om på forhånd. Men i utformingen av intervjuguide, med forskningsspørsmålene som fyrtårn, vil man kunne legge inn spørsmål som i størst mulig grad er utformet for å avdekke erfaringer som kan brukes i en slik analyse. Det må her presiseres at jeg ikke utifra mine intervjuer kan generalisere, til dette er datagrunnlaget ikke omfattende nok. Det jeg imidlertid tar sikte på er gjennom deres fortellinger å gi et innblikk i hvordan det *kan være* å være ung russer i Kirkenes. Forhåpentligvis kan dette være starten på en mulig doktorgradsavhandling som i omfang og dybde vil trenge langt dypere inn i materien enn jeg har evnet i denne oppgaven

Begreper

Før vi beveger oss dypere inn i materien er det nødvendig med noen korte begrepsavklaringer. Disse vil bli brukt fortløpende i det videre arbeidet for å forsøke å komme i frem til deler av forklaringer på en tilsynelatende vellykket integrering.

Bilde fra Flyktninghjelpens hjemmeside

Asylsøker- Flyktning

Asylsøkere er personer som ankommer et annet land uten på forhånd å være anerkjent som flyktning og søker asyl. Bakgrunnen for søknaden om asyl bunner oftest i politiske, etniske og religiøse årsaker. Dersom søknaden innvilges i mottakerlandet, får personen en av flere former for oppholdstillatelse, og unntaksvis politisk asyl. En vanlig form er oppholdstillatelse av humanitære grunner.

I takt med krig på Balkan i, Afghanistan, Irak og Somalia har konfliktene ført til relativt store ankomster av asylsøkere og flyktninger knyttet til disse landene. Integreringsdebatten har til tider gått varm godt fyrt opp av programmer som Lønning Direkte, Holmgang og andre. Den norske staten har ikke i tilstrekkelig grad lyktes med tiltak som har tatt sikte på å integrere disse nye borgerne i det norske samfunnet. I varierende grad har man sett antydninger til etablering av "ghettoer", der de ulike nasjonaliteter og ikkevestlige kulturer har isolert seg fra de norske samfunnet. Denne annerledesheten og til dels fravær på arenaer i det norske samfunnet har ført til konflikter. Etter 11 september har vi fått en ytterligere negativ fremstilling i ulike media på særlig muslimske kulturer som viser liten vilje til å bli så norske som man ønsker.

De russerne som denne oppgaven omhandler er ikke asylsøkere eller flyktninger i begrepenes tradisjonelle betydning. Det kan være at en eller flere av deres foreldre er å betrakte som "økonomiske flyktninger", i utgangspunktet et dårlig begrep som defineres som mennesker som, for å øke sin økonomiske og materielle velferd, ønsker å flytte til et annet land, i dette tilfellet Norge. I og med at dette ikke har vært et tema under samtalen har jeg ikke grunnlag for å si om dette er tilfelle eller ikke for foreldrene til mine informanter.

Dette medfører naturligvis at denne gruppen russere skiller seg vesentlig fra andre grupper av utenlandske statsborgere som har ankommet Norge som asylsøkere eller flyktninger.

Innvandring - Innvandrere

Norge hadde inntil innvandringsstoppen i 1975 i praksis ingen begrensninger for innvandring til landet. Fra begynnelsen av 1970-årene økte antallet søknader om arbeids tillatelser betydelig. Ved behandlingen av St.meld. nr. 39 (1973-74) ble det innført en midlertidig innvandringsstopp (stopp i adgangen til å gi nye arbeids tillatelser), med visse dispensasjonsmuligheter. Innvandringsstoppen skulle i første omgang gjelde fra 1. februar 1975 til 1. august 1976, men ble senere forlenget ”inntil videre”. Det ble i tillegg innført nye og skjerpede vilkår for arbeidstillatelse. I tiden før hadde det kommet et betydelig antall innvandrere fra ikke vestlige land, særlig Pakistan, til Norge. Mye av norsk innvandringsdebatt har i de siste 20 årene dreid seg om utfordringer knyttet til blant annet denne gruppen. Pakistaner har inntil 1 januar 2008 vært den største innvandringsgruppen¹⁴, etter denne datoen er det polakkene som er den største. Mange polakker jobber innenfor håndverksyrkene i bygg og anleggsbransjen. Det som er litt spesielt med denne gruppen er at de i større grad enn pakistanerne flytter hjem etter konjunktursvingninger.

Mine informanter tilhører pr definisjon til denne gruppen. De er innvandrere som ofte gjennom sine mødres etablering i Norge ved blandingssekteskap har havnet her som en naturlig følge.

Ann Therese Lotherington, seniorforsker ved Norut Tromsø har gjennom sitt arbeid med russiske kvinner etablering og møte med Norge gjennom blandingssekteskap kommet fram til noen interessante betraktninger. Hun fremstiller noen av de russiske kvinnenes møte med den

¹⁴ Kilde: SSB.no

norske kulturen, særlig likestillingskulturen, som et positivt element i deres nye hverdag i Norge. I Norge står likestillingstanken høyt både i den moderne kjernefamilien og ikke minst som et uttalt politisk mål.¹⁵ Dette fremmes også gjennom offentlige tiltak som for eksempel svangerskapspermisjon for fedre. Relatert til min oppgave er det interessant å få et vitenskapelig belegg for at den norske kulturen av noen russiske kvinner oppleves som positiv i forhold til hjemmekulturen. At flere kvinner opplever dette ser jeg på som en potensielt viktig faktor i den totale opplevelsen av å skape seg en ny hverdag i et nytt land. Flere andre innvandringsgrupper har gjennom media kritisert og vært skeptisk til slike grunnleggende verdier i det norske samfunnet, og gjennom sin skepsis fremkalt negative reaksjoner fra både eget miljø og ikke minst den norske majoriteten. Videre påpekes det i SSBs statistikker at de russiske kvinnene som kommer til Norge jevnt over har mest utdanning.¹⁶

Utdanningsnivå kan naturligvis uavhengig av kulturelt syn påvirke disse kvinnenes opplevelse av Norge både i positiv og negativ retning. Flere av disse må ta jobber de er overkvalifiserte for eller får ikke brukt sin utdanning i det hele tatt. Det er flere eksempler på at russiske kvinner med høy universitetsutdanning jobber som servicepersonell på restauranter og hoteller. En av grunnene til det er at det ikke er samsvar mellom krav som stilles til en gjeldende utdanning i Norge og Russland. Også mine informanter kunne fortelle om liknende opplevelser der man gikk fra en god jobb hjemme i Russland til en lavstatus jobb i Norge.

Integrering

Fra statens sider er det et uttalt mål at man ønsker at innvandringsbefolkningen i Norge uansett bakgrunn skal integreres i det norske samfunnet.

Integrasjon kan være vanskelig å definere men man det handler i grove trekk om tilrettelegging og tilpassing for at nye innvandrere skal bli inkludert i samfunnet. Målet er å sikre at innvandrere raskest mulig bidrar med sine ressurser i det norske arbeidslivet og i samfunnet for øvrig. Rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram og rett og plikt til norskopplæring er viktige tiltak i integreringspolitikken. Rask og god bosetting av flyktninger i kommunene skal danne grunnlag for et aktivt liv i trygge omgivelser. Det vil si at regjeringen både tilbyr en rekke tjenester for raskere integrering, men også er villige til å sette krav til nye landsmenn og kvinner.

¹⁵ Artikkel i Tidsskrift for kjønnsforskning nr 1/ 08

¹⁶ Kristin Henriksen: ” Fakta Om 18 innvandringsgrupper i Norge”, Statistisk Sentralbyrå Oslo- Kongsvinger 2007

Det blir ofte uttrykt bekymring for at enkeltpersoner, befolkningsgrupper eller miljøer ikke er «godt nok integrert». Enkelte hevder at integreringspolitikken er mislykket. Den som sier dette har sannsynligvis et bilde av hvordan det helst *burde* være. Problemet er at det ikke finnes en enhetlig oppfatning eller definisjon av hva integrering betyr. Begrepet gir forskjellige assosiasjoner, og brukes i ulik mening. Den ene hovedbetydningen er når integreringsbegrepet omtaler veien mot målet. Det omhandler *integreringsprosessen* og integreringsfremmende tiltak. Andre ganger snakker man om *integrering som mål* og resultat av en prosess. Grupper av mennesker eller enkeltpersoner kan være mer eller mindre godt integrert i forhold til politiske målsettinger, for eksempel i arbeidslivet.¹⁷

Etter min mening er det mest fruktbart å se integrering som en stadig pågående prosess, som aldri tar slutt. Man kan ikke hevde at en person blir 100 prosent integrert i et nytt samfunnssystem, men at personen i stadig større grad mestrer og er komfortabel med sin nye tilværelse i møte med folk og ulike system. På samme tid skal individet ha mulighet og rett til å utfolde seg som individ med sin kultur, verdier og religiøsitet. Om vi ser på hva regjeringen mener:

” Regjeringen setter det enkelte mennesket i sentrum. Enkeltmenneskets rett til å være annerledes, velge levemåte fritt og til å tenke annerledes enn flertallet, er understreket i Sem-erklæringen. Individfokuset og ambisjonen om å legge til rette for individets mulighet for å gjøre selvstendige valg, er byggesteiner i regjeringens politikk for mangfold gjennom **inkludering og deltakelse**(anmerket av oppgaveforfatter). Regjeringen er grunnleggende positiv til kulturelt, religiøst og verdimessig mangfold.”¹⁸

Dette i tråd med et norsk individualistisk menneskesyn, som gir det enkelte individ rett til selvhevdelse, som kanskje er mer uvanlig i landene mange flyktninger og asylsøkere kommer fra. Dette forklarer kanskje en del av handlingsmønstrene til enkelte minoritetsgrupper når de bor i Norge. Det er slett ikke uvanlig at minoritetsgrupper lever ut og til og med forsterker sine spesielle kulturelle, religiøse eller verdimessige tradisjoner når de etablerer seg i et nytt land. En av grunnene kan være at dette ikke er vært mulig i sitt tidligere hjemland uten straffereaksjoner, eller det kan være et uttrykk for å skape en kontinuitet til den identitet man hadde i en annen kultur. En slik adferd kan skape konflikter både innad i innvandringsgrupper og den øvrige norske samfunnet. Elementer av islamsk radikaliserings er et eksempel, et annet er når pakistanske ungdommer blir ”for norske”, og kommer mellom barken og veden. De er

¹⁷Hentet fra nettadresse: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/regpubl/stmeld/2003-2004/stmeld-nr-49-2003-2004-/5/1.html?id=405197>

¹⁸ St meld 49 2003-2004

”for pakistanske” til å bli ansett som ”nordmenn”, og klarer ikke å leve opp til forventningene foreldrene har til dem i forhold til å ta vare på sin pakistanske bakgrunn og kultur. I mine studier ser det ikke ut til at de russiske ungdommene kommer i denne typen konflikter.

Assimilasjon

I avsnittet om integrering hevder jeg at det er umulig å være 100 prosent integrert, og at dette er en pågående prosess nærmest fra vugg til grav, når man kommer til en ny kultur. Det nærmeste man kommer full integrering må kanskje være assimilasjon. Assimilasjon kommer av latin ”ad” og ”similis” som betyr å gjøre lik.

Når "assimilere" brukes om en strategi overfor etniske minoriteter, betyr det at majoriteten forsøker å få minoriteten til helt å gi opp sin egen kultur, og bli en del av majoritetens kultur. Innvandreren blir etter hvert så lik majoritetsbefolkningen at de ikke kan skilles ut som egen gruppe.¹⁹ Virkemidler i forsøk på assimilasjon kan være å forsøke å nekte medlemmer av minoriteten å bruke eller lære sitt eget språk, forby dem å bruke tradisjonelle klesdrakter, forby eller undertrykke deres religion og skikker, og påvirke dem i majoritetens retning gjennom f. eks. skolesystemet. Et eksempel på slike assimilasjonsforsøk er det norske samfunnets holdning overfor den samiske minoriteten frem til ca. 1960. Samene fikk for eksempel ikke lov til å snakke eller lære samisk på skolen. Årsakene til at en majoritet forsøker å assimilere en minoritet, kan være flere. Ofte er økonomiske og politiske hensyn med i bildet. Hvis en minoritet blir helt eller delvis assimilert, vil den ikke kreve og kjempe for selvstendighet og skape politisk uro. Minoriteten vil dessuten underordne seg og produsere for samfunnets økonomiske system. En medvirkende årsak er ofte også en grad av etnosentrisme hos majoriteten. Et helt klart forsøk på påtvungen assimilasjon er den norske statens fremferd mot samene og kvener under fornorskingsprosessen som man kan si eskalerte allerede fra midten av 1800 tallet. Dette må for Sør Varanger del ses i sammenheng med geopolitiske motiver. Grensa ble ikke avklart før i 1826 og etter hvert var det viktig for det nye Norge etter 1905 å befeste og styrke norsk herredømme i området.

Dette er i korte trekk en fremstilling av assimilasjon foretatt som et sett av tiltak utformet av en majoritet utøvd mot en minoritet mot deres interesser og ønsker. Det som er veldig spesielt i forhold til den russiske delen av befolkningen i Sør Varanger er at det ser ut til at det har foregått en assimileringssprosess, men i motsetning til historien om samene, er denne utført av

¹⁹ Vassenden, (red)1997

minoriteten selv, tilsynelatende etter egne ønsker. Dette kommer jeg tilbake til senere i oppgaven.

Akkulturasjon

Siv Kvernmo har arbeidet med akkulturasjon²⁰ i forhold til etniske minoriteter. Akkulturasjon kan ifølge hennes fremstilling defineres som den psykososiale tilpasningen som skjer når individer fra en kultur møter en annen kultur. Hvordan det enkelte individ eller gruppen mestrer sine opplevelser varierer selvsagt men kan synes å ha en sammenheng med opprinnelige holdninger og verdier. Videre er det av betydning hvordan individet eller gruppen forholder seg til særlig 2 viktige forhold:

1. Ivaretagelsen av sin egen opprinnelige etniske kultur i forhold til kulturell identitet og særtrekk.
2. Kontakt og delaktighet i majoritetens eller storsamfunnets kultur og grupperinger.

En sterk identifisering med og engasjement for begge kulturene defineres som integrasjon. Avvisning og manglende engasjement for storsamfunnets så vel som individets egen kultur refereres til som marginalisering. Marginalisering er et sentralt begreper i denne sammenheng. I mange land er innvandrere særlig de illegale, etniske minoriteter, enslige mødre, grupper av nyfattede og sosialhjelpsmottakere grupper som har blitt beskrevet i denne sammenheng. Med marginalisering mener en ofte grupper som beveger seg i en gråsoner mellom sosial integrasjon og samfunnsmessig utstøtning. Årsakene til marginalisering kan med andre ord være en vekselvirkning mellom valg det enkelte individ gjør i forhold til å involvere seg i storsamfunnets sosiale og organisatoriske systemer, og ikke minst i hvilken grad storsamfunnet gir minoritetsgruppene *adgang* til disse arenaene.

Dersom individet velger å kun identifisere seg med egen kultur og gruppe fører dette ofte til separasjon. Om det motsatte skjer, at individet gir avkall på egen kultur for på samme tid å identifisere seg med den nye kulturen, skjer en assimilering.

Akkulturasjonsprosessen fører til avlæring av tidligere handlingsmønstre som er u hensiktsmessige i en ny kultur, og innlæring av nye hensiktsmessige handlingsmønstre tilpasset den nye verden. Denne prosessen er multidimensjonal, som betyr at individet kan gjøre nytte av ulike strategier til ulike tider for best mulig å fungere i en verden med flere

²⁰”Selvmord og akkulturasjon- Minoriteter i kulturell endring”. Artikkel i Suicidologi 2002 nr 2

ulike kulturer. Dette ser jeg tydelig at mine intervjuobjekter gjør nytte av i praksis. I møte med den norske kulturen, selv om den ikke er svært ulik den russiske ser det ut til at ungdommene bruker de positive delene fra hver kultur i de situasjoner det er hensiktsmessig.

Den fremmede

Sigbjørn Obstfelder skrev i 1893 diktet ”Jeg ser”, som var med på å innlede den moderne lyrikkformen. Diktet skildrer fremmedheten han føler i møte med den nye tiden, i en verden som beveger seg fra det tradisjonelle til å bli industrialisert²¹:

Jeg ser

Jeg ser paa den hvide himmel,
jeg ser paa de graablaa skyer,
jeg ser paa den blodige sol.

Dette er altsaa verden.
Dette er altsaa klodernes hjem.

En regndraabe!

Jeg ser paa de høie huse,
jeg ser paa de tusende vinduer,
jeg ser paa det fjerne kirketaarn.

Dette er altsaa jorden.
Dette er altsaa menneskenes hjem.

De graablaa skyer samler sig. Solen blev borte.

Jeg ser paa de velklædte herrer,
jeg ser paa de smilende damer,
jeg ser paa de ludende heste.

Hvor de graablaa skyer blir tunge.

Jeg ser, jeg ser...
Jeg er vist kommet paa en feil klode!
Her er saa underligt...

Man kan tydelig fornemme følelsen Obstfelder forsøker å formidle. Når man leser ulike skildringer av innvandrere, flyktninger, den fremmede i Norge, er det mye av de samme følelsene man kan lese av disse. Safia Yusuf Abdi er en av flere forfattere som skildrer denne fremmed og annerledesheten i møte mellom to kulturer.²² Hun kom som flyktning fra Somalia til Harstad. Hun opplevde det på kroppen, å være fremmed, forsøke å tilpasse seg, og hun har lyktes. Ikke å tilpasse seg i betydning av å bli lik, men finne sin plass og sin rolle i det norske samfunnet. Hun er særlig kjent for å ha jobbet med regjeringens handlingsplan mot kjønnslemlestelse, eller kvinnelig omskjæring, som de fleste kjenner til.

²¹ Fra diktsamlingen Digte som utkom i 1893. Referansen er hentet fra: http://nn.wikipedia.org/wiki/Sigbj%C3%B8rn_Obstfelder

²² Alghasi, Fangen og Frønes(red), 2006

I flere fagbøker som omhandler møte mellom kulturer beskrives ”den fremmede”. Sosiologen Zygmunt Baumann²³ skriver: ”Alle samfunn skaper fremmede, men hver type samfunn skaper sin egen type fremmed og skaper dem på sin egen uforlignelige måte”. Innvandrere får i mange samfunn denne fremmedrollen for noen på en positive tilskudd til landets majoritetskultur, men i desto flere tilfeller blir innvandrere sett på som noe ukjent og truende mot ”oss”. Begrepet ”oss” og ”dem” blir ofte brukt for å skille mellom oss- majoriteten, og dem- minoriteten, eller de elementer som skiller seg ut i samfunnet. I begrepet dem, ligger noe ukjent, noe utenfor konformiteten i oss, det gjenkjennelige forutsigbare det trygge og tradisjonelle. Jødene fremfor noen har kanskje fått føle på kroppen gjennom århundrer hvordan det er være ”dem”, med til tider grufulle overgrep som følge.

Å defineres som den fremmede i et samfunn ser jeg på som et tosidig forhold der majoriteten gjennom sine oppfatninger, erfaringer, fordommer og medieskapte virkelighet er den ene siden. Den andre er den fremmede selv som gjennom andres definering, gjennom egne opplevelser av inkludering/ekskludering spiller rollen. Virkeligheten er kanskje en mellomting, en virkelighet som skapes av begge parter ved gjensidig påvirkning. Kan det være at den fremmede opptrer som han gjør fordi majoriteten så tydelig signaliserer hvordan han forventes å være?

En annen betenkelighet er at det skapes ett bilde av ”innvandreren”, en støpeskje for flere titalls nasjonaliteter og kulturer som lever og bor her. Det kan ikke være noen tvil om at det ikke kan være tilfelle at disse er en ensartet gruppe som tenker, lever og handler etter samme prinsipper som ”den fremmede”, ”innvandreren”, som er definert av majoriteten. Når jeg har lest om forskjellige fremstillinger av den fremmede, av dem, både skildringer innenfra, av forskjellige innvandrere, men også av norske forfattere, er det noe som slår meg.

I Sør Varanger samfunnet har jeg ikke inntrykk av at den russiske delen av befolkningen omtales som fremmede, som ”dem”. Ikke fordi jeg tror at vi er et spesielt tolerant og inkluderende samfunn, for det har vært mange eksempler på fremmedgjøring av for eksempel somaliere, afghanere og andre nasjonaliteter i den tiden det ble drevet flyktningmottak i kommunen. Den gang ble busstoppet som ble flittig brukt av beboerne på mottaket kalt for ”Colour Line”, riktignok i en spøkefull tone. Likevel var det mye negativitet å spore knyttet til asylantene. En vesentlig del av årsaken var at de en periode ikke hadde rett til norskopplæring, i tillegg til at de hadde vanskelig for å nyttegjøre seg andre fritidstilbud. På den måten hadde de ingen arena for integrering, for å bli kjent med eller la lokalbefolkningen

²³ Referert i Alghasi, Fangen og Frønes(red), 2006 s. 18

bli kjent med dem. For russere i kommunen stiller det seg vesentlig annerledes, de har både tilgang til og bruker de ulike arenaer for naturlig integrering.

Dette er betraktninger som jeg kommer til å belyse nærmere senere i oppgaven, og som jeg mener kan være et vesentlig bidrag til å komplettere bildet av hvordan det er å være russisk i Kirkenes.

Tre perspektiver på innvandrerer

Asle Høgmo skriver om ulike syn man har hatt på de fremmedkulturelle deler av befolkningen representert ved innvandrere, flyktninger, gjestearbeidere og av og til egne "landsmenn" fra andre deler av for eksempel enkelte lands kolonier.²⁴

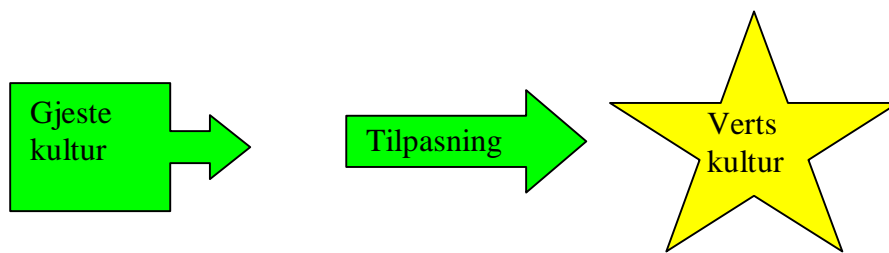
I den britiske forskningen utkrystalliserte det seg to hovedprinsipper i 60- 70 årene:

1. Minoritetsperspektivet tok utgangspunkt i det sosiale og kulturelle maktforholdet mellom den opprinnelige kulturen og den nye kulturen omtalt som verts- og gjestekulturen. Fokuset her var hvordan minoriteten som den svakeste parten var mer eller mindre dømt til å leve i avmakt. En typisk hierarkisk fremstilling

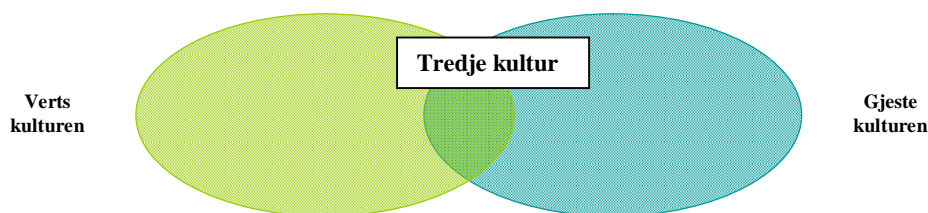

2. Innvandringsperspektivet fokuserte på innvandrernes møte med et nytt land, en ny kultur, et fremmed samfunn og hvilke endringer dette medførte for hans livsverden. Det som skiller dette perspektivet fra det første er at dette er preget av tilpasning og læring som ville kunne gi innpass i majoritetskulturen. Kostnaden er at innvandrerer må forsake sin egen kultur og tilstrebe å bli assimilert inn i majoritetskulturen. Det positive er at det finnes en mulighet til å få innpass selv om dette har sin pris. Også i denne fremstillingen er det en lineær prosess mot målet som er å bli mest mulig lik vertskulturen.

²⁴Høgmo 2002.

3. En tredje kultur, kalles det siste perspektivet. Dette bygger på undersøkelser som viser at innvandrertilpasninger ikke bare er et resultat av møter mellom kulturer, men i seg selv representerer nye tilpasninger med nye strukturer og dynamikk. Deres ulike tilpasningsstrategier til for eksempel det norske samfunnet produserer nyskapninger som innvandrerne selv kan ha problemer med å tilpasse seg. En slik tredje kultur utvikler seg i møtepunktene, konflikter, samhandling mellom 2 kulturer.

Om man skal mestre en slik mellomposisjon forutsetter at man innehar interkulturell kompetanse, eller sagt på en annen måte et man kan lese kartene fra begge kulturer. Dette dreier seg både om synlige kulturuttrykk, men like mye om de uskrevne regler, kroppsspråk, vaner, normer og verdigrunnlag. Et godt eksempel på dette er fra min tidligere jobb i kommunens flyktningsjeneste, som også drev et statlig mottak for asylsøkere. de fleste som ankom Norge som asylsøkere den gang var somaliere og afghanere, de aller fleste muslimer. I Norge er det helt vanlig å håndhilse når man treffer noen første gang, uavhengig om det er kvinner eller menn. Dette var ikke vanlig mellom kvinner og menn for de nye beboerne, og man kunne tydelig se forlegenheten og til dels misnøyen når man rekte fram hånden. Ikke skulle man se direkte inn i øynene på en kvinne, når man var mann heller. Det tok en tid å

venne seg til disse situasjonene. På den annen side hadde svært mange av mennene en tendens til å håndhilse *hver gang* man møtte dem, noe som ikke er vanlig i norsk kultur, og kan virke litt påtrengende. I tillegg er vi i Norge også vant å bare hilse med et kort "hei", uten å snakke noe særlig med vedkommende man hilser på, før man haster videre. Et nikk på butikken er heller ikke uvanlig. Slike hei og små nikk, anses som å være en avvisning, i svært mange kulturer, og vekker mange spørsmål og følelser hos mennesker som ikke er vant til slik "kald" og avvisende oppførsel. For min del ble ikke dette noe problem, jeg tilnærmet meg deres måter å hilse på uten at dette medførte noe ubehag for meg. På den måten vekslet jeg mellom deres "kultur" i møte med dem, og den norske måten i møte med nordmenn, med noen tilpasninger. Jeg hadde men andre ord tilegnet meg en slags kulturell kompetanse. Disse situasjonene er kun noen eksempler på svært små ting i hverdagen som kan skape store misforståelser om man ikke vet bakgrunnen for handlingene. Når en verts- og gjestekultur møtes på ulike arenaer i samfunnet kan det skapes konflikter så vel som forståelse. Eksempler på andre arenaer som ofte innbyr til misforståelser kan være tidsoppfatning- komme presis, regelrigiditet- regler er absolutte, ikke en forhandlingssak, kjønnsnøytralitet- likestilling, individfokus- kollektivfokus. Når disse verdiene møter hverandre kan det skapes elementer av en tredje kultur.

Utfordringer i prosessen

Når jeg gikk i gang med selve feltarbeidet hadde jeg det kvalitative metodekurset godt i minne. Det som vi i dag kan kalle for feltarbeid som metode hadde sitt utspring i miljøet ved Universitetet i Chicago på 1920 tallet der studentene ble oppfordret til å legge bort teoribøkene og gå ut i byen å observere virkeligheten ved hjelp av sine egne sanser. Denne nye tilnærmingen til virkelighetsobservasjonen kommer godt fram i dette sitatet fra Robert Park:

"You have been told to go grubbing in the library thereby accumulating a mass of notes and liberal coating of grime. You have been told to choose problems wherever you find musty stacks of routine records. This is called "getting your hands dirty" in real research. Those who counsel you thus are wise and honourable men. But one thing more is needful: first hand observation. Go sit in the lounges of the luxury hotels and on the doorsteps of the flop-houses; sit on the Gold Coast settees and the slum

shakedowns; sit in the orchestra hall and in the Star and Garter Burlesque. In short terms, gentlemen, go get the seats of your pants dirty in real research.”²⁵

Med liv og lyst tok jeg fatt på prosessen, godt inspirert av sitatet ovenfor. Feltet interesserte meg genuint, det skulle bli spennende å få tilgang til et felt, dog et lite et, som ikke tidligere var forsket på. Kunne jeg finne forklaringer, sammenhenger som ville gi et innblikk i om det fantes et indre russisk liv i Kirkenes, om Lille Murmansk egentlig fantes. Som lærer har jeg vært i kontakt med russiske elever gjennom mitt arbeid og tok derfor kontakt med rektor for å få tilgang til klasselister. Disse kunne fortelle meg hvor mange russiske elever jeg i utgangspunktet hadde tilgang til. Jeg ringte deretter rundt, presenterte meg og opplegget uten å få respons.

Min metode for å få tilgang hadde feilet. Likevel gikk jeg på med friskt mot, og den kvalitative ”bibelen”, til Silverman friskt i minne. Neste metodologiske tilnærming var å bruke ”portvakt metoden”. Denne går i grove trekk ut på å bruke en kjent kontakt som har tilgang til miljøet jeg ønsker å snakke med som portåpner, for å introdusere meg til flere innenfor feltet. Et ankerpunkt til denne metoden er at man som forsker ikke har innflytelse på hvem portvakten velger ut. Kanskje får man kun tilgang til venner av vedkommende, som gjerne velger noen fra sitt eget miljø. Representativiteten svekkes om objektene er ment å skal bidra til å belyse eller komme frem til en ”sannhet”. For mitt vedkommende var ikke dette noe problemstilling, da jeg ikke siktet mot noen universelle sannheter om hvordan det er å være russisk i Sør Varanger. En slik sannhet finnes etter min mening ikke, da det antakeligvis finnes like mange slike ”sannheter” som russere i kommunen.

Etter å ha etablert kontakt med en russisk ungdom jeg kjente fra tidligere, og som ønsket å stille opp på intervju, så jeg straks lysere på prosjektet. Når jeg først hadde fått innpass regnet jeg med at ”snøballmetoden” ville sørge for at flere ville ta kontakt med meg. Til tross for at min portvakt snakket varmt om mitt prosjekt blant sine russiske venner var det ikke noen som ønsket å stille til intervju. Etter mange titalls tekstmeldinger og flere uker fikk jeg kontakt med et objekt til. Han introduserte meg videre for en venn som kanskje kunne stille opp. Det tok imidlertid seks uker før vi møttes, til tross for at jeg tydelig signaliserte at jeg hadde tid når og hvor som helst. Erfaringene viste meg at dette er et felt som krever adskillig lengre tid for å bearbeide. I tillegg er det vanskelig å komme inn i, rett og slett fordi at jeg i kraft av mine snart 33 år ikke ferdes på de arenaer disse ungdommene bruker. Det mest

²⁵ Silverman 2006:74

hensiktsmessige er å bruke tid- lang tid, på å sakte men sikkert bli kjent med de unge russerne, en og en, ved å stadig bli introdusert og kjent med venner av venner. En slik prosess var det rett og slett ikke mulig å gjennomføre innenfor en tidsramme på et halvt år. Likevel mener jeg at de intervjuene som ligger til grunn for oppgaven, kan gi et lite, men verdifullt innblikk i noen unge russeres liv i Sør Varanger.

Riktignok definerer Silverman feltarbeidet som en studie av folk i deres naturlige miljø ved å bruke metoder for datainnsamling som fanger deres sosiale mening og vanlige aktiviteter. Dette involverer forskeren direkte i denne sosiale settingen og noen ganger også i aktivitetene, for på best mulig måte å systematisk samle inn data. Jeg på min side kjente feltet fra utsiden, som en iakttaker av fremveksten av den russiske befolkningen og deres inntreden i Sør Varanger samfunnet. For å få tilgang til informasjon innenfra dette miljøet med vekt på de unge russerne, fant jeg det mest hensiktsmessig med dybdeintervju. Intervju som metode er litt spesielt da dette er en kunstig situasjon. Man observerer ikke en virkelighet "in media res", men får tilgang til et intervjuobjekts tanker omkring denne. I tillegg skal forskeren tolke og rekonstruere elementer i samtalen, sortere, tillegge vekt eller utelate. I mitt prosjekt håper jeg at intervjuene kan stå litt på egne ben, være fortellinger, ikke av en virkelighet som på forhånd er definert, men eksempler på hvordan virkeligheten for unge russere i Kirkenes *kan* være. Jeg vil derfor ikke hevde at det som fremkommer i intervjuene er vitenskapelige sannheter, men fragmenter som skal tale for seg selv.

En annen ting som er verdt å merke seg er at feltarbeid er en form for sosial interaksjon der analysen foregår kontinuerlig i situasjonen man er i. Dette er svært ulikt de kvantitative metodene som i stor grad baserer seg på analyse i etterkant av en datainnsamling. At datainnsamlingen, for min del intervjuene er kontinuerlig pågående er *en* utfordring, men en annen er at det sosiale rom skapes og reskapes kontinuerlig. Berger og Luckmann²⁶ beskriver den samfunnsskapte virkeligheten som at mennesket skaper og blir skapt av samfunnet og situasjonene gjennom eksternalisering og internaliseringsprosesser. Altså et dialektisk forhold av gjensidig påvirkning mellom individ og samfunn. I disse prosessene utvikles det som blir vår virkelighet. Dette hadde jeg tenkt på i forkant av intervjuene, men skulle vise seg å være vanskelig å holde fokus på, i møtene med intervjuobjektene. Som skårunge på forskningens hav, var det en stor utfordring å unngå å gjøre flere klassiske feilvurderinger.

Det første feiltippet var at jeg i min vitebegjærighet antakeligvis hadde noe for mange spørsmål. I og med at jeg ikke hadde noen ideer om hva som ville komme frem i intervjuene,

²⁶ Berger og Luckmann 2006

og hvilken retning disse ville ta sikret jeg meg ved å ha mange punkter jeg ville snakke om. På den måten var det relativt sikkert at det ville være i hvert fall noe, jeg kunne bruke. I og for seg kom vi igjennom spørsmålene uten problemer, men jeg ser i ettertid at det kunne vært bedre å kanskje gjennomført intervjuene i to omganger. Ved å analysere den første samtalen, hadde jeg kanskje kommet fram til utdypningsspørsmål som ville vært mer fruktbare enn å ta alt på en gang. Jeg merket at både jeg og informanten ble litt slitne etter en og en halv times prat. Inntrykket er likevel at begge parter opplevde samtalen som interessant og fruktbar, og samtlige informanter oppfordret meg til å ta kontakt dersom det var noe de kunne gjøre for meg. Slike tilbakemeldinger er gode å få og kan kanskje være nyttige bekjenskaper ved eventuelle senere studier.

Transkribere- et nyttig verktøy eller bortkastet tid?

I og med at jeg hadde relativt mange spørsmål merket jeg, særlig ved transkribering av det første intervjuet, at jeg av og til brøt inn i samtalen under en tankerekke eller digresjon fra informanten. Manus, eller spørsmålene foran meg ble til en begrensning enkelte ganger uten at jeg la merke til det under samtalen. Heldigvis hadde jeg ikke utført alle intervjuene først for deretter å skrive dem ned, så jeg hadde god mulighet til å justere meg. I de påfølgende intervjuene og samtalene var jeg svært bevisst på å la den andre parten fritt fortelle og resonnerer, og forsøke å stille korte utdypningsspørsmål underveis. En slik tilnærming var en aha opplevelse for meg. Tidligere hadde jeg tenkt at selve transkriberingen av intervjumaterialet kun var en tidkrevende rutineprosess som gjerne kunne vært søkt tekniske løsninger på, ved bruk av PC programvare. Ved gjennomgang av lydopptak ble det svært tydelig, at ved å kritisk vurdere seg selv i intervjusituasjonen, blir man svært bevisst på hva man kan gjøre for å øke kvaliteten på datainnsamlingen. Utålmodighet, avbrytelser, unnlater å stille oppfølgings og utdypningsspørsmål, manusbundethet er bare noen elementer som trer tydelig frem i en slik "selvransakelse". Jeg vil ikke påstå at de senere samtalene var perfekte på noen måte, men det var tydelig at kvaliteten på disse var vesentlig forbedret særlig ved at jeg våget å la stillheten vare lenger uten å haste videre.

Denne oppdagelsen gjorde sitt til at prosjektet for min egen del ble fikk to dimensjoner som fersk "forsker". På den ene siden resultatet av mine undersøkelser, som jeg ville kunne presentere utad for omverdenen, samt den kunnskapen jeg har tilegnet meg på det metodisk praktiske plan og som vil gagne et eventuelt videre akademisk arbeide.

Nøytralitet og avstand, consealing versus revealing²⁷

I forkant og under arbeidet med intervjuene gjorde jeg meg en del tanker om hva som kunne komme fram i intervjuene og samtalene i forbindelse med prosjektet. Hvordan skulle jeg som feltarbeider forholde seg om jeg observerer hendelser eller kulturelle utslag som opererte på en moralsk grense, eller i ytterste konsekvens overskred lovligheten. Dilemmaet i forhold til diskresjon kontra moralsk pliktfølelse kan være vanskelig å håndtere. Om det reageres på slike hendelser under et pågående feltarbeid vil dette naturligvis påvirke resultatet av feltarbeidet og i verste fall kunne gjøre dette ubrukelig

Av den grunn valgte jeg å ikke bruke opptaker i samtalene med ordfører, rådmann, Barentssekretariatet og internasjonal rådgiver i kommunen. Bakgrunnen var at jeg ønsket at vi kunne ha en så fri samtale som mulig, noe informantene også uttrykte de var komfortable med og helst ønsket. Om det ville komme negative ting frem under samtalene fikk jeg heller ta stilling til hvordan disse skulle behandles senere i prosessen. Dette ble heldigvis ikke et problem, til tross for at det under noen samtaler ble diskutert saker som nok ikke ville blitt presentert i lokalavisa. Disse hadde imidlertid ikke relevans for oppgavens tema, men var mer høytenking omkring andre interessante tema i lokalsamfunnet. Heller ikke under dybdeintervjuene var det informasjon jeg måtte ta stilling til om jeg skulle ta med eller utelate. Jeg må være ærlig å innrømme at mitt ønske som aktør i lokalsamfunnet ønsker at den russiske delen av befolkningen skal være en viktig del av vårt samfunn og ser med grunnleggende positive øyne på den utviklingen vi ser i kommunen. Men som forsker har jeg ikke motforestillinger til å fremstille virkeligheten som den blir meg forelagt av mine intervjuobjekter, selv om dette skulle medføre å skildre eventuelle negative sider. Det er kanskje desto viktigere å gi et nyansert, men riktigere bilde, fremfor å produsere vitenskap for å bekrefte sin forutinntatthet.

Ved å gi nyanserte beskrivelser kan man danne grunnlag for å se på ulike problemstillinger med nye øyne og kanskje på den måten bidra til å avdekke en ny liten bit av helheten.

Oppgavens begrensninger

Når man skal gå i gang med studier av en gruppe mennesker fungerer som minoritet, eller del av en større majoritetskultur er det naturlig å se på andre arbeider som er gjort på feltet. Tatt i betraktning området jeg rent geografisk befinner meg i, er det naturlig å se på den samiske

²⁷ Temaet er aktualisert i artikkelen til : Anspach, R., Mizrachi, N, (2006)

historien som er både veldokumentert og skildrer i litteraturen. Men det har vist seg at det er vanskelig å trekke paralleller til samisk kulturell assimilering og den prosessen de har vært i gjennom. Samene var bosatt her i utgangspunktet og ble utsatt for et massivt kulturelt press med det resultat at deres opprinnelige kultur ble underordnet den norske. Det dreide seg i tillegg om at den norske kulturen av makteliten ble ansett som den desidert mest høyverdige, og samenes kultur og levesett var et mer primitivt levesett. Dette ser ikke ut til å være tilfelle i forholdet mellom norsk og russisk kultur som begge er ”moderne” kulturer.

En annen vinkling for å se mulige paralleller er å se på ulike andre innvandringsgruppers møte med Norge, den norske kulturen, og skildringer av deres integrering. Det er her snakk om titalls nasjonaliteter og enda flere kulturelle grupperinger. I løpet av prosessen har forsøkt å fordype meg i litteratur både innenfra dette miljøet samt beskrivelser og analyser foretatt av for eksempel Asle Høgmo, Thomas Hylland Eriksen, Eivind Bråstad Jensen, Ottar Brox og Marianne Gullestad. Disse samt skjønnlitterære forfattere så som Khaled Hosseini, Siba Shakib, beskriver flyktningopplevelser, integreringsproblemer og andre problemstillinger knyttet til det å være fremmed i en annen kultur eller et annet land. likevel har det ikke lyktes meg å finne gode sammenlikningsgrunnlag for hvordan mine informanter har opplevd å komme til Norge, til en annen kultur, et annet språk, opplevelse av fordommer, forakt og lignende. Dette har ført til adskillig frustrasjon under prosessen, for deretter å utvikle seg til en langt mer interessant problemstilling. Jeg har med andre ord ikke, som mange andre som forsker på integreringsprosesser og nye landsmenn og kvinner, råket ut for et tradisjonelt sosialt problem, men en sosiologisk problemstilling. Hva er det som gjør at det tilsynelatende fungerer for russere i Sør Varanger? Hvorfor opplever de ikke de samme tingene som så mange andre innvandrere i sitt liv og leven i et nytt land?

Russere som har bosatt seg i kirkenes er innvandrere, men ikke flyktninger i tradisjonell forstand. Mulig noen er økonomiske flytninger, men dette er ikke undersøkt.

Som nevnt tidligere vil ikke denne oppgaven bidra til å bidra til generaliserbare fakta, til dette er den både i form og innhold dessverre ikke brukbar. Jeg mener metodevalget ikke egner seg til dette formålet slik som for eksempel en kvantitativ oppgave kunne gjort. I tillegg er antall intervjuobjekter såpass begrenset at det på bakgrunn av disse ikke lar seg gjøre å komme med en overordnet eller generalisert fremstilling av hvordan virkeligheten er for den unge russiske delen av befolkningen i kommunen. Man kan muligens med rette hevde at det empiriske grunnlaget er en svakhet i oppgaven. På en annen side er det ikke tvil om at oppgaven kan

være verdifull fordi den faktisk skildrer en virkelighet som til nå har vært ubeskrevet. Og selv om man gjerne skulle ønske at det var flere som ønsket å bidra til å gi prosjektet mer fylde, var dette ikke mulig å gjennomføre. Deltakelse bygger utelukkende på frivillig deltakelse og ytterligere press på eventuelle intervjuobjekter ville utfordret dette ukrenkelige prinsippet. For meg var det utenkelig å utøve et slikt press.

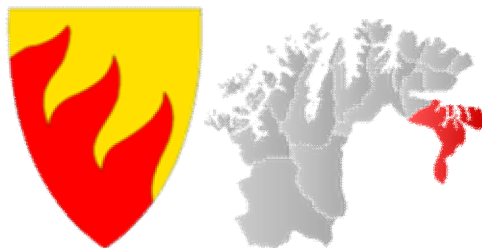
At oppgavens form og innhold forandret seg noe etter hvert ble helt naturlig selv om det til tider selvsagt medførte stor frustrasjon. Jeg anså det likevel som en naturlig følge av at jeg ikke har mulighet eller ønsker om å påvirke feltet for å få det til å passe inn i mitt prosjekt. Det ble dermed nødvendig å hente inn data fra andre kilder, fra mennesker i posisjoner i samfunnet som har fulgt den russiske befolkningsøkningen, integreringen, hvilke tiltak som er gjort eller gjøres for at disse menneskene skal finne seg til rette i kommunen. Oppgavens formål har beveget seg fra å ha en ambisjon om å forklare et fenomen, tilsynelatende problemfri integrasjon, til å gi eksempler på hvordan dette oppleves innenfra. Å la informantenes stemmer komme frem er et bevisst valg jeg har gjort i denne prosessen nettopp for å gi et bilde av samtiden, fra en side som ikke til nå har vært belyst.

For å muliggjøre en forståelse for hva de opplever, hvordan de opplever dette og ikke minst hvorfor er det en nødvendighet å gi en fremstilling av områdets spesielle beliggenhet, kultur og ikke minst spesielle historie. Ved å danne dette felles bakteppe håper jeg på at leseren vil kunne ta del i en virkelighet, hvordan det oppleves å være borger i "Lille Murmansk".

Områdets historie

For å forstå det samfunnet vi har i dag, mentaliteten i folket, eller den lokale folkesjela, ser jeg det som nødvendig å gi en innføring i området historie. Hva er det som har formet grenselandet Sør Varanger, ikke bare rent geografisk, men også kulturelt. Sør Varangers kommunevåpen skal symbolisere de tre stammers møte, den norske, samiske og finske.²⁸ Kanskje burde det vært tilføyd en flamme for den russiske. Dette som en naturlig konsekvens av da kommunen i utgangspunktet var bebodd av ulike samiske siidaer, sene kom den finske innvandringen og med industrialiseringa den norske. I fremstillingen har jeg valgt å bruke en del bilder for å gi leseren et visuelt inntrykk som ka være med på å gi historien mer fylde enn times new roman 12.

Øst Finnmark har så langt tilbake som til Pomortiden fra 1740 hatt et relativt nært forhold til sine naboer i øst. Pomorhandelen var i utgangspunktet en *byttehandel* mellom folk i nordområdene, med kornprodukter fra Russland mot fisk fra Nord-Norge som hovedhandelsvare. Etter hvert utviklet dette seg til å bli en *pengehandel*, og faktisk ble rubelen brukt som valuta flere steder i Nord-Norge. Pomorhandelen var av stor betydning både for nordmenn og russere. Handelen foregikk ved at russiske pomorer fra Kvitsjøtraktene

²⁸ Bilder og fremstilling hentet fra: www.svk.no

og Kolahalvøya kom seilende til fjordbygder og handelsplasser langs kysten av Nord-Norge. Pomorene var dyktige handelsmenn og sjøfarere, og de utforsket også områdene omkring Kvitsjøen. I tillegg til at de seilte vestover med handelsvarer, etablerte de også en handelsrute østover forbi Uralfjellene til Nord-Sibir.

Havna i Arkhangelsk i 1896, da pomorhandelen var på sin topp

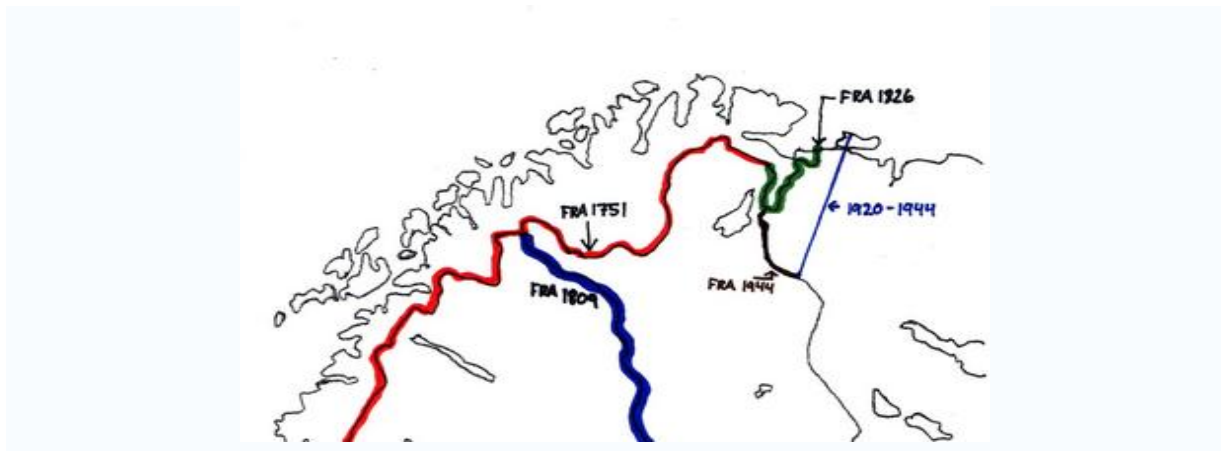
Selve Sør Varanger er rent territorielt en relativt ny tilføyelse av Norges areal. Det var først i forbindelse med undertegningen av Lappekodisillen i 1751- «*Første Codicil og Tillæg Til Grendse-Tractaten imellem Kongerigerne Norge og Sverrig Lapperne betræffende*»), eller «*Samenes Magna Charta*»²⁹, at territoriet ble en om noe uklar del av Danmark- Norge

Lappekodisillen ble som følge av behov for en grensetrekning mellom Norge og Sverige for å avklare rettssituasjonen for samene som bebodde området. Det handlet med andre ord om retten samene hadde til drive reinen på kryss av de nye grensene.

Det samiske området ble i løpet av 1700 tallet delt mellom de nordiske statene og Russland. Området fra Børgefjell og nordover var inntil 1751 et land delvis uten grenser som ikke lå under noen stats lovområde, et såkalt "terra nullius", i liket med de store polare områdene i Antarktis og Arktis. I 1751 utvidet Danmark-Norge og Sverige sine landegrenser til områder som til nå hadde vært utenfor disse landenes territoriale jurisdiksjon, og etablerte med dette suverenitet over områdene. Dette samtidig som grensene mellom Norge og Sverige ble fastlagt der. spesielt gjaldt dette området som nå kalles indre Finnmark, med omkringliggende områder. En endelig grenseoppdragning kom imidlertid i 1826 ved undertegnelsen av grensekonvensjonen mellom Norge og Russland, og deretter var grensene slik vi kjenner dem

²⁹ Fremstillingen bygger på Steinar Pedersens arbeide på:
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/nouer/1997/nou-1997-5/8.html?id=140753>

i Norge i dag et faktum. til tross for at grensen var avklart beitet rein fra Russland-Finland og Sverige-Norge i området frem til 1852.

Selvfølgelig viste samene om det merkelige fjellet.³⁰ Svart og hardt. Men det var ubrukelig for dem. Stor var derfor forbauselsen da langveisfarende kom og spurte etter de merkelige steinene. Det var i 1902. Den gang bestod Kirkenes av noen få hus og en kirke på neset. Derfor Kirkenes. Sjøsamene hadde allerede satt sitt eget navn på neset: Akkalanjarga - Håkjerringneset. Det var den svarte steinen som endret alt. De fremmede mennene sa at de kunne smelte fjellet. Til jernbane, bruer og våpen. I løpet 1906 ble gruvedrift iverksatt i Bjørnevatn. Derfor kom flere tusen mennesker til Kirkenes i løpet av noen få år. Etter hvert som AS Sydvaranger etablerte sin gruvedrift med kirkenes som utskipningshavn vokste det et helt nytt samfunn frem fra den gamle samiske boplassen innerst i Bøkfjorden.

Ødeleggelsene etter den første verdenskrig skapte marked for malmen fra Bjørnevatn. Kirkenes ble et velstående sted. Forretningsgårdene hadde løkkupler - som var inspirert av russisk byggeskikk. Folk hadde penger til å kjøpe varer og det ble snakket mange språk i gatene. Dette som en følge av at gruveselskapet ga arbeid til både finner, svensker, engelskmenn og selvsagt nordmenn som valgte å flytte så lang nordøst man kunne komme i kongeriket Norge. Kirkenes var som følge av industrisamfunnet et klassesdelt samfunn der det var stor forskjell på arbeidere og ledelse ved AS Sydvaranger, hvorav det grodde fram et unikt sosialt engasjement med blant annet etableringen av Nordens Klippe i 1906. når man leser slagordet på fanen: "Ned med tronen, alteret og pengeveldet", er der vel ingen tvil om at det var sterke venstreradikale krefter som rådde arbeidermiljøet i kommunen. Dette var strømninger som holdt seg om enn noe svekket, gjennom hele etterkrigstida også under den kalde krigen.

³⁰ Fremstillingen bygger på Sor Varanger reiselivsforums historiepresentasjon på www.kirkenesinfo.no

Krig i grenselandet

Det er ikke mulig å skrive om Kirkenes historie uten å gjøre rede for områdets spesielle rolle og ikke minst skjebne under andre verdenskrig. I Sør Varanger fikk men en forsmak på hva som ville komme.

Finske gårder brenner desember 1939 i Salmijärvi- nå russisk territorium

30.november 1939 bryter vinterkrigen ut mellom Finland og Sovjetunionen. Sovjetiske styrker invaderer Petsamo-området, og finnene må kjempende trekke seg tilbake. Finnene brenner det meste av bygninger, sprenger bruer og ødelegger veier. Over 1 000 finner forlater sine hjem og flykter over til Norge. I Norge ble de godt mottatt og tatt hand om på best mulig måte. Finland får størstedelen av området tilbake allerede 13. mars 1940, og finnene begynner å flytte tilbake til gårdene sine. Eller, rettere sagt, det som var igjen av dem. Området blir russisk etter Finlands nederlag som tysk krigsalliert i 1944.

Etter invasjonen 9 april 1940 gikk det ikke lang tid før tyskerne gjorde inntog i Kirkenes. Allerede i månedsskifte juni- juli kom de første soldatene. Samme høst ble det fraktet stor tropper og enorme mengder krigsmateriell for å etablere "Fesung Kirkenes", tyskernes brohode i nord i forbindelse med operasjon Barbarossa- angrepet på Sovjetunionen. Bakgrunnen for etableringen var at Kirkenes hadde isfri havn hele året og gjorde det mulig å bruke forsynings- og krigsskip under invasjonen. 22 juni 1941 startet angrepet. Min bestemor husker godt de endeløse rekkene av soldater som ventet å gatene på marsordre. Ennå bedre husker hun de samme soldatene komme motsatt vei etter harde kamper på Litza fronten, for de som var heldige, et opphold på lasarettskip i havna. For de mindre heldige ble en kald og våt grav i Litzadalen, enden på det store tyske felttoget. Det var omkring 30.000 menn stasjonert i området som totalt forsynte omkring 100.000 soldater. Den tyske tilstedeværelsen formidabel noe som påvirket befolkningen sterkt

Tyske tropper i Kirkenes

Kirkenes fikk hard medfart under krigen, og det var til tider daglige bombeangrep fra russerne som forsøkte å sabotere den tyske forsyningsmaskinen til fronten. Resultatet var at det kun sto noen få bygninger tilbake etter katastrofedagen i 1944, da det meste av byen brant. At tyskerne deretter førte den brente jords taktikk ved tilbaketrekningen gjorde ikke saken noe bedre. Det intense hatet mot tyskernes og deres fremferd ble avløst av enorm lettelse og beundring for de russiske frigjøringsstyrkene inntog. Et usynlig bånd ble skapt mellom russere og lokalbefolkningen i Kirkenes, et bånd som skulle bestå i flere tiår.

Kirkenes under flyangrepet i 1944, med ødeleggende resultat

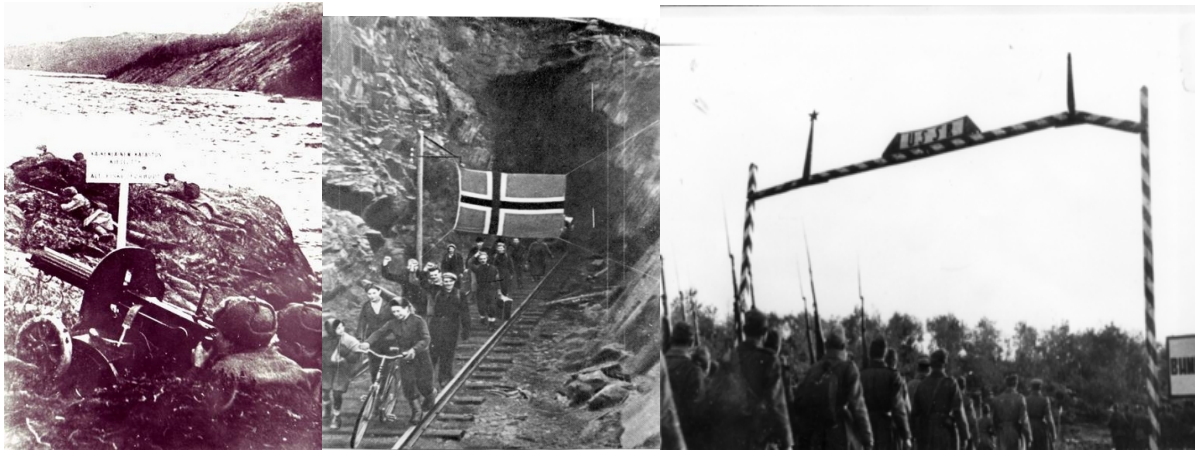
Partisanene

Etter det tyske angrepet på Ishavsfronten fikk troppene Finland som oppmarsjområde. Da meldte spørsmålet seg for norske flyktninger som oppholdt seg i Murmansk om å melde seg til tjeneste for å delta i frigjøringskampen. De fleste "våpenføre" meldte seg, mens syke, kvinner og barn etter hvert ble evakuert til sikre områder øst for Uralfjellene.³¹

Partisanvirksomheten var en viktig del av Sovjets krigsinnsats under den 2. verdenskrig. Partisaner var organiserte grupper som opererte i tyskbesatte områder, rapporterte om tyskernes bevegelser, sprengte transportere, o.l. mange av partisanene kom fra øst finnmark og noen fra kirkenes. Partisanene var helter etter frigjøringen, noe som dessverre skulle få en brå slutt under den kalde krigen. Den norske stats behandling av partisanene i store deler av etterkrigstiden er en ren skamplatt i historien jeg ikke går nærmere inn på her. De fikk ikke krigspensjon, ingen heder for sin innsats og i tillegg ble de overvåket av POT samt ble frosset ut av arbeidslivet. Det som er av vesentlig betydning er deres rolle under krigen og ikke minst frigjøringen sammen med de sovjetiske troppene i oktober 1944. Partisanenes status var i deler av befolkningen høy til tross for statlige overgrep mot dem. Mistroen til egen regjering og styresett var i enkelte kretser sterk, og flere så østover med beundring og respekt. Dette ble sett på som en potensiell sikkerhetspolitisk risiko som resulterte i at Kirkenes politikammer var relativt overdimensjonert i antall ansatte i forhold til kommunens beskjedne folketall. Mange følte seg overvåket over alt, alltid. At denne overvåkingen og psykologiske krigen ble ført av egen regjering gjorde ikke tilliten til den norske staten, gjennom flere år med Einar Gerhardsen i spissen, nevneverdig solid.

³¹ Beskrivelsene av partisanenes virke er hentet fra:
<http://nkpmn.org/Historiesidene/tyskeokkupanter/TromsogFinnmark.html>

Frigjøringen av Øst- Finnmark

1

2

3

1. Sovjetiske tropper kjemper for frigjøringen av Kirkenes oktober 1944

2. De over 2000 mennesker som hadde bodd inne i en av gruvetunnellene til AS Sydvaranger i krigens slutfase kommer ut til et fritt Sør Varanger, de sang både Ja vi elsker og Internasjonalen om hverandre

3. Russerne forlater Norge etter å ha kastet tyskerne ut av Sovjetunionen samt Øst Finnmark

Det er ingen tvil om at regjeringen i London sammen med sine britiske allierte var bekymret for at russerne kanskje ville bli stående i øst finnmark, eller i verste fall ikke ville stoppe, når tyskerne trakk seg tilbake. At angrepet ville føre til at russiske tropper kom over grensen var nemlig ikke den norske regjering varslet om. Frykten var imidlertid ubegrunnet. Russerne ble en kort stund før de returnerte. Under oppholdet i Kirkenes fikk byens befolkning bli kjent med de russiske soldatene som villig delte av sine knappe rasjoner med lokalbefolkningen. Denne imøtekommenheten og solidariteten var noe som ble svært godt lagt merke til og synet på de sovjetiske soldatene og ikke minst til Sovjetunionen ble naturligvis påvirket i positiv retning. Tre uker etter den sovjetiske innmarsj i Kirkenes fulgte norske tropper etter.

11. november 1944 ble 300 soldater under ledelse av oberst Arne D. Dahl kjørt over grensen med sovjetiske lastebiler. De tilhørte 2. bergkompani av Den norske brigaden i Skottland, og var blitt sendt med skip til Murmansk. Det var en skuffelse for de gjenværende finnmarkinger at den norske styrken kom såpass sent og var så fåtallig.³² ”Londoneran”, som de ble kalt, hadde få forsyninger med og kunne ikke avhjelpe befolkningen som de hadde håpet på, mange følte seg sviktet av egen regjering. Også den ideologiske veien til Oslo ble av den

³² Fremstillingen er basert på: samtaler med gjenlevende som opplevde oktoberdagene i 1944. samt http://www.noregur.is/News_and_events/history2/liberation/

grunn adskillig lengre enn til frigjøringshæren i øst som hadde forsøkt delt broderlig av sine knappe ressurser. Deres fremferd samt at det var de og ikke våre egne som sørget for friheten er noe som har satt såpass dype spor i samfunnet vårt, og som har lagt grunnlaget for det nære og sterke forholdet man har hatt til russerne i ettertiden. Det ble også reist minnesmerke over de falne russiske soldaten i frigjøringen av Kirkenes. Men pga det spente politiske klimaet kom ikke avdukingen i stand før i 1952.

En anonym russisk soldat speider utover Bøkfjorden- Russemonumentet avduket 8 juni 1952

Utformingen på monumentet ble endret i siste liten. I dag ser man den russiske soldaten stå med den ene foten på en stein. Denne steinen var i siste liten blitt tilpasset, i den originale utgaven var steinen utformet som den tyske ørnen. Av politiske hensyn ble denne altså fjernet.

Under den kalde krigen opprettholdt man den folkelige kontakten over grensa til tross for et iskaldt politisk klima mellom øst og vest og ikke minst Gerhardsen "Kråkerøytale i 1948".

".....an iron curtain has *descended across the Continent*," uttalte Churchill I 1946, dette var i høyeste grad også tilfelle for Sør Varanger samfunnet i etterkrigstiden. Grunnet den sovjetiske nordflåtens hjemmebase i Murmanskfjorden var en stor del av Natos oppmerksomhet knyttet til området

Kontakt og samarbeid ble drevet blant annet i regi av Sambandet Norge sovjetunionen, i tillegg kom russiske idretts og andre kulturutøvere på besøk til Kirkenes og representanter fra de samme miljøene reiste over til Sovjet. Det var videre vanlig for folk fra Øst Finnmark i en periode å reise på ferie i Russland, særlig til svartehavsbyen Sochy. Til tross for intens overvåking fra norske myndigheter fortsatte man uttallige ildsjeler, med den belastningen det medførte, kontakten uavbrutt gjennom hele etterkrigstiden. Dette må man kunne si er et sterkt bidrag til det relativt nære forholdet folket i Kirkenes har vedlikeholdt og utviklet, til sine naboer i øst. En slik varig og uavbrutt kontakt stiller befolkningen i en særstilling og må kunne hevdes har bidratt til manges oppfatninger av sovjetsystemet og venstreradikale politiske ideer i et noe mer positivt lys enn andre deler av landet. Dette er mye av essensen i folkesjela i Kirkenessamfunnet.

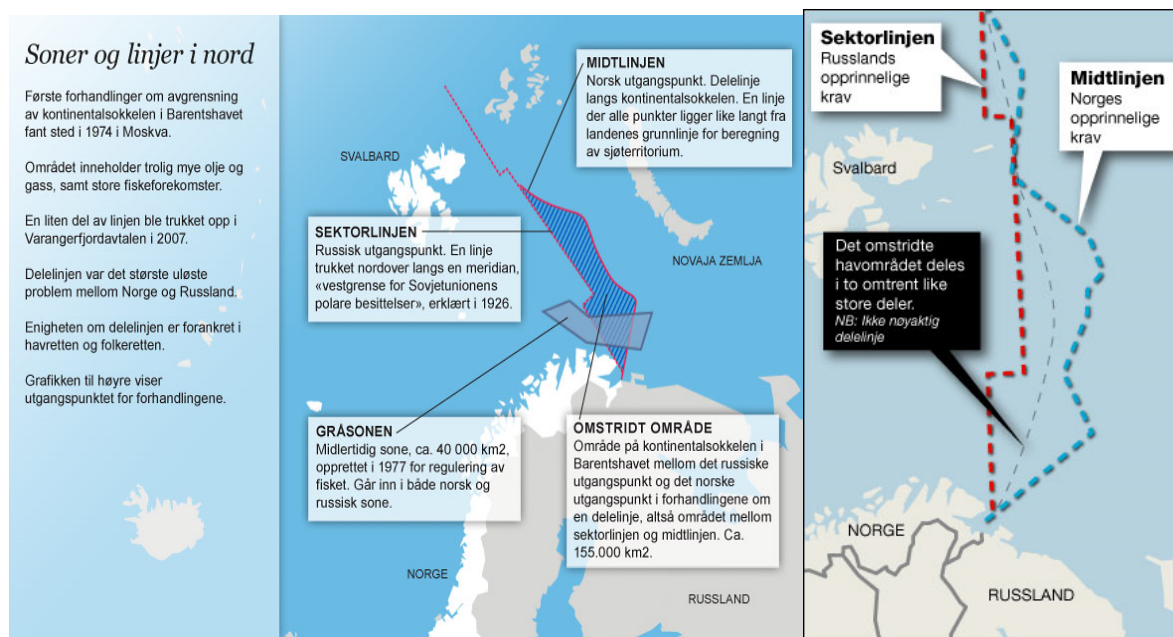
Vegvesenet gjør en jobb de sent vil glemme

En ny tid

I dag er Kirkenes Nordkalottens "Big Apple", en smeltedigel av optimisme, et arbeidsmarked med mange og gode muligheter. Kirkenes har vist seg å være kjerringa mot strømmen, et samfunn i rivende økonomisk og sosial utvikling, til tross for den globale økonomiske krisen og den siste tids dramatiske utvikling i Europa. Her utlyses flere titalls stillinger i en kommune med knappe 10.000 innbyggere. Kort og godt her råder optimismens tidsånd.

Olje og gass i nord

Verdens energiøyne rettes mot de enorme gass og oljeforekomstene i Arktis, og den enorme industrinasjonen Russland har reist seg mektig etter å ha ligget en tid med brekt rygg. Milliardinvesteringer gjøres for å sette Sydvaranger Gruve i stand til å produsere noe av verdens beste jernmalm, en ny tid har kommet til kommunen. I lys av enigheten som er oppnådd i grensespørsmålet i Barentshavet, en nærmere 40 år lang kime til konflikt mellom Norge og Russland, har troen på fremtiden nærmest ingen grenser. Under samtalen ble det i tillegg lagt vekt på samarbeid over landegrensene, noe som ikke kan levne tvil om at Kirkenes med sin strategiske beliggenhet vil nyte godt av dette. At kommunen allerede har en god dialog med sine samarbeidskommuner på russisk side og ikke minst at man allerede har en livskraftig og velfungerende russisk befolkning lover godt for fremtidig grenseoverskridende prosjekter.

Fremstillinger av grenselinje i Barentshavet. Enigheten kan føre til at Norge får tilgang til enorme olje og gassforekomster.³³

³³ Bilder fra www.vg.no

Grenseboerbevis

Det ble under den russiske presidentens besøk i tillegg offentliggjort en erklæring der man fra russisk og norsk hold ønsker å etablere et grenseboerbevis som tillater folk fra Russland og Norge i en 3 milssone å bevege seg fritt, uhindret av byråkratiske hinder eller med andre ord visumfritt. Dette gir uante og enorme fortrinn for tospråklig ungdom i Kirkenes, fortrinnsvis russere.

I forbindelse med opplysningene som fremkom under Medvedjevs besøk Norge er det nødvendig å se på hva denne avtalen kan komme til å bety for det norsk-russiske kirkenes. Dette ble også tatt opp under intervjuene med kildene mine, selv om vi på daværende tidspunkt antok at dette ville ligge at stykke inn i fremtiden. Når dette nå ser ut til å få en snarligere løsning kan det være interessant å gjøre seg opp noen tanker omkring hva russere selv ser for seg.

Om grensesonen

En norsk-russisk grensesone vil strekke seg 30 km fra grensen på begge sider, og et stykke lenger i noen områder på russisk side. Det innebærer at byene Kirkenes, Nikel og Zapolyarnyj vil ligge i sonen. I erklæringen fra presidenten Medvedjevs besøk i Norge i slutten av april 2010, heter det således at partene:

”...hilser velkommen den snarlige undertegningen av Avtale mellom den norske og russiske regjering om forenklet ordning for gjensidige reiser for grenseboere”.

Soneopplegget bygger på en bestemmelse i Schengen-regelverket. Den gir mulighet for etablering av en såkalt grenseboerbevisordning ("Local border traffic regime"). Ordningen tillater land ved Schengens yttergrenser å gjøre unntak fra generelle grensepasseringsregelverk for innbyggerne i grenseområdene, for å unngå hindringer for handel, sosial og kulturell utveksling og regional kontakt mellom naboer.

En norsk-russisk grensesone vil strekke seg 30 km fra grensen på begge sider, og et stykke lenger i noen områder på russisk side. Det innebærer at byene Kirkenes, Nikel og Zapoljarnyj vil ligge i sonen.

Det vil bli åpnet for at innbyggere som bor innenfor sonen kan få utstedt et grenseboerbevis som igjen innebærer at de vil kunne krysse grensen uten visum. Borgere med grenseboerbevis kan oppholde seg inntil 15 dager hver gang i sonen på den andre siden av grensen uten visum. Den samlede oppholdstiden er ikke begrenset. Dermed åpnes det for dagpendling over den norsk-russiske grensen.

Norske myndigheter vil bestemme hvem på russisk side som skal få utstedt grenseboerbevis, og russiske myndigheter vil bestemme tilsvarende for borgere bosatt i norsk del av grensesonen.³⁴

Denne svært korte innføringen i kommunens historie fra grenseavklaringen i 1826 frem til den siste tids spennende hendelser er i beste fall mangelfull, men er ment som en rask innføring i det bakteppe som danner grunnlaget for mitt arbeid, å forsøke å beskrive det moderne kirkenes gjennom øynene til russiske bofaste ungdommers opplevelse av å være russisk i

³⁴ Fra <http://www.sor-varanger.kommune.no/om-framtidig-etablering-av-en-norsk-russisk-grensesone-med-saerlig-ordninger-for-lokal-grensetrafikk-.4780300-17830.html>

denne byen. Dette sammen med et fyldig bakgrunnsmateriale vil videre danne grunnlaget for om vi kan si at det finnes et "Lille Murmansk".

Lille Murmansk- Det russiske Kirkenes

Når jeg nå skal bevege meg inn i materien, la mine informanter "snakke" må jeg i tillegg påpeke at, for å komplettere bildet disse tegner av har jeg i tillegg hatt samtaler med nøkkelpersoner i samfunnet vårt. Disse kan etter min mening gi kvalifiserte innspill på hvordan kommunen gjennom sin beliggenhet, politiske strategier og ikke minst folkelige engasjement kanskje kan kalles et vellykket norsk russisk samfunn.

Betenkninger

Det er vanskelig å trekke paralleller til samisk kulturell assimilering og den prosessen de har vært i gjennom. Samene var bosatt her i utgangspunktet og ble utsatt for et massivt kulturelt press med det resultat at deres opprinnelige kultur ble underordnet den norske.

Russere som har bosatt seg i kirkenes er innvandrere, men ikke flyktninger i tradisjonell forstand. Mulig noen er økonomiske flytninger, men dette er ikke undersøkt.

Som nevnt tidligere vil ikke denne oppgaven bidra til å bidra til generaliserbare fakta, til dette er den både i form og innhold dessverre ikke brukbar. Jeg mener metodevalget ikke egner seg til dette formålet slik som for eksempel en kvantitativ oppgave kunne gjort. I tillegg er antall intervjuobjekter såpass begrenset at det på bakgrunn av disse ikke lar seg gjøre å komme med en overordnet eller generalisert fremstilling av hvordan virkeligheten er for den unge russiske delen av befolkningen i kommunen. Man kan muligens med rette hevde at det empiriske grunnlaget kan være en svakhet i oppgaven. På en annen side er det ikke tvil om at oppgaven kan være verdifull fordi den faktisk skildrer en virkelighet som til nå har vært ubeskrevet. Og selv om man gjerne skulle ønske at det var flere som ønsket å bidra til å gi prosjektet mer fylde, var dette ikke mulig å gjennomføre. Deltakelse bygger utelukkende på frivillig deltakelse og ytterligere press på eventuelle intervjuobjekter ville utfordret dette ukrenkelige prinsippet. For meg var det utenkelig å utøve et slikt press.

At oppgavens form og innhold forandret seg noe etter hvert ble helt naturlig selv om det til tider selvsagt medførte stor frustrasjon. Jeg anså det likevel som en naturlig følge av at jeg ikke har mulighet eller ønsker om å påvirke feltet for å få det til å passe inn i mitt prosjekt. Det ble dermed nødvendig å hente inn data fra andre kilder, fra mennesker i posisjoner i

samfunnet som har fulgt den russiske befolkningsøkningen, integreringen, hvilke tiltak som er gjort eller gjøres for at disse menneskene skal finne seg til rette i kommunen. Oppgavens formål har beveget seg fra å ha en ambisjon om å forklare et fenomen, tilsynelatende problemfri integrasjon, til å gi eksempler på hvordan dette oppleves innenfra. Å la informantenes stemmer komme frem er et bevisst valg jeg har gjort i denne prosessen nettopp for å gi et bilde av samtiden, fra en side som ikke til nå har vært belyst. Dette danner så grunnlaget for i hvilken grad man kan hevde at vi er eller beveger oss mot en type tredje samfunn, et blandingssamfunn der det norske og det russiske lever ubestridt side om side.

Kirkenes³⁵

Murmansk

Nikel

Informantenes bakgrunn

De langt fleste russere i Kirkenes er fra Murmansk. Byen ligger omkring 25 mil fra Kirkenes og har i overkant av 300.000 innbyggere, altså som en norsk storby å regne og den største byen i verden nord for Polarsirkelen. I sine glansdager bodde det derimot nesten en halv million mennesker der. Tradisjonelt har byen levd av havnerelatert virksomhet da den er Russlands eneste isfrie havn i nordområdene. Her holder den russiske trålerflåten til og ikke minst fraktes det enorme mengder andre russiske varer ut skipsleia. I tillegg er Nordflåten strategisk plassert i byen Severomorsk som ligger knappe 20 kilometer lenger ut i Murmanskfjorden. Byen er administrasjonssenter for Murmansk. det kan ikke herske noen tvil om at Murmansk til tross for nedgangstider på 90 tallet, er en by med et rikt kultur og folkeliv, vareutvalg og standart er kanskje ikke på høyde med vestlig standard over alt, men byen står ikke noe tilbake for enhver norsk by i nordnorge. Til tross for at grensa på Storskog sammen med grensa mellom USA og Mexico er de grenser i verden som representerer størst forskjell i levestandard, er det ikke snakk om at russerne på sin side lider nød. Slike sammenlikninger gjøres på bakgrunn av tall, forventet levealder, BNP pr innbygger og

³⁵ Bildene er hentet fra www.svk.no, www.wikipedia.com og http://www.dreamers1.com/russia/North_Cape/European_Russia.43.JPG

lignende, og kan ikke sies å være så dramatisk som det tilsynelatende høres ut. Russere fra Murmansk opplever ikke byen som noen nedslitt utkant, men er stolte av byen sin, av nasjonen, av den militære maktdemonstrasjonen representert av nordflåten og den kulturelle vitaliteten. I tillegg er Murmansk en av de 12 russiske heltebyene fra den andre verdenskrig, eller som russeren omtaler den, ”den store fedrelandskrigen”.

Nikel er kanskje den byen som best svarer til oppfatningen mange har om Russland, fattig nedslitt og forurenset. Byen med sine ca 15.000 innbyggere er bygd opp utelukkende omkring nikkilverket til Norilsk- Nickel, og er preget av forfall, økonomisk og materielt. Byen er godt synlig fra norsk side av Pasvikelva bare 8 kilometer unna. De enorme fabrikkpipene som kontinuerlig damper ut sine avfallsstoffer er ikke bare til bekymring for norsk side, men en vesentlig årsak til lav levealder og mange luftveisinfeksjoner på russisk side. Innbyggerne anses som fattige, selv i russisk målestokk.

Når jeg nå kommer inn på informantenes historie finner jeg det hensiktsmessig å først la de komme frem i teksten med sine fremstillinger, som tilsvar på mine spørsmål. Etter dette kommer jeg til å gi en kort analyse av deres historie, sett i sammenheng med mine observasjoner, kommunens historiske bakgrunn og ikke minst samtalene jeg har hatt med andre sentrale aktører i lokalsamfunnet.

Hvorfor Norge?

Hva er bakgrunnen for at mine informanter er i Norge i dag?

Her følger eksempler på deres historie fra intervjuene:

I: va du gammel når du kom hit?

O: æ va 16. bynte på Skole åsså på videregående året etter.

I: du kom med mor di, som blei gift med en nordmann.

O: ja. Vi bodde i murmansk. Dem blei kjent åsså... ,mora mi dreiv å sang i hele skandinavia reiste rundt sant. Å blei kjent men han her. Så fløtta ho først å bodde her. Å så fløtta æ etter etter 7- 8 måna. Æ hadde jo ikke løst å fløtte fra alle kompisan, miste alt å fløtte til ingenting sant. Æ brukte å være på besøk her. Men blei ikke kjent med så mange da. Æ blei liksom tvingt til å fløtte. Ka skulle æ gjøre.. være uten utdanning, å mora mi bodde her. Kan ikke leve av ingenting.

I: enn far din, va han i murmansk?

O: ja, men dem va ikke i lag.

I: snakka dåkker mye om norge før dåkker fløtta hit?

O: nei ikke veldig. Før ho traff stefarn min hadde ho aldri snakka om norge liksom først så va dem jo venna å sånn her, plutselig va det snakk om at ho kunne fløtte til norge. Ho va veldig i tvil sant. Fløtte fra alt. Ho hadde god jobb der å trivdes. Venna å alt. Åsså.... Det e vel kjærlighet. Gi opp alt å fløtte.

I: ok, æ sjønne. Det e jo mange som e et resultat av et blandingssekteskap med nordmenn. Men du kom med foreldran dine til norge?

O: æ kom med mora mi.

I: Å så kom far din etterpå?

O: nei han har æ aldri sedd, han omkom når æ va ett år, så æ vokste opp uten far.

I: okei...

O: ho gifta sæ her i norge, sånn som vanligvis bruk å skje.

I: å så fløtta dåkker hit?

O:ja

I: men du e født i russland?

O: ja... det va egentlig aldri planlagt at vi skulle fær. Det va egentlig litt rart. En kamerat av mutteren ringte. For han hadde nån kamerata på besøk fra norge som ville ha norsk laks å spis. Ho mamma hadde egen resturant som serverte norsk laks. Så ho kom hjem til han å lagde norsk laks til dem. Så drakk dem sæ full å blei kjent. Seinere blei dem gode vænna å gifta sæ. Han bodde med oss i murmansk i 3 år faktisk. Så blei mutteren gravid da. Men ungen fikk problem med ei nyra. Men de russiske legan ville ikke operere. Så traff mutteren på en veldig god lege som sir, gubben din e jo norsk å ungen din e jo halvveis norsk. Fær til Tromsø. Dem reiste til tromsø, ungen va bare litt over en måned gammel. Så blei han operert. Å siden fikk han norsk pass, å sånn havna vi i norge. Plutselig så for vi, det va aldri planlagt. Men vi måtte nesten det.

Fine Norge- fattige Russland?

For noen nordmenn er det vanlig å tenke at det for russere må fremstå som veldig attraktivt å flytte til Norge, nesten uansett. Det mange glemmer er at Murmansk slett ikke er en utkant, ei bygd eller representerer fattigdom og nød for de som bor der. Derimot kan møte for en urban russer med den norske bygda være et sjokk:

I: når mor di kom til norge å alt det her skjedde, korsen oppfatning hadde ho om norge? Ifht russland. Snakka ho positivt om det eller....

O: det hadde jo vært greit viss vi kom direkte til kirkenes, men med tanke på at eksen hennes bodde i (liten bygd i kommunen). Å vi kom jo fra murmansk å rett ned dit!!!

Det va det verste æ har vært med på. De første 2 dagan va grei. Men herregud, nærmeste nabo va 2 km unna å greier.

I: va det sånn at du syns det va trasig eller...

O: det va begge to som syns det va helt jævlig. Det værste vi hadde vorre med på. Det va jo ingenting der.. utedass å.. vi va jo byfolk sant. Men vi blei jo fort vant til den plassen da. Men likevel.. vi hadde jo hort mye om norge sant men ka fan va det her. Sitt rundt bålet som nån sama. Så etter etpar år fløtta vi til Bjørnevatn, å da gikk det greit

For de av russerne som er omkring gymnasalder i dag er det relativt vanlig å ha kommet til Norge som et resultat av deres mødres valg. I tillegg er det kommet til en del barn i slike blandingssekteskap, men disse er ofte ennå i grunnskolealder. Bakgrunnen er naturligvis at det

først etter 1991, da Sovjetunionen kollapset at det ble etablert et økende antall slike ekteskap som varte i ulik grad. Det har vært fremstilt i media opp gjennom 90 tallet at mange av disse første ekteskapene var etablert på bakgrunn av enkelte russiske kvinners ønsker om å få en billett til det vestlige samfunnet, noe som i en del tilfeller har vist seg å stemme. For mine informanter ser det derimot ut til at dette ikke er tilfelle. Her uttrykt av en informant:

I: dåkker hadde det bra i russland før dåkker fløtta hit? Det va tilfeldiggheta som gjorde at det blei som det blei?

O: nei vi hadde det bra. Det va ikke nå krise eller nå. mora mi hadde en bra jobb som forsikringsagent å hadde akkurat blidd avdelingsleder. Ho hadde jobba der lenge å hadde god erfaring.

Norsk eller russisk eller....?

I dette avsnitte skal vi se på hvordan mine informanter forvalter sin ”russiskhet”. Er de fortsatt russiske statsborger, har de mye kontakt med hjemlandet og hvordan har livet i Norge påvirket deres syn på seg selv?

Alle informantene er fortsatt russiske statsborger, men planlegger å søke norsk pass.

Bakgrunnen er at de både føler at de er blitt ”norske”, men også av praktiske årsaker som muligheten til lån i norsk bank, visumfrihet ved innreise til ulike land i Europa. Her et kort utdrag fra intervjuene:

I: æ lure litt på ifht statsborgerskap, e det norsk eller russisk?

O: æ har enda russisk men æ holde på å ordne det. Æ må bare si opp det russiske statsborgerskapet først så.

I: koffår vil du det ?

O: Æ må det. Det e ikke lov å ha dobbelt(statsborgerskap) mer.

I: men æ tenke på, kunne du vært i Norge med fortsatt russisk statsborgerskap?

O: ja det kunne æ. men det fins begrensningen, viss man ikke tar statsborgerskap. Da får man ikke tadd lån, å det mye sånn der.

I: så det vil gjør det enklere for dæ å vær i norge egentlig?

O: ja....særlig visst man skal søke visum til andre land.

I: du e fortsatt russisk statsborger?

O: ja men æ skal søke norsk

I: koffår det?

O: nei æ har nu bodd her såpass lenge å æ har ikke tenkt mæ tilbake til russland. Føle mæ på en måte ikke som russer lenger.

I synet på statsborgerskap er det en rekke fordeler med å ha norsk. Det gir flere muligheter i det norske samfunnet som de bor og lever i. Likevel er det ikke alle som ser bare fordeler med dette. Ved å frasi seg det russiske statsborgerskapet blir det vanskeligere å vedlikeholde kontakten med hjemlandet:

*I: Også tenkte æ på det hær med statsborgerskap, har du norsk, russisk eller delt?
O: Det e russisk, men æ tenkte å søke på norsk, men e ikke helt sikker enda. Om æ tar norsk statsborgerskap, må æ ha visum hver gang æ skal reise over(grensa). Men når æ har russisk kan æ reise fritt over, bare med passet.
I: Enn om du har delt statsborgerskap.
O: Du kan ikke ha det lenger.*

Kontakten med Russland

Det er videre svært ulikt i hvilken grad de har kontakt med hjemlandet. Noen reiser så ofte de kan mens andre reiser mer i forbindelse med ferier.

*I: E du mye å reise over?
O: Så ofte som mulig, pga jobben så blir det ikke så ofte
I: kor du jobbe?
O: I kommunen
I: kor ofte reise du over da?
O: etpar ganga i måneden ca
I: det e jo ganske ofte da?
O: jada*

*I: e det sann at du reise tilbake til russland jevnlig?
O: veldig sjeldent.
I: e det nå spesiell grunn til det ?
O: ja alle æ kjenn e i moskva, å det e ikke billig å fær dit.
I: å du har familie i moskva åsså?
O: jaja.
I: e dem nåkka her?
O: Ja dem pleie oftere å komme hit.*

Russisk hjemme- norsk ute, russisk eller norsk i Russland?

Mange russiske unge snakker russisk hjemme, og norsk ute blant venner. Dette er naturlig da det ser ut til at unge russere har flest norske venner. Selv om de også har russiske venner, tilsier ikke mine erfaringer at disse holder sammen i gjenger eller egne grupper på fritiden. Da de mange av disse er barn som mor hadde fra et tidligere russisk forhold foregår mye av kommunikasjonen mellom dem og sin russiske forelder naturligvis på russisk. Mindre søsken som er kommet til i Norge får med seg det russiske språket hjemmefra. Noen har også forandret seg siden de kom til Norge. det er ofte små ting som forandres ubevisst, men som kan være tydelig for enten russere hjemme i Russland eller norske ungdommer.

*I: når du e hjemme, snakke du russisk med mor di, eller går det på norsk?
O: som regel, når stefarn min e tilstede snakke vi norsk. Men aleina da går det bare på russisk.*

I: nu tenkte æ at vi skulle snakke litt om korsen du har hadd det hjemme. Da tenke æ på det russiske. Va det sånn at du å mor di snakka russisk hjemme.

O: vi snakke fortsatt russisk. Æ får ikke til å snakk norsk til ho. Får ikke til å snakke et kløyva ord norsk til ho. Å det e jo veldig bra. For det e jo sånn at bror min kan russisk.

I: når du e på besøk i murmansk, virke det som om dem du kjenn har forandra syn på dæ- at du e blidd mer norsk eller?

O: nei ikke at dem har forandra syn på mæ liksom, men dem kalle mæ for utlending, bare på kødd da. Men dem syns ikke æ e helt som dem. Æ gjør ikke de tingan som æ gjorde da æ va russer liksom.

I: kass ting e det for eksempel

O: det e veldig vanskelig å si, men masse sånne småting som æ ikke gjør mer, som bare det å kakke aske fra sigaretten. I norge gjør man sånn, mens i russland e det kjerringer som gjør sånn. Manna gjør sånn her. Det e sånn som russeran merke med en gang. Men nu e det mange som e norsk som gjør det på den russiske måten har æ sedd. Så til slutt gjør man det sånn i kirkenes åsså. Det e sånne ting man ikke har tenkt over at man skal forandre men som bare blir sånn når men bor en plass. Som for eksempel når æ bodde i russland å gikk på gata å det spruta vann fra en bil på buksa mi, så bynne man åå tørke av med en gang. Man vil ikke se skjetten ut, men her så bryr man sæ liksom ikke. Det e ikke sånn at æ tenke over at norske folk e sånn å at æ åsså vil det, men æ e bare blidd sånn. Nordmenn har mye mer klær enn russera, sånn e det bare.

Bli i Norge eller reise tilbake til Russland en dag ?

Under intervjuene snakket vi en del om fremtidsplaner og i forbindelse med dette spurte jeg om det var tenkelig at de ville flytte tilbake til Russland en dag. Bakgrunnen for spørsmålet er å få innblikk i informantenes tanker om sin egen fremtid. Deres valg vil være med på å påvirke Kirkenes som russisk by på den måten at om de planlegger sin fremtid her i kommunen så vil dette påvirke Kirkenes i framtiden ved at den russiske befolkningen øker ytterligere. Ikke alle informantene var like klare på at de ville bli i Norge i framtida. Det som var interessant er at i ett av tilfellene var det en norsk kjæreste som hadde snakket om å flytte dit, for å lære språk.

I: har du eller mor di snakka om å fløtte tilbake til russland?

O: nei aldri.

I: trur du at du kommer til å fløtte tilbake til russland?

O: nei. æ kommer ikke til det. Æ har ikke løst. Æ har bosatt mæ her. Æ har norsk kjæreste, e forlova, har jobb å... nei æ har ikke løst. Men kjæresten min har løst, ikke å bo der liksom, men for å lære språket. Det e jo veldig bra å kunne når man bor her.

I: ser du for dæ at du på et eller anna tidspunkt kommer til å fløtte tilbake til russland, etter du har tadd utdanning. Her du tenkt at du kanskje vil fløtte tilbake?

O: det skal veldig mye til. Veldig mye. Mye peng. Æ skal føle mæ beskytta, æ skal føle mæ trygg. Det liksom ingen balanse i russland. Har man mye pæng så føle man sæ trygg, men om man får veldig mye pæng føle man sæ mindre trygg. Men æ kan heller bo i norge. Æ trur at æ alltid kommer til å bo i norge, men æ kan fær oftere til russland. Når æ får bedre økonomi kan æ reise oftere å få kontakt med mine barndomsvenna å sånt...

I: trur du at du kommer til å flømte tilbake til russland?

O: æ trur æ blir å bo der litt, men ikke flømte helt. Muligens i fht arbeid. Æ holde jo på med utdanning så det kan fort skje. At æ kan være litt her å litt der.

I: e det et ønske du har, å kunne være mer i russland enn du e nu?

O: ja selvfølgelig. Æ e litt mer hjemme der, litt mer forstådd, åsså selvfølgelig æ som har russisk bakgrunn mene at det e lettere for mæ å prate russisk- æ tenke jo på russisk. i norge kan det skape litt problema, æ tenke nåkka, åsså må æ jo oversette det. Åsså må æ tenke det på norsk å så snakke. Det blir litt vanskeligere.

Hvordan opplever informantene å være russisk i Sør Varanger

Spørsmålet over kan være vanskelig å finne gode svar på. Alle opplever selvsagt sin egen hverdag som noe unikt, og det lar seg ikke gjøre å finne noe fasit eller sannhet i hvordan det oppleves å være ung russer i kommunen. Derfor er det viktig å poengtere at denne fremstillingen bygger på samtaler om hvordan det *kan* være. Svarene disse informantene kommer med kan være vesentlig forskjellig fra om jeg hadde snakket med noen russiske foresatte, ansatte i Kimek Offshore eller andre russere. Fremfor å hevde at dette *er* sannheten om det indre russiske liv i Kirkenes, men en *del* av den. Sitatene i denne delen er bevisst lange. Bakgrunnen er at, for å gi leserne et inntrykk av helheten, er det nødvendig å slippe kildene til, ikke bare i bruddstykker.

På spørsmål om hvordan det oppleves å være russisk i Kirkenes svarte informantene:

I: korsen oppleve du det å være "norsk-russer" i kirkenes?

O: det e ikke bare bra...

I: ikke?

O: nei for de russeran man har sedd her... norske folk har sedd her oppgjennom åran. Det e mest sjømenn, prostituerte å ja ellers folk som kommer hit for å handle. Det e jo mest sjømenn, det e jo dem man ser når man går i byen. Så russer har nesten blidd et skjellsord her. Det lik æ ikke helt.

I: tenke du da at folk oppfatte dæ som en av "de der" russeran, at dem ikke sjønne at du e en anna.....

O: jo jo, dem ser jo forskjell. Dem sir at æ virke helt annerledes.... Men det e fortsatt liksom det.... Russeran har aldri vært en nasjon som har vært likt i hele verden egentlig. Det e sånn æ ser det.

I: e det sånn at du mislike at russeran her blir omtalt som prostituerte, sjømenn å....

O: selvfølgelig...

I: e det fordi du tenke at dem oppfatte dæ åsså litt sånn?

O: ja eller når dem snakke høyt når æ e tilstede, selv om dem vet at æ e russisk eller ikke.... Det har ofte skjedd at dem sir nå negativt om russeran.

I: har du opplevd nån positive ting med å vær russisk i byen her?

O: å ja.. det har hjelpe mæ ifh språket. Fordi æ jobbe jo i dagligvarebutikk, å der treng æ jo russisken min. som språk... russisk.. æ e veldig glad for at æ har det språke. Det blir jo lettere å få mæ jobb når man kan to språk sant. Spesielt innen olje og gass industrien.

I: Tidligere eller nu, har du opplevd spesielle negative ting som du trur har nå med å gjør at du e norsk russisk? Du snakka i sted om at folk omtalte russera som prostituerte å sånt, men e det nå som har gådd direkte på dæ?

O: nei det e ikke nå anna enn de episodan æ har sagt.

I: trur du det kan ha nåkka med det du sa i sted om at du fort oppdaga at du måtte lage dæ en ny identitet på en måte ?

O: ja...

I: korsen oppleve du det å være- du e jo helt russisk, men litt norsk åsså. Folk oppfatte dæ nok som veldig norsk. Du går på skole, har jobb som alle andre. Man merke kanskje ikke at du e russisk? man ser ikke forskjell. Korsen oppleve du det å være russisk i kirkenes. E det nå spes som e vanskelig eller...

O: æ liksom føle mæ som en russer, men i et anna land. Nån nordpå mislike russera, sånn som dem sørpå mislike pakistanera, sånn e det overalt. Sånne det i russland å. det e nån som vi ikke like. Men som sagt når æ fløtta hit så prøve man jo å gi et godt inntrykk sant. Æ e ikke en sur å vanskelig person. Æ e ikke sånn skikkelig russer, æ kommer til å være russer resten av livet liksom, men æ e en person som kan venne mæ til andre miljø å.... æ kan bli en god kompis. Så æ har ikke erfaring med å ha uvenna som e nordmenn, det har æ ikke opplevd. Æ har hadd russera som æ har vært uvenna med, men ikke norske ungdomma som æ kjenne. Men æ har bestandig oppført mæ som en voksen person, som kan ta ansvar å.... så æ føle mæ ikke som en tarsan i jungelen liksom.- eller aleina. Nei det gjør æ ikke.

I: har du opplevd at det har vært nån som har vært negativ til dæ. Som du har opplevd va pga at du e russisk?

O: nei, ikke til mæ personlig men til andre russera. Men det va ovenfor dem som bare hang i lag med andre russera, som bare va kompis med hverandre.

Dem va faktisk missunnelig på oss som lærte oss språket så fort å fikk mange venner og kunne kommunisere med alle sant. Så æ har opplevd det ovenfor andre russera som va sur på mæ.

I: har du nån spesielle ting som e bra med å være russisk her i kirkenes? Der du tenke at det e en fordel at du e russisk?

O: ja, for eksempel nu når æ har bodd så lenge i norge å e bosatt her, bare det at æ kan et ekstra språk. Språke e en ting man bruke veldig lang tid på å lære, ikke sånn som en jobb som du kan lære veldig fort. Når man kan språket kan man nesten få jobb på dagen. Sånn som den nye jobben min på Æ bynne på mandag. Æ så annonsen i avisa å så at dem trengte en som kunne russisk i tillegg til de andre tingan. Så va æ på intervju, å dem va veldig fornøyd sæ bynne æ på mandag. Som dem sa i intervjuet. Det kommer mange russera innom som skal handle, åsså lure dem på nåkka, men uten å få svar. Da legg dem varan tilbake fordi dem vet ikke korsen det skal brukes eller så lure dem på nå ifht garanti å sånt.

I: enkelte nordmenn kan ha et negativt syn på russera, men det e jo forskjellige russera her. Det e dem som e på tråleran, dem bor jo ikke her, dem byttes ut å sånn.

Dem gjør kanskje andre ting og e synlig på en anna måte enn dem som bor her. Åsså har du de som bor her fast som du å mor di å andre som dåkker.

O: ja. De der som e på båtan selvfølgelig... det ingen som like dem nå særlig. Dem e sjetten å... bare på en måte ødelegge miljøet. Drikke sææ drita å rave rundt i gata på dagen å sånt. Det like ikke æ heller, forde om æ e russer å dem e russera. det e ikke sånn at forde om dem e russera skal dem få lov til det liksom.

I: men russera e ikke sånn hjemme?

O: nei det e faktisk ikke sånn. Det e en sjelden gang at man møte fulle russera på gata i murmansk.

I: Æ trur kanskje ikke det e fordi dem e russera, for man kan jo tenke sæ at det va samla så mange for eksempel engelske sjøfolk her. Dem hadde kanskje vært likedan?

O: Det e veldig rart, når vi ser på russeran(trålermannskap) her så drikk dem sæ full å man ser dem på gata å sånt, men i murmansk der e det nordmenn som går rundt drita på dagen. Æ trur ikke det har nå å si at du e russer. Brennvinn e brennvinn uansett kor du e.

I: har du nån positive opplevelsa som følge av at du e russer her?

O: ja det e klart. Æ kan jo språket sant....det e det som e mest positivt. Da blir du tadd imot som demmes egen både her å der (av nordmenn og russere). For å si det sånn.. nu har æ det som plommen i egget.

Det er blandede følelser knyttet til det å være russisk i kommunen, det kan det ikke være noen tvil om. Flere av informantene har både positive og negative opplevelser, særlig knyttet til tiden etter de kom til Norge. Møte med den norske skolen kan være en utfordring for alle som skiller seg ut:

Men man måtte sloss mye for det. Æ blei liksom aldri tadd i mot som en vanlig gutt. Æ blei bestandig stengt ute fikk aldri bli med på nån leka. Ingenting. En gang æ sto i kø kommer et ei jenta som snik i køen. Men når æ sir ifra så går ho bare inn.. å så kommer det ut en gjeng som skal ta mæ. Sæ æ måtte bare bynn å spring. Så sprang dem etter mæ rundt skolen i bjørnevatn. Så omringa dem mæ.. æ blei sittanes oppå en stein. Æ skjønnte jo at dem skulle ta mæ. Men når æ så på dem virka det ikke som at dem sjøl sjønnte koffår dem gjorde det. dæm bare heiv sæ med liksom. Men æ klarte å vri mæ unna å springe inn på skolen igjen. Å 3 daga på rad blei æ møtt etter skolen i skogen der æ gikk for å kom hjem. Det va jo ikke vits å spring så æ stilte mæ bare i midten, tok av mæ brillan å sa: vær så god. Så sto dem der ei god stund før det kom en kar å så Bom! Men æ hadde jo opplevd det der mange gang så det va liksom ikke nåkka for mæ. Æ han bynte å skrik stakkar han som slo mæ. det gikk sånn i tre daga så fortæll æ til mutteren ka som har skjedd. Så ho sir til mæ at æ får bare ta en pinne å slå tilbake viss dem e flere.

Åsså møtte dem mæ den fjerde dagen. Æ har jo den der pinnen... så æ slår tilbake å dem skrik å stikk av. Så blir mutteren kalt inn til rektorn som sir at æ e helt rabiatt å banke opp gutta etter skolen å at det ikke går an å oppføre sæ sånn. Å vi fikk faktisk aldri frem at det va selvforsvar. Det blei aldri hørt på. Det va æ som va den skyldige som banka folk med stakk. Punktum. Det nøtta ikke ka vi sa.

I: merka du nåkka sånt når du kom opp på videregående?

O: nja det va jo nån gang folk som prata..ikke mye...men takket være de norske festan, under russetida å sånn blei æ en av ”de tøffe guttan”

Er det noen fordel å ha russisk bakgrunn i Kirkenes?

Vider i samtalene snakker vi om det å være russisk kan føre til fordeler for fremtiden. Her var svarene relativt samstemte.

I: det at du kan russisk å e russer, e det nå du ser for dæ kan påvirke valg du gjør ifht fremtida di? Yrkesvalg å sånt. Du har jo for eksempel fådd den nye jobben fordi du kunne russisk.

O: ja det e klart at det e fordela. Ingen vet jo ka fremtida vil bringe... kanskje det blir ei åpen grensa å mer samarbeid mer russland sant, det va jo snakk om visumfrihet på grensa. Da blir det selyfølgelig økt samarbeid, å om man kan språket e det helt klart fordeler med det. Min fordel e at æ kan både norsk å russisk så æ kan være til hjelp på begge sidan

I: e det nå du tenke å gjøre nytte av i utdanninga, i fremtidsplanan dine?

O: ja, æ går jo mekaniske fag, å teknikk å industriell produksjon nu første året, åsså skal æ gå brannteknikk neste år. Så når æ skal søke mæ lærlingplass, uansett om det blir hammerfest, stavanger eller, æ har prata med en kar som jobbe i et boreselskap, så det e bare et pluss om man kan flere språk. Spesielt russisk her oppe.

I: enn det at du e russer, trur du at det kan gi dæ nån fordela eller ulempa ifht fremtida di?

O: både å kanskje. Ulempa?? Æ trur ikke det e nå negativt i det å være russisk. Det e jo blidd ganske bra nu for tida. Fordelan e det at æ kan språket. Kan åpne mitt eget firma, omså byggefirma over grensa... det e ingen problem. Æ kan jo både lese skrive å prate russisk.

I: så du ser at du kanskje har flere muligheta enn andre her?

O: ja masse.. masse

Jeg kan ikke på bakgrunn av disse uttalelsene si at *alle* unge russere *opplever* at de har kan dra fordeler av sin bakgrunn i fremtiden. Men det jeg kan si er at det, utifra analyser av det lokale arbeidsmarked og samtaler med rådmann, ordfører og Barentssekretariatet, *er reelle* økte muligheter for disse ungdommene i kommunen og regionen. Det ser ut til at mine informanter er bevisste på dette og har tenkt over hvilke muligheter det kan gi dem i fremtiden

”Russer....æ e ikke sånn skikkelig russer”?

Vi snakket videre om hva informantene tenkte om hvordan nordmenn oppfattet dem, for å forsøke å få et innblikk i om disse russerne eksisterte *på siden av eller som en del* av det samfunnet. Dette vil kanskje gi en pekepinn på om det har skjedd en tilnærmet total assimilasjon av de russiske ungdommene eller om de på sin side har beholdt noe av sin

russiskhet. At de har gjennomgått en forandring er sikkert, flere ganger omtales russere ikke som *vi* men som *dem* i samtalene. Et godt eksempel er sitatet i overskriften. Er den russiske delen av dem noe de holder for seg selv eller er de åpne omkring dette. I så fall hvilke reaksjoner får de på dette fra omverden. I tillegg kom det fram hvilke tanker de har om norske ungdommer.

På spørsmål om de oppfattet seg lik eller ulik fra andre norske unge, og hvordan de trodde disse oppfattet dem svarte de:

I: tenke du på dæ sjøl som lik eller ulik dine norske venna, at du tenke annerledes. At du av å til tenke at det å det e typisk norsk, eller russisk.

O: nei æ bruke ikke å tenke så mye på det. Kanskje æ tenke mer som norsk, men åsså å gjøre ting på russisk som russer på en måte. Ikke for å være frekk men nordmenn e veldig flink til å utsette ting. veldig veldig flink til å utsette. Æ å kanskje andre russera e mer sånn at viss vi har bestemt oss for å gjøre en ting så gjør vi det. Ikke bare tenke å tenke på det uten å gjøre nå med det. Det e kanskje typisk russera at dem gjør det med en gang.

I: når du gikk på videregående merka du nå forskjell på din måte å være på å andre eleva?

O: nei æ har aldri tenkt så mye på det. Karakteran va ikke så veldig bra. Æ prøvde på en måte å bli en nordmann sant. Æ prøvde ikke å bli dum da, ikke sånn, men satt i klassen å kodd med guttan å ikke hørte på læreren. Det bare blir sånn. Æ kom mæ gjennom.

I: e det sånn at du har forandra syn på dæ sjøl etter du kom til norge, tenke du på dæ sjøl som mer norsk, eller midt i mella.

O: ja æ tenke på mæ som mer norsk. Til å med når æ e i russland så bruke æ liksom å bli litt usikker når æ går ute på gata på kveldstid. når æ bodde i russland så va æ jo på gata masse på kveldstid uten å tenke på det. Ikke det at æ ikke tør, eller sånn, det bare det at æ liksom tenke som man gjør på norsk at det kan komme nån å gjør dæ nåkka. Æ bruke russisk mest som språk kanskje, snakke med mora mi å andre på russisk, men ellers så tenke æ mest norsk.

I: Du vil jo bruke tospråkligheta i utdanninga di, å du ser for dæ at det e en fordel som du har ifht andre kanskje. Sånn som du ser på dæ sjøl... oppleve du at du e forskjellig eller lik andre norske ungdomma på nån måte?

O: nei.... æ syns ikke æ e lik så mange andre...

I: føle du at du e ulik andre norske ungdomma?

O: ja, æ e det.

I: på korsen måte?

O: nei det jo sånn at æ har.... Utenlandsk mentalitet. Litt sånn... av å til så får man sånn barriere....når det gjelde humor å sånt. Plutselig forstår dem ikke ka æ mene.... Eller plutselig forstår ikke æ ka dem mene..med ironi å sånn der.

I: Syns du det e vanskelig?

O: nei æ syns det e interessant. Så prøv æ å tenke.. ka har æ sagt nu som dem ikke forstår ikke sant... men sånn e det jo sant... man e fra et anna land. Folk har jo forskjellig humor. Men det har aldri vært et problem akkurat.

I: du har på en måte sedd på det med interesse, ikke sånn at du har blidd såra eller at du har syns at det har vært vanskelig?

O: neinei

I: men du syns at du e ulik andre norske ungdomma?

O: ja, med tankegang å sånt.... Det e jo kor fornøyd dem e med staten.... Det e mye bæsing å sånn. Det syns æ.

I: du syns dem syt mye?

O: ja dem e når bortskjemte dritunga.

I: det har æ hørt flere andre som sir åsså.

O: men det som e positivt med at dem e bortskjemt, det e at dem tar vare på det dem har forde om.... Med russeran.....det e et trekk vi har i blodet må æ bare si.... Forde om du e fattig... så tar du ikke vare på det du har. Det e derfor mye av rusland ser så dårlig ut for folk tar ikke vare på.... dem e vant med at det e så drit... det blir stygt uansett. Dem e ikke så nøye med tingan sine, med gatan å sånne ting.

I: korsen trur du at andre norske venna å ungdomma oppfatte dæ ?

O: det dem har sagt til mæ e at dem syns ikke æ ligne så mye på en russer. Sånn som æ snakke å ser ut. men det e jo for at æ har bodd her siden æ va 14, å det e jo i den alderen man bynn å ha voks i håret, kjøpe klær å parfyme å.....sant så æ ser jo helt likedan ut.

I: e det det at du e russisk som gjør dæ annerledes?

O: det kan godt vær. Vi har jo mye mer disiplin.

I: e det sånn at mor di har dreve på å piske dæ til å finne dæ jobb å sånt?

O: ja.. æ hadde ikke nå anna å finne på. Æ har jobba siden æ va 14-15 sotte barnevakt å ..måkka sne, malt hus, raka løv. Sant....æ kan ikke si at æ blei pressa. Mer at æ blei veileda.

I: men du syns det å være russisk e bra?

O: det har sine fordela. Tenkte at viss æ va norsk. Æ vil ikke virke negativ på nordmenn , men æ trur det hadde vært veldig annerledes viss mentaliteten va norsk. Æ hadde sikkert oppført mæ annerledes. Ikke jobba nå særlig, bare sløva rundt å vasa mannskjit, æ vet ikke...

I: så du trur at den russiske bakgrunnen din gjør at du kanskje har hadd litt mer disiplin å pågangsmot som....

O: ja, æ skulle nesten mene det.

I forhold til om de var åpne om sin russiskhet med sine venner svarte alle informantene relativt likt:

I: når du e sammen med norske venna så vet dem jo at du e russisk. virke det som om det har nå betydning for dem?

I: nei, ikke for mæ da, ikke for dem heller. Når æ fløtta hit ga et inntrykk om at æ va en grei person å at æ ville bli kjent med dem å sånn. Æ har ikke opplevd at det har betydning nå at æ e russer

I: du sa i sted at du snakke russisk med russiske vønna, man at dåkker snakke norsk viss dåkker e blanda? Så dåkker snakke ikke russisk d i det hele tatt ?

O: nei, jo av å til, men det bare på tull liksom, men det e jo veldig uhøflig så vi prøv å la vær.

I: når du e ute, e det sånn at du helst unngår å snakke russisk?

O: nei. æ gjorde det ei stund fær når æ va litt mindre, sånn ca 16 år, da va æ litt sånn flau av å til, i den alderen har man ikke så mye i haue, men nu har æ ingen hemninger.

I: så det gjør ikke nå om det e andre som legg merke til at du e russisk?

O: nei. det spille ingen rolle.

O: æ har ikke nå problem med kem æ e. kor æ e ifra å sånn. Æ e stolt av den æ e, for æ e den æ e.

I: å du e russisk?

O: ja å viss folk ikke akseptere det, så e det ikke mitt problem.

I: så du snakk russisk til dem når du treff når andre som e russisk?

O: å ja. Viss du sitt 10 stokka på et møte, å det e når russiske der- æ prate russisk til dem. Æ har ikke den der følelsen at når kan tru nåkka. Oi liksom. Æ kan fæ svar på norskå sånn, men det e mer for å være høflig med dem runt oss liksom. At dem ikke skal tru at vi baksnakke dem eller nå.

I: enn med de norske vennan. Du e helt åpen på at du e russisk å...

O: jajaja.

I: Trur du det har nå betydning for dem at du e russisk?

O: nei nei. æ kjøre når gang over med mine norske kompisa, dem stortrives der. det e toppen

En stolt russer?

Det ser ikke ut til at mine kontakter verken legger skjul på at de er russiske eller at de anser dette for å være et problem. Kanskje er det fordi de har lært seg de norske kodene og er i stand til å navigere i dette samfunnet, å lykkes bedre nettopp fordi de *er* russere. De bruker mer eller mindre bevisst sine ”russiske” egenskaper til å bedre sin situasjon. På spørsmål om de er stolt av å være russiske svarer de:

I: e du stolt av at du e russisk?

O: ja selvfølgelig. Særlig for at æ bor i et anna land å klare mæ bra her.

I: koffår e du stolt av å vær russisk?

O: nei. det e bare sånn...æ har ikke nå forklaring på det. sånn som mange tenke om russland e at dem e en stor nasjon, mektig, en supermakt, å kulturelt stor. Dem har jo plaga folk litt, det her med han stalin å... han va ikke riktig så grei å ha med å gjør. Men kunst å kultur har vært stort i russland, å e det enda i forhold til kanskje mange vestlige land som e mer anonym.

Oppfatter informantene selv at Kirkenes er en ”russisk by”?

I den kommende delen av intervjuene snakket vi om deres oppfatninger av Kirkenes som en ”russisk” by. Jeg har utifra mine forarbeider gjort meg en del tanker om Kirkenes *egentlig* er en russisk by. Ikke bare en by preget av sin nærhet rent geografisk, handlelystne russere fra

andre siden av grensa og trålermannskap, men oppleves den virkelig slik av de russerne som bor her. Eksemplifisert gjennom mine informanter. Jeg antar at deres opplevelser av dette kan skille seg fra deres foresattes eller andre arbeidsinnvandreres opplevelser. Likevel er jeg litt forundret over at de fremstiller Kirkenes såpass russisk som de gjør:

I: syns du at kirkenes virke som en russisk by?

O: ja 40 prosent. Nesten like mye russisk som norsk. Man høre russisk veldig ofte på gata. På senteret å sånn.

I: har du inntrykk av at det i kirkenes fins mange russera som ikke har venna som sitt mye hjemme å ikke synes så godt

O: ikke som æ vet om. Ikke som æ kjenne i hvert fall. Æ kjenne kanskje halvparten av de russeran som bor her. Men æ søke ikke så mye mot det russiske. Russisk det kan æ, men æ har enda masse å lære på norsk, så derfor e æ mest med nordmenn. det e det æ vil.

I: mene du at russeran på nån måte e med på å gjøre kirkenes til en russisk by? E du med på å gjøre kirkenes til en russisk by. Det at man e russisk å bor i kirkenes, det bor flere russera her enn i for eksempel vadsø. Du sir at du oppleve at det e kanskje 40 prosent russisk i kirkenes.

O: man høre jo russisk hver dag å det e snakk om russera hver dag så..enten på jobb eller. Men æ e ikke med på å gjøre norge "utenlandsk" på en måte på samme måte pakistanera i oslo. Æ mene man det ikke har nå å si at man e russer så lenge man lære sæ språket, å e norsk i hodet liksom, men nån tenke kanskje sånn at forde om man blir norsk i væremåte å språk så e man uansett en russer.

I: skal vi snakke litt om kirkenes, for byen har jo fådd en stadig større del som e russisk eller halvt russisk. oppfatte du at kirkenes e en russisk by?

O: ja. Det e nok det. Det bor jo mye russera her, det e jo russiske veiskilt. Å mange bedrifta hadde ikke vært her om det ikke hadde vært for russeran, sånn som kimek for eksempel.

I: e det sånn at du ofte høre russisk når du e ute i byen?

O: ja det e jo en del, æ ser jo ofte russera, det e jo mange som jobbe på butikka så....

I: syns du at DU e med på å gjøre kirkenes til en mer russisk by?

O: nei æ bidrar ikke så mye til det, det gjør æ ikke.

I: når du ser på kirkenes, oppfatte du at kirkenes e en litt russisk by eller..

O: det e en søvnig by..ganske russisk, det e veldig mye russiske skilt å veldig mye basert på russisk. annahver butikk har russisk betjening som kan snakke med russera.

I: snakke du russisk med dem?

O: ja selvfølgelig. Med alle. Alle som kan da.....de siste 3 åran har det vært bra. Det e liksom ikke nån som gnæg på nån. Som sett dæ ned at du e lavere enn åss for at du e derifra. Nu e et mer sånn...hei vi e menneska alle sammen. Før va det mye verre, da va det mange som så ikke på dæ å ville ikke hilse på dæ å sånn. Viss det sto en gjeng med folk å du kjente 2-3 av dem så så dem liksom ikke på dæ for dem sto liksom med en anna gjeng, mens nu e det annerledes, nu e det liksom. Dem hilse på æ for at du e en person ikke for at du e fra en eller anna plass.

I: det har skjedd mye i samfunnet våres de siste åran? Æ tenke på ifht Barents spektakkel....

O: æ e faktisk med på det, som brannvakt, man blir invitert på mye sånt der som skjer...

I: i hvert fall har æ opplevd at det har blidd et mer positivt syn på russera å det russland, å det at man skal kunne trives uansett om man e russer eller nordmann....at det e en grenseby. Opplave du det sånn?

O: jaja.

I: syns du at dem som e russera, e med på å gjøre kirkenes russisk, eller...

O. æ trur ikke dem tenke sånn. Dem bare leve i det samfunnet, æ kjenne veldig mange å dem som æ prate med dem har ikke et problem med at dem e russisk å prøve å skjule det. Dem e russisk å dem e russisk å sant....veldig mange av dem har norske venna. Det e liksom aldri nå problem lenger

Bør russerne bli mer synlig i Kirkenes?

Når vi avslutningsvis kom inn på om det var et ønske fra informantene å etablere særrussiske arenaer som kunne være et møtested eller samlingspunkt for kommunens russiske innbyggere, virket det til at flere av ikke helt skjønnte hva jeg snakket om og enda mindre kunne tenke seg at noe slikt ble etablert. Det er riktignok noen eksempler på slike steder i dag som nevnt tidligere. Sjømannsklubben, den russisk ortodokse menigheten og en kvinneforening som er under planlegging. Dette er imidlertid ikke arenaer som brukes av eller er myntet på de yngre. På spørsmål om dette var svarene nok en gang litt overraskende.

I: russeran i kirkenes gjør jo ikke som en del andre innvandringsgrupper. Dem gjør akkurat de samme tingan på de samme plassan som oss. For mange i kirkenes e vi så vant med russera overalt at det ikke spille nån rolle om naboen hete vladimir eller johan. Enkelte i større bya har en tendens til å være mer isolert bare dem i lag.

O: vi har jo samme kultur som nordmenn. det e bare det at det ser annerledes ut i russland.

I: ville du hadd et tilbud i kirkenes som va spesielt retta mot russera? det e jo den russisk ortodokse kirka, men kunne du tenkt dæ en russisk kafe eller nå..

O: vi har en russisk kafe- sparelandkafeen, ikke direkte russisk, men det e russera som jobbe der. dem e flink til å lage mat. Den e full hver dag.

I: så du kunne ikke tenkt dæ at det va et tilbud her som va retta mot russera.

O: nei. heller motsatt. Det e æ ikke nå for. Man skal heller være velkommen overalt uansett kem du e. Ikke en plass der dem bare skulle snakke russisk.

I: men e det sånn at du kunne ønske dæ nån spesielle tilbud til kun russera her i kirkenes?

O: skulle ønske vi kunne ha dobbelt statsborgerskap. Vi har et samfunn. Vi har ega nettsida vi prate på. Merkontakt, på russisk da. Det e faktisk mange norske åsså som e på den sida. Viss nån føle behov for det, at vi skal feire bursdag, vi feire påska eller jul så samles vi. Ikke nå problem, vi tar kontakt. Ofte så skjer det på konulatet. At vi samles der inne, vi har drikke boller te kaffe, mat, bilda å sanga å sånt. Det e mye fint som skjer der. å så barentsspektaklet. Vi samles, når det e behov. Enten fær vi en plass eller så leie vi lokale.

I: men det e ikke sånn at du kunne tenke dæ et permanent tilbud som va åpent for eksempel hver tirsdag eller...

O: nei. det hadde nesten vært litt dumt det. Koffår skal det vær sånn at vi skal ha en egen plass der russera samles, æ syns det e veldi dumt det.

I: det e jo vanlig at andre grupper i samfunnet gjør det, at dem har sine egne samlingsplassa..

O: derfor blir dem ikke så godt tadd imot. Dem e liksom...dem går bare der uten at folk legg merke til dem. Russeran blir mer tadd imot som menneska, det e ingen som tenke på kor dem e ifra. Dem kjenne russeran. Det kan være mentaliteten. Vi e veldig pratsom. Vi e veldig vennlig, vi går jo rett på . vi har ikke den der at vi vente til når kommer til mæ. æ bare går å prate med dæm.

I: handle det kanskje om at dåkker e mer interessert i å bli integrert, har dåkker løst å vær i det samfunnet dåkker e i ?

O: ja, vi har ikke nå interæsse av å stenge oss ute, koffår skal æ stenge mæ sjøl ute fra de andre. Vi har kanskje mer like verdia, det har bestandig vært sånn.

I: har du nåkka ønske om at russeran skal være mer synlig som russera i kirkenes?

O: det e ikke behov for det. Alle vet jo kem vi e, alle vet jo at vi e russera, men det e ingen som bryr sæ om at vi e fra russland, de fleste som kjenn oss. Tenke mer på oss som vanlige individ, en venn, en kjæreste, en kamerat, sin egen sant. En som forstår dæ å du forstår han i stedet for å tenke på at han e russer eller at han e fra en anna plass. Det e sikkert når som e sånn, men æ har aldri opplevd det.

I: hadde du ønska at det va et tilbud-treffpunkt i kirkenes som va FOR russera, du har jo russisk ortodoks kirka, sjømannsklubben å sånn, men æ trur kanskje ikke du e så mye på sjømannsklubben å ræk?

O: nei, det e ikke så mye behov for det. De fleste russera treffes hjemme om dem vil.

I: e det sånn at dåkker har en RUSSISK omgangskrets?

O: ja æ har jo flere kompisa som e oftere med russera, å da e vi bare russera sammen. Sitt i en bil, eller hjemme hos når, av å til drikk vi en øl i lag, men det e sjelden. Alle har jo jobb å...æ kjenn mange russiske folk her, men av vænna har æ bare en russisk venn. De andre har æ vært litt kompisa med å litt sånn, men det e ikke... vi har ingen felles interessa å sånt. Så æ e sjelden i en sånn russisk krets.

I: det e altså ikke nå du ønske, at det va mere sånn at fast sted... at man kunne treffes mer sånn regelmessig?

O: nei det ser ikke æ at det finns behov for egentlig.

I: e det nå du kunne tenkt dæ å gjort, for å bidra til at russeran blir mer synlig i kirkenes, som russera, kunne du tenkt dæ at dem va mer synlig?

O: dem e jo synlig på russetorg på torsdag....

I: men dem bor ikke her...

O: nei det gjør dem ikke, men æ vet ikke helt, korsen skal man dem vise at dem e russisk. æ har ikke peiling på korsen dem skal gjøre det.

I: men går det på.... Har du løst å vise at du e russer?

O: æ e ikke så spesielt opptatt av det... ikke her, det e ikke sånn at æ vil gå i folkemengden å rope at æ e russer, æ klare mæ fint uten det. For æ e en person som ikke likeså mye oppmerksomhet rundt mæ.

I: syns du det e like greit å bare være en del av det norske?

O: ja, å det russiske. Æ vil ikke at alle i byen....han der e russer... det e ikke.... Det føles ikke riktig.

Når man ser på for eksempel nordmenn i utlandet er de ekstremt flinke til å organisere seg i særnorske enklaver, på siden eller i det minste som et alternativ til vertskulturen viftende med norske flagg hver 17. mai. Hvor mange nordmenn i Torrevieja behersker det spanske språket flytende? Ikke de fleste, nei der står det stadig norske kjøttkaker og fårrikål på menyen på resturangene og brunostsalget går strykende sammen med VG.

Slike tilstander er overhodet ikke tilfelle i Kirkenes. Russisk mat er ikke å oppdrive på byens spisesteder, russiske aviser eller treffsteder likeså. Riktignok har byens bibliotek en betydelig russiskspråklig litteratur, men samfunnet for øvrig gir ikke inntrykk av at det er mange russere som bor her. Deres liv og leven foregår innenfor rammene av de norske etablerte strukturene.

Hva med framtidens Kirkenes?

Helt til slutt dreide samtalen seg inn på fremtidens muligheter i Kirkenes og nordvest Russland. Dette var selvsagt før Medvedjevs besøk i Norge. før bomben ble sluppet ifht grenseavklaringen i Barentshavet, var det etableringen av et grenseboerbevis som var noe man kunne se for seg i relativt nær fremtid. Nok en gang overrasket informantene meg med sine synspunkter som jeg på forhånd hadde forventet skulle være udelt positive. Likevel uttrykte de også skepsis til etableringen av en slik sone med vanlige norske proteksjonistiske argumenter:

I: vi snakka om visumfri sone i sted, trur du det e nå som kan vær positivt for kirkenes?

O: ja positivt for kirkenes sånn at nordmenn kan reise til murmansk å sånn, men ikke sånn at russera skal reise til kirkenes- da blir det et helvete. Det e selvfølgelig veldig dyrt for de fleste russera å komme til norge. Men kirkenes e ikke en stor by, tru om det kommer massevis av russera hit, grensa blir full hver dag. Hudrevis av bila. Det blir jo bra for handelen. Kirkenes kommer til å tjene mye peng på det, men det blir rett å slett for fullt her.

I: trur du det blir mer kriminalitet, eller ?

O: nei det trur æ ikke. Russera e ikke sånn. Dem gjør ikke sånt. Dem kan gjøre sånt hjemme men ikke i utlandet. Nei det e ikke det men det blir veldig mye folk, det vil æ ikke. Æ vil liksom at nordmenn skal få visum for å reise mer fritt, å russeran kan få billigere visum, men ikke at det skal bli åpent.

I: e det ikke greit at dem som har familie der kan få besøk av dem uten at dem må betale visum å sånn.

O: neei, det e ikke greit. Det tar ikke lang tid å ordne visum å....

I: du vil ikke ha masse russera her?

O: nei, æ vil ikke det.

I: men det e jo masse russera her..

O: ja det blir jo flere å flere..

I: nu snakkes det om å etablere en pomorsone, at man 3 mil på hver sida av grensa skal kunne reise fritt over.....trur du de e bra eller dårlig for kirkenes?

O: det e jo bra. Da kan æ søke om norsk pass med en gang, da slepp æ å tenke på visum. Da blir æ norsk... ifølge passet i alle fall.

I: enn for kirkenes som by?

O: æ trur det hadde vært veldig positivt, det hadde vært mer åpent for nordmenn å reise, å få mer forståelse for ka russland egentlig e å ikke bare det dem ser på tv en ikke sant.

I: æ tenke på fem i tid, viss det en dag e like mye nordmenn som russera her i kirkenes, vil det ha vært bra eller?

O: æ vet ikke, ja korsen ville det vært. Hadde ikke det blidd en litt fremmed by 50-50 liksom, det skal jo vær en norsk by. Men man må prøve, man må nesten oppleve for å forstå.

I: nu e det snakk om å utvide grensesamarbeidet til en barentssone, tenke du at det vil være bra, eller en dårlig ting for kirkenes?

O:visumfrihet.....ja det e jo positiv, men det kan vær nå negativt i det. Når man tenke på smugling å kriminalitet å sånn. Men det e ikke så mye sånn i nikel, det bor jo bare gamlinga der å folk som arbeide

I: når du sir det der om kriminalitet, e det sånn at nordmenn fer over dit, eller e det russera som kommer hit å gjør kriminelle ting?

O: nei nordmenn nei!, russera.

I: e russera mer kriminell enn nordmenn?

O: Ja. Selvfølgelig.

I: e du blidd så norsk at du syns at russera e tjyva å kjeltringa?

O: vet du koffår det e sånn. Det e ikke fordi russera e glad i å stjel å drep å skyt å voldta, det fordi det e så mye folk. Det e som i USA åsså, su klar ikke å holde styr. De e jo mer seriemordera i USA enn i norge. Å i norge en dem redd for politimenn sant. Men det det der med kriminalitet, det ejo mye narkisa, alkisa i nikel, åsså ser æ for mæ at dem kan fær til norge helt gratis, dem har aldri hadd råd til visum, plutselig kommer dem hit. Dem lage ikke problema, det bare....elendighet. at dem skal komme hit liksom.... Å stjele eller.... Dem har jo ikke råd til å handle her i norge.

Tilbakemeldingene var slett ikke udelt positive på en åpnere grense på Storskog. Skepsisen var adskillig mer rådende enn de økte mulighetene. Kanskje er det tanken på konkurranse fra arbeidsvillige landsmenn som er bakgrunnen. Eller så er de påvirket av diskusjonene som går omkring åpning av grensa med et grenseboerbevis. Det er en relativt utbredt skepsis i dette spørsmålet hos mannen i gata, noe jeg tror beror på ubegrunnet frykt, slik vi har sett det tidligere. Etter Sovjetunionens kollaps i 91 var det arbeidet fram beredskapsplaner for mottak av titusenvis av russere man så for seg ville strømme over grensa når den ble ”åpnet”.

Forsvaret var satt i beredskap og i visse kretser så man for seg at det kunne bli en ren folkevandring, en økonomisk flyktningstrøm. Dette skjedde ikke da og jeg ser ingen grunn til at dette skal skje i etterkant av en eventuell innføring av et grenseboerbevis, en oppfatning mine russiske kontakter tydeligvis ikke deler. Jeg kan bare håpe at dette ikke er den vanligste oppfatningen blant russere i Kirkenes omkring denne saken.

Det er likevel en interessant problemstilling at mine informanter innehar en slik oppfatning omkring dette spørsmålet da man kanskje kunne forvente at de skulle være tilnærmet udelte positive. Har de utviklet en *vi- dem* holdning til sine egne landsmenn? Er russerne på andre siden av grensa blitt "den fremmede" for dem? En ytterst interessant observasjon, men dessverre har jeg ikke materiale som er anvendbart for å gå nærmere inn på det i denne omgang. Kanskje nok en interessant problemstilling i videre studier? Det ser ut til at jo mer man graver i en problemstilling jo mer transformeres den til en Pandoras eske, uten at jeg skal hevde at jeg hadde intensjoner i utgangspunktet om å komme frem til den allmenngyldige sannhet omkring det russiske Kirkenes. Til dette er de mulige forklaringene rett og slett for mange til å kunne omfattes av en beskjeden masteroppgave. Likevel har jeg et håp om å presentere en brikke i dette puslespillet.

Andre aktører som har bidratt til å forme Kirkenessamfunnet

Jeg har til nå redegjort for en del faktorer som unektelig har bidratt til at Kirkenes fra etterkrigstiden og frem til i dag har gjennomgått en utvikling som tilsynelatende har kuliminert i en transnasjonal "barentshovedstad", særlig med vekt på norsk- russisk symbiose. Mange av disse bakenforliggende årsakene er i utgangspunktet ikke styrte prosesser med det mål for øyet å fremme Kirkenes som grenseby, smeltedigel eller sete for en akademisk "barentselite".

Det finnes likevel noen instanser som har jobbet med samarbeid særlig mot nordvest Russland, om ikke for å fremme Kirkenes, så av andre årsaker med dette som virkning.

Kommunen

Kommunen har gjennom tiår drevet folk til folk samarbeid over grensa. I samtale med ordfører i Sør Varanger, Linda B Randal og ikke minst rådmann Bente Larsen har man jobbet mye med grenseoverskridende prosjekter. Kommunen har systematisk særlig gjennom enkelte skoler jobbet for kulturell og sosial utveksling med russerne, i tillegg til at man har engasjert seg på mer overordnet nivå. Eksempler på dette er Barentsprosjektet, et prosjekt som Helsingforskomiteen(DnH) driver sammen med Sør-Varanger kommune og Severomorsk byadministrasjon i Russland. Målsettingen er å styrke kontakten mellom folkene i nord og drive positivt holdningsskapende arbeid. I tillegg jobber kommunen sammen med DnH og gjennomfører Menneskerettighetsskoler der ungdommer, lærere, journalister og kommunalt ansatte gjennomgår innholdsrik undervisning med bakgrunn i menneskerettighetene.

DnH har som visjon sammen med kommunen:

- *å formidle kunnskap og forståelse om menneskerettigheter, flerkulturell forståelse og fredelig konflikthåndtering, og om institusjonene som utvikler, fremmer og beskytter disse verdiene*
- *å formidle kunnskap om forholdet mellom individ og menneskerettigheter*
- *å formidle forståelse for hvordan menneskerettigheter kan bidra til å utvikle bedre relasjoner mellom mennesker, mer rettferdige samfunnsforhold og vilkår for at individet kan realisere seg selv*
- *å skape møtested for dialog mellom mennesker med ulik bakgrunn*

Slik ønsker vi å bidra til at mennesker engasjerer seg i samfunnet, møter andre med en positiv og åpen holdning og kan skape en "menneskerettighetskultur".³⁶

I tillegg åpnet det er kommunalt drevet flyktningmottak i kommunen i 1993, som et direkte resultat av flyktningestrømmen i forbindelse med krigen på Balkan. Både i forkant og ikke minst etterkant av etableringen ble det gjort et solid holdningsskapende arbeid innad i det kommunale apparatet så vel som utad mot befolkningen generelt. Dette har i ettertid vært en pågående prosess med varierende intensitet, man kan kanskje ha en del å si på hvorfor vi som samfunn kanskje er blitt mer tolerant. På den annen side virker det ikke til at andre grupper av innvandrere i kommunen vises den samme toleranse. Spørsmålet blir dermed om dette arbeidet har påvirket innbyggerne generelt til å bli mer åpne mot "den fremmede", eller om det ikke har hatt den effekten man har ønsket på bred basis. Mitt inntrykk er å lykkes som en fremmed i Sør Varanger samfunnet i stor grad handler om språk og deltakelse. Deltakelse i det ordinære norske system av offentlige og frivillige organisasjoner og aktiviteter. Det kan se ut til at de som mestrer dette nærmest uavhengig av etnisk og kulturell bakgrunn lykkes i større grad enn andre.

I tillegg til dette arbeidet har man hatt vennsapsavtaler over grensa. I 2008 var det første offisielle møtet mellom ordfører Viktor Mavrin i Pechenga og ordfører Linda B. Randal i Sør-Varanger.³⁷ På møtet ble en ny overenskomst for samarbeid mellom partene inngått, og et konkret handlingsprogram undertegnet. Utviklingen i nordområdene og lanseringen av pomorsonen gir avtalen mellom Pechenga og Sør-Varanger en internasjonal betydning. Vennsapsavtalen går lengre enn noen ganger og ordførerne ble enige om at det videre arbeid med tvillingbyer, eller brødrebyer, på russisk er av stor betydning og at de vil intensivere

³⁶ Fra DnH sin hjemmeside:

[http://www.nhc.no/php/index.php?module=fatcat&fatcat\[user\]=viewCategory&fatcat_id=44](http://www.nhc.no/php/index.php?module=fatcat&fatcat[user]=viewCategory&fatcat_id=44)

³⁷ Fra SVKs hjemmeside: <http://sor->

varanger.custompublish.com/index.php?id=4470978&showtipform=1&cat=17876&gb=

samarbeidet for å gi innhold til brødrebybegrepet. Utgangspunktet for det videre arbeidet er det vennskapssamarbeidet som har vært mellom Pechenga og Sør-Varanger siden 1972. Med bakgrunn i samtalene mine med ordfører og rådmann kan man hevde at dette arbeidet har vært med på å forme kommunen vår ved at man har lagt til rette og hatt bevisste strategier for å skape kontakt mellom folene på hver side av grensa over lang tid. Til tross for et relativt kaldt politisk klima før 1991 har man sett viktigheten av å vedlikeholde et godt naboskap til beste for begge parter. Det fremkom ingen opplysninger i samtalene som tilsa at man fra kommunen side har gjort spesielle tilnærmelser eller iverksatt tiltak rettet mot den russiske befolkningen som er *bosatt* i kommunen pr i dag. Et unntak er biblioteket som har gjort et betydelig arbeid for å bygge opp en russiskspråklig litteratur samt å imøtekomme russiske brukere. Rådmannen uttrykte at de gjerne så flere med russisk bakgrunn i det kommunale system, men at dette måtte være en naturlig følge av ordinære ansettelsesprosedyrer. Min vurdering av kommunens satsning på området er at det kan ha vært lurt å arbeide slik de har gjort, med å jobbe holdningsskapende i hele det kommunale apparatet, samt på et overordnet plan med vennskapssamarbeid over grensa, samarbeid med DnH og lignende. Likevel kunne jeg ønske at man som ny i kommunen hadde et møtepunkt der det var mulig å orientere seg om hvilken by man er i. Dette burde selvsagt gjelde for alle, uansett nasjonalitet. Andre som kommer hit som flyktninger blir fanget opp og gitt god og kvalifisert hjelp av kommunens Flytningetjeneste, kanskje burde det finnes en "Kirkenesguide", for alle nye?

Det som imidlertid fremstår som klart er at kommunen både politisk og organisatorisk er bevisste på og aktivt bruker den posisjonen den har, i kraft av sin geografiske beliggenhet, politiske treffpunkt og historiske bakgrunn

Barentssekretariatet

Barentssekretariatet har kanskje vært den aktøren som har jobbet mest med folk til folk samarbeid i Kirkenes og kanskje regionen i det hele. Siden etableringen i etterkant av Kirkeneserklæringen i 1993 har man jobbet jevn og trutt for å fremme et bredt samarbeid på tvers av tidligere skiller, med vekt på praktiske tiltak for å fremme alle typer menneskelig kontakt, handel, investeringer og bærekraftig utvikling generelt.³⁸ Barentssekretariatet har etter hvert bygd opp en betydelig kompetanse på områdene nevnt ovenfor samt lyktes i å sette Kirkenes på kartet, ikke bare i nasjonalt. I deres "markedsføring" er det ikke tvil om at

³⁸ Basert på: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/veiledninger/2006/ny-barentsekstra-tatt-fra-eks-barentstop.html?id=88485>

nærheten til Russland brukes aktivt for å trekke interesse til området, og de har lyktes med dette. I den siste tiden har de fått god drahjelp fra politisk hold gjennom regjeringens nordområdesatsning og fra olje og gassnæringen noe man kan forvente akselererer etter president Medvedjevs besøk i april. Deres arbeid kan man si har vært et betydelig bidrag til å gjøre Kirkenes til den Barentshovedstaden den fremstår som i dag. Jeg er imidlertid ikke så sikker på at de har bidratt til å gjøre Kirkenes til en mer russisk by i seg selv, men deres utrettelige arbeid for økt kontakt over grensene kan komme til å bidra vesentlig til dette når et grenseboerbevis kanskje innføres. I samtale med Leila Dalhaug ved Barentssekretariatet snakket vi om Kirkenes i virkeligheten for russere fremsto som en russisk by, hvorpå vi begge konkluderte med at vi ikke kunne se at den bofaste russiske befolkningen var svært synlig. Hun mente at det for utenforstående måtte virke som at Kirkenes nærmest var en del av Russland, med tanke på de russiske skiltene, russetrølerne, de mange russiske ansatte i butikkene osv. For den øvrige delen av befolkningen er det dette som har blitt normalen- en form for sakte ”invasjon”. At disse prosessene har bidratt til at Kirkenes er blitt mer russisk er hun ikke i tvil om, men hva det konkrete innholdet i ”mer russisk” innebærer for folk flest i kommunen, sett bort fra de åpenbare synlige tegn, er vanskeligere å sette fingeren på.

Næringslivet

Etter 1991 var det en relativt stor lokal og til dels regional og nasjonal interesse blant ulike næringsaktører å etablere seg i nordvest Russland, uten at det var mange som lyktes med dette. Årsakene var blant annet byråkrati, korrupsjon og ikke minst stor mangel på russisk bedrifts-kultur og- struktur fra norsk side. Etter hvert har man lyktes med både å dra nytte av russiske fagfolk på norsk side som for eksempel Kimek Offshore, og kanskje, etter etableringen av samarbeidsavtale mellom Statoil og Gazprom i utbyggingsplanen av Shtokmanfeltet på russisk side, kan norsk teknologi og fagfolk få innpass i det russiske næringsliv. At det er vanskelig å være utenlandsk aktør i det russiske marked er det mange som har erfart, som Telenor, som etter år med rettssaker har fått tilbake kontrollen over sine interesser på russisk side. Kirkenes har likevel oppgjennom de siste to tiår vært brohode for mange bedrifters satsing mot øst.

Man ser i dag konturene av hvordan et felles arbeidsmarked vil kunne se ut i fremtiden om det etableres visumfri sone, og grenseboerbevis. Fra norsk side er det innen visse industrier mangel på arbeidskraft, noe man ser for seg kan fylles av enten bofaste eller pendlere fra Russland. Jeg vil anta at det også spekuleres i å etablere norske produksjonsbedrifter på russisk side underlagt russisk lovverk, for å nyttegjøre seg av eventuelle fordeler. Uansett kan

vi tenke oss at det i årene framover vil bli økt samhandel og folkelig samarbeid over grensa med det resultat at Kirkenes på sin side etter all sannsynlighet vil få en økning i sin russiske befolkning. Om spådommene som rådde, etter at grensa åpnet i -91, vil slå til er ikke etter min mening ikke veldig sannsynlig, men det russiske språket vil bli om mulig en ennå vanligere del av vår hverdag.

Analyse

Jeg har å de forgående forsøkt å få fram essensen i det russiske Kirkenes, noen momenter mer grundig behandlet enn andre, og har kommet fram til at det er en nærmest umulig oppgave å favne alle sidene ved utviklingen av Kirkenes samfunnet mot et "Lille Murmansk". Man kan likevel trekke frem noen elementer som kan se ut til å ha innvirket i nevneverdig grad. For først å komme inn på essensen i det russiske Kirkenes sett fra innsiden er det nødvendig å sammenfatte og reflektere litt omkring hva russerne selv tenker omkring dette, uttrykt gjennom mine informanter. Jeg må nok en gang hevde at dette er en fremstilling av *deres* opplevelse sett i et innenfra perspektiv, og det er svært sannsynlig at man vill kunne finne mange ulike slike skildringer avhengig av hvem man snakker med i det russiske miljøet. I analysen ser jeg det som mest hensiktsmessig å først ta utgangspunkt i deres stemmer for deretter å forsøke å se dette i sammenheng med andre faktorer som har bidratt til å gi Kirkenes det preget det har i dag.

Dra fra noe- eller reise til noe

Det som slo meg under de innledende samtalene med russere både i de arrangerte intervjuene, men også fra tidligere samtaler, er at russere i Kirkenes i mindre grad enn andre har dratt *fra* noe, i den betydning at det ikke var mulig får dem å bo og leve i hhv Murmansk eller Nikel, til tross for at de *ønsket* dette. Utifra mine erfaringer har de selv valgt å flytte til Norge og Kirkenes, noen mer frivillig enn andre. Det er ikke uttalt krig eller nød som har ført til at deres flytting var det eneste alternativ, men et valgt alternativ.

Jeg kan ikke hevde at savnet og tilknytningen til hjemlandet er svakere, det har jeg ikke belegg for, men jeg ser for meg at dette trekket må gjøre noe med innstilling, vilje til deltakelse i møte med en ny kultur og et nytt land. I videre samtaler med andre aktører i samfunnet og gjennom egne erfaringer har jeg observert at russere ofte er imøtekommende, interessert, faglig og teoretisk dyktige elever og studenter. I møte med den norske hverdagen

innehar de i utgangspunktet og kanskje som en del av sin russiske kultur egenskaper som er prissatt og til og med attråverdige på denne siden av grensa.

Språk og tilpasning

Til tross for at alle informantene mine praktiserte i hvert fall det russiske dagligspråket, var alle nærmest som innfødte å regne ifht sin mestring av det norske språket. Språk og daglig kommunikasjon er og kommer alltid til å være nøkkelen til å få innpass og muligheter til å delta på likefot i en ny kultur. Informantene mine har alle vært svært bevisste på å fortest mulig lære seg språket, og forstått nytten av dette særlig i sosial interaksjon med norske unge. Som nevnt tidligere i oppgaven er både den norske og russiske kulturen relativt like i forhold til normer og verdier, fritidssysler, sosial omgang osv. De unge russerne som jeg snakket med kom ikke mellom barken og veden slik mange andre innvandrerungdom opplever. Med dette tenker jeg på at russisk ungdom ikke forventes å oppføre seg vesentlig annerledes enn norske unge, og dermed ikke produserer konflikter med sine foreldre når de tar til seg det norske levesett. Videre er russere i Kirkenes etter min erfaring svært arbeidsvillige, og ikke minst interesserte i å jobbe. Russere i Kirkenes fremstår for meg som pragmatikere. De trenger en jobb, en inntekt og finner en løsning på dette, selv om de kanskje er overkvalifiserte. Eksempler på dette fremkom under intervjuene der en av informantenes mor hadde en god jobb som avdelingsleder hjemme i Russland og jobbet som stuepersonell på hotell i dag. Selv om det var tydelig at hun kunne ønske noe annet, uttykte informanten at hun var fornøyd, hadde tenkt å jobbe seg oppover og kanskje få noe bedre en dag. Slike holdninger er det ingen tvil om at blir prissatt i et stramt arbeidsmarked. Russerne har på en måte valgt å assimileres inn i det norske samfunnet, dog har prosessen bydd dem på vesentlig mindre motstand enn mange andre grupper.

Ryggen rak

Selv om det kan se ut som at mange russere er assimilert i det norske Kirkenes gir kildene mine uten unntak uttrykk for at de er stolte av å være russere. Jeg tenker da, hvorfor skal de ikke det? De kommer fra en stor nasjon på mange måter, en supermakt, en betydelig produsent av olje, gass, jordbruksprodukter, kultur og idrett. Det er ofte en litt merkelig misoppfatning blant en del mennesker at Russland er et slags utviklingsland, og at enhver russer burde være glad for å være i et fritt og trygt vestlig land fremfor ”der”. Riktignok er det uttalte problemer med korrupsjon, pressefrihet, menneskerettigheter, materiell levestandard, men ifølge mine informanter oppleves ikke hverdagen i rusland som ufri og kontrollert. En

professor sa engang til meg: ”Koffår skulle dæm ikke være stolt av å kom fra Russland, forde om dæm e i Norge? Det e jo det samme som om vi som nordmann kom til Færøyene.” Russere i Kirkenes går etter min mening med ryggen rak. Likevel uttrykker de at de ikke ønsker å flytte tilbake til Russland, mye på grunn av de økte mulighetene det gir å ”bli norsk”.

Er russere ”den fremmede”?

Bofaste russere i Kirkenes kan på bakgrunn av mine observasjoner ikke karakteriseres som fremmede. På et eller annet tidspunkt, eller rettere sagt over tid, her de bevegde seg fra å være et fremmedelement til å være noe kjent. I denne transformasjonsprosessen har russerne i tilstrekkelig grad blitt tilsynelatende lik alle andre i Kirkenes, eller er har det skjedd en symbiose, der de to ulike grupper å betrakte som en organisme. Jeg vil hevde at vi i dag kanskje ikke har utviklet en slik tredje kultur, men er inne i en prosess der resultatet kanskje vil bli et slikt samfunn. Sett i lys av en grenseboeravtale vil man muligens se dette i nær framtid. I prosessen med oppgaven har jeg hatt i bakhodet at det tross alt i dagens Kirkenes dreier seg om at det bor maksimalt 6-800 russere her, og tross alt er ikke dette enormt mange mennesker. Jeg tenker at innstillingen til folk flest ikke påvirkes nevneverdig av dette da de langt fleste russeren som bor her ikke skiller seg vesentlig fra de norske i levesett, utseende, skikker og kulturell utfoldelse. Mange i Sør Varanger samfunnet innehar i tillegg en grunnleggende positiv holdning til Russland og dets folk, mye med bakgrunn i historiske begivenheter. I starten på prosjektet undret jeg meg over hvorfor ikke russerne var mer synlige *som russere* i samfunnet vårt, hvorav en av de mulige årsaker kan være at de rett og slett ikke er så ulike oss i utgangspunktet, og dermed ikke blir synlige. En annen grunn kan være at de har hjemland, russisk familie og venner såpass nært og tilgjengelige at de rett og slett får vært ”russere” når de er ”hjemme”. I tidligere samtaler har flere russiske unge fortalt meg om sine turer hjem til Murmansk, med russiske middager, vodka, byturer og sist men ikke minst sosial kontakt på ”russisk måte”. En av informantene uttrykte det slik:

I: blir det sånn at når du har vært lenge i Norge uten å ha vært tilbake i Murmansk, at du får en trang til å reise tilbake?

O: ja selvfølgelig. Da får æ sånn....nu må æ ta en tur før det tørne for mæ. det redde faktisk å komme sæ en tur over.

I: ka du mene med det ?

O: man får.....mere forståelse der. som et menneske. Det e jo greit det der med drikking, det inngår i avslappinga. Når vi samles får å ta en liten dram, da blir bordet først dekt med masse mat, først å fremst. Ikke sånn som her i norge der alle tar med sin egen drikke, dundre det i sæ, første mann å bli dritings å hjem å sove sant. Der sitt

du faktisk å....spise drikke litt, prate sant, kommunisere, fortelle historier... korsen har du hadd det i livet. Frem å tilbake sant.

I: men kem e det da du snakke med?

O: æ snakke med mine venna selvfølgelig, å familie så klart.

I løpet av prosjektperioden som resulterte i denne oppgaven hadde jeg avtalt å være med en av informantene mine til Murmansk, for å se på hvordan han var *russer* der. I tidligere samtaler med denne informanten snakket han om at han ofte ble svært nostalgisk, stolt og nesten en ”superrusser” når han var hjemme i Murmansk. Hva dette innebar kunne være interessant å ta nærmere i øyensyn. Det lyktes meg dessverre ikke i løpet av dette prosjektet. Likevel er hans skildring av de ulike omgangsformene svært interessante.

I sum gjør resulterer dette i at bildet av den fremmede, den ukjente, den skumle, slett ikke for den jevne mann og kvinne i Kirkenes, er russisk i hvert fall. Et slikt syn underbygges dog ikke entydig av mine informanter, som alle har hatt også negative opplevelser knyttet til at de er russiske, men disse opplevelsene er knyttet til unntakene ikke en del av deres hverdag.

I hvilken grad opplever russere selv at Kirkenes er en russisk by?

I responsen på dette spørsmålet må jeg ærlig talt si at jeg ble nokså overrasket, da det for de unge russerne opplevdes at Kirkenes var en til dels svært russisk by. En hevdet en såpass høy prosentfordeling som 40/60, nesten like russisk som norsk. En del av forklaringen var skilting og russisk butikkpersonale og lignende. Men deres opplevelse av hverdagen der de jevnlig kan høre og praktisere sitt morsmål, der mange av butikkenes kunder, bilene i gata er russiske, må være en klar indikasjon på at Kirkenes om den ikke *er*, så er den i ferd med å bli en by med et klart russisk preg, også for byens russiske befolkning. Denne indikasjonen er ytterst interessant, da det ikke nødvendigvis er byens egen russiske del som bidrar til dette men et sett av sammenfallende årsaker som i som gjør at byen fremstår som den gjør. Jeg vil ikke underdrive russernes betydning i denne sammenhengen, men basert på informantenes fremstilling av hvordan de selv flagger sin russiske bakgrunn, er ikke de i det minste ikke alene om å sette sitt preg på byen.

Russerne i min oppgave var heller ikke spesielt interessert i at det skulle komme mange flere russere hit som en følge av en åpnere grense. Grunnene til det var relativt ensidig at de ikke ønsket de negative sider ved det russiske samfunnet eksportert til Kirkenes, uten at det finnes holdepunkter for å hevde at dette kommer til å skje. Etter all sannsynlighet er deres holdninger og synspunkter derimot basert på den offentlige debatten på norske side. Der er fremmedfrykten om ikke rådende så i alle fall sterkt representert i mediebildet, med frykt for økt kriminalitet, uro og usikkerhet knyttet til den trygge og rolige tilstanden i byen i dag. De ønsker slik jeg har forstått det ikke at Kirkenes skal bli mer russisk enn den er i dag, og slett ikke at den russiske befolkningen skal bli for stor i forhold til den norske. En av informantene uttrykte det treffende slik:

I: du vil ikke ha masse russera her?

O: nei, æ vil ikke det.

I: men det e jo masse russera her..

O: ja det blir jo flere å flere..

Er resultatet av en tilsynelatende og nærmest total assimilasjon at de russerne som er her har begynt å opparbeide seg en type *oss dem* holdning til sine landsmenn på andre sida av grensa, ved at de har smeltet inn i det norske samfunnet å rett og slett "blitt norsk". De fleste jeg snakket med viste liten og manglende interesse for å etablere treffsteder der den russiske befolkningen kunne ha et møtested. De mente det ikke hadde noe for seg, å søke mot det russiske, å skille seg ut. Om dette kan være et uttrykk for en bekymring for at en slik arena kan virke segregerende, vet jeg ikke, men det kan se ut til at målet for mange av de unge russerne er total integrering. Ved å sette seg dette målet kan de gå glipp av grunnleggende kulturuttrykk som de velger bort i prosessen, og kan komme til å savne senere i livet. Slike distanseringsprosesser er slett ikke uvanlige. Om vi tar utgangspunkt i Siv Kvernmos beskrivelse av akkulturasjon er det ikke vanskelig å se at gruppen med unge russerne mer eller mindre har forkastet sin egen kultur til fordel for majoritetskulturen, altså det har skjedd en assimilasjon. Om dette er noe som vil vedvare eller om disse unge russerne vil søke tilbake til sin opprinnelige kultur en gang i fremtiden blir ren gjetning, men om Kirkenes` russiske befolkning kommer til å øke markant ser jeg ikke noen fordeler ved at en så omfattende assimilering skal være målet. Fremfor det er det mer hensiktsmessig å omdefinere hva som er Kirkeneskulturen, en prosess jeg mener er i gang allerede. Drivstoffet i denne prosessen er etter det jeg har kunne finne i mine studier av "fenomenet Kirkenes", alle de parallelle prosesser, historier, demografiske omrokninger som har skjedd og skjer i regionen. Jeg mener videre utifra mine observasjoner at det er rom i samfunnet vårt for å at den russiske

befolkningen blir mer synlig som russere også. Mat er som kjent veien til manges hjerter, kanskje en ide er en russisk resturang, russisk folkedans på leikaringen, feiring og flagging på den russiske nasjonaldagen, mer synlige feiringer av russiske festdager og høytider i det offentlige rom?

Finnes egentlig ”Lille Murmansk” og hva bringer fremtiden?

Det er ikke nødvendigvis slik at byen i seg selv, i kraft av sin russiske befolkning er *blitt* russisk. Byen fremstår som russisk også for den russiske delen av befolkningen som et resultat av mange ting som ikke direkte har med deres tilstedeværelse å gjøre. Et sett av ulike sammenfallende årsaker ser ut til å påvirke Kirkenes til å fremstå som russisk, der den bofaste russiske befolkningen utgjør en del av denne helheten. Andre medvirkende årsaker er både bakenforliggende slik som tidligere omtalt. Områdets historie, folks mentalitet, kommunens, idrettens og andre organisasjoners grenseoverskridende vennskapssamarbeid bringer russere og nordmenn sammen. Å se på dette spesielle forholdet uten å vektlegge krigen, og frigjøringen i oktober 1944 vil være umulig. Russerne på sin side har et nærmest religiøst forhold til ”den store fedrelandskrigen”, noe som var svært synlig under 65års markeringen av seieren, om den kan kalles det. På norsk side sammenfaller historien under krigsårene en del med den russiske. En total tysk dominans i området, ble avløst av russiske tropper som befrikk området, og mottok innbyggernes hyllest. Dette har skapt et enormt sterkt bånd, særlig til den eldre delen av befolkningen. De synlige tyske festningsverk i tillegg til grundige og gode opplegg i de lokale skolene har vært med på å holde denne felles historien levende frem til den dag i dag.

I etterkant av den russiske frigjøringen, dro troppene seg ut av øst finnmark i motsetning til mange andre områder de frigjorde i krigens slutfase. Man fikk en klar bekreftelse på at russerne ikke hadde ekspansive hensikter. Sosialismen sto sterkt, også etter 1948 og natomedlemsskapet, gjennom den kalde krigen og til tross for enkelte høyredominerte perioder i kommunen har stort sett de røde regjert. Mange opplevde på en måte i etterkrigstiden et dobbelt svik fra eget land, med overvåkning og mistenkeliggjøring i tillegg til at de følte seg glemt etter frigjøringen i oktober -44.

Kontakten over grensa forgikk, om ikke upåvirket av det politiske klima, så i hvert fall på tross av verdens ideologiske todeling. Dette arbeidet resulterte i at man etter Sovjetunionens oppløsning i 1991 ikke måtte begynne på nytt, men fortsette, med de mulighetene åpningen av grensa ga. Etter bare knappe to år så Barentssamarbeidet dagens lys og samfunnet tok

steget inn i en ny æra. Barentssekretariatet, kommunen, fylkeskommunen sørget for mange grenseoverskridende prosjekter, det var plutselig kommet en ny ”vitenskap”- borderologi, og man var best på dette nettopp her.

Samarbeid mellom norske og russiske skoler, vennskapskommunesamarbeid gjorde en ennå tettere kontakt mellom de to folk mulig. Med den åpne grensa fulgte naturligvis en del blandingssekteskap, noen vellykkede andre ikke. Likevel ble det stadig mer vanlig at navn som Smirnov, Ljuba, Tatjana, Igor og Misja dukket opp både i aviser og utpå postkasser i Kirkenes. Som følge av behov for arbeidskraft og strategi fra en del bedrifter vokste den russiske befolkningen jevnt og trutt utover 2000 tallet. Det går også etter hvert opp for stadig flere i regjeringskorridorene hvilket potensiale som ligger nord øst i landet og også internasjonalt får Nordområdene økt fokus særlig i lys av energi, miljø, fiskeri og ikke minst grenseoverskridende samarbeid. Når mange sier: se på Kirkenes er ikke fenomenet oppstått over natten, eller som et direkte resultat av Sovjets oppløsning. Det er ikke nordområdenes naturrikdommer som er den egentlige skatten i regionen. Det som har skapt og driver disse prosessene er folket som bor her, både russere, nordmenn, mannen i gata og den kulturelle barentseliten. Som rådmann Bente Larsen uttrykte det:

”Det som virkelig e kommunen sin ressurs og fremtid, det e jo folke som bor her, som skape den her byen å gjør den til det den e.”

Avsluttende kommentar

Det er ikke slik jeg ser det, på bakgrunn av erfaringer i denne oppgaven, *en* årsak til at Kirkenes i økende grad blir mer russisk. Økning i den russiske delen av befolkningen er kanskje mer et resultat blant mange, i en form for transformasjon mot et lille Murmansk. Det vi ser kan se ut til å være den spede begynnelse på en utvikling av en tredje kultur, ikke bare i møte mellom kulturer men i et samspill av årsak virkningsforhold som har både lokal, regional, nasjonal og globale dimensjoner. Senest enighet om delelinja i Barentshavet og planlagte grenseboerbevis.

I arbeidet med mitt prosjekt kom jeg på innsiden av det russiske Kirkenes, for å finne at dette ifølge mine kilder per i dag ikke eksisterer noe vitalt og yrende indre russisk liv. Likevel, underveis i prosessen gjorde jeg ved hjelp av samtaler med andre personer og instanser,

historiske tilbakeblikk oppdagelser som var likeså interessante. Jeg oppdaget Kirkenes på ny. Et Kirkenes i en fantastisk medvind der industrien blomstrer, der det våges, der det satses. Her yrer det av akademisk hunger, og opptil tre høyere utdanningsinstanser er på tilbudssiden. Kirkenes er inne i en prosess, en prosess i rivende utvikling drevet av og med befolkningen så vel som andre aktører. Resultatet kan se ut til å bli at om ikke Kirkenes er "Lille Murmansk" i dag så vil det være et lille Russland i fremtiden.

Både unge russere som jeg har snakket med og kommunen er klar over hva som skjer, så vel som "barensintelligensiaen", representert tungt ved Barentssekretariatet. Drevet på mange ulike arenaer i folk til folk samarbeid, politisk nasjonalt ned til kommunalt nivå, frivillig og idrettsorganisasjonsnivå, kunst og kultur. Et samfunn som er gjennomsyret av sin historie, geografi, politikk, med det resultat at det som en av få samfunn i en verden preget av økonomisk usikkerhet er på full fart oppover er blitt en lysende stjerne i nord.

Aljosha utfor Murmansk

Russemonumentet i Kirkenes

Litteratur

- Alghasi, Sharam, Fangen, Katrine og Frønes, Ivar(red)2006: ” *Mellom to kulturer*, Gyldendal Akademisk, Oslo
- Anspach, R., Mizrachi, N, 2006: The fieldworker`s fields: ethics, ethnography and medical sociology. *Sociology of Health and Illness*. 28 (6)
- Berger, P. L. & Luckmann T. 2006: ”*Den samfunnsskapte virkelighet*”, Fagbokforlaget. Bergen.
- Blaikie, Norman 2007: “*Designing social research. The logic of anticipation*”, Polity Press. Cambridge. UK
- Bourdieu, Pierre 1992:” *The Practice of reflexive sociology (The Paris Workshop)*”, i Pierre Bourdieu and Loic J.D. Wacquant: “*An Invitation to reflexive Sociology*”, Polity Press. Cambridge. UK
- Henriksen, Kristin: ” *Fakta Om 18 innvandringsgrupper i Norge*”, Statistisk Sentralbyrå Oslo- Kongsvinger 2007
- Høgmo, Asle i 2002: ”*Fremmed i det norske hus. Innvandreres møte med bygdesamfunn, småby og storby*”. Gyldendal akademisk Oslo.
- Kerlinger F. N & Pedhazur E. J. 1973:”*Multiple regression in behavioral research*”, Holt Rinehart & Winston. New York. USA
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G 1985: “*Naturalistic inquiry*”, Sage. Beverly Hills, CA. USA
- Lotherington, Ann Therese 2008: Artikkel i Tidsskrift for kjønnsforskning nr 1/ 08
- Silverman, D.(2006): *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analyzing Talk, Text and Interaction*. Sage London UK
- Yin R.K. 1989: “*Case study research: Design and method*”, Sage. Newbury Park. CA. USA
- St meld 49 2003-2004

Følgende nettdresser er brukt i utformingen av oppgaven:

Side 73: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/veiledninger/2006/ny-barentsekstra-tatt-fra-eks-barentstop.html?id=88485>

Side 72:

<http://sorvaranger.custompublish.com/index.php?id=4470978&showtipform=1&cat=17876&gb=>

[http://www.nhc.no/php/index.php?module=fatcat&fatcat\[user\]=viewCategory&fatcat_id=44](http://www.nhc.no/php/index.php?module=fatcat&fatcat[user]=viewCategory&fatcat_id=44)

Side 53 og 40: www.svk.no

www.wikipedia.com

http://www.dreamers1.com/russia/North_Cape/European_Russia.43.JPG

Side 51: www.sor-varanger.kommune.no/om-framtidig-etablering-av-en-norsk-russisk-grensesone-med-saerlig-ordninger-for-lokal-grensetrafikk-.4780300-17830.html

Side 49: www.vg.no

Side46: www.noregur.is/News_and_events/history2/liberation/

Side 45: www.nkpmn.org/Historiesidene/tyskeokkupanter/TromsogFinnmark.html

Side 42: www.kirkenesinfo.no

Side 41: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/nouer/1997/nou-1997-5/8.html?id=140753>

Side 29: http://nn.wikipedia.org/wiki/Sigbj%C3%B8rn_Obstfelder

Side 26: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/regpubl/stmeld/2003-2004/stmeld-nr-49-2003-2004-/5/1.html?id=405197>

Side 24: www.ssb.no

Side 9: <http://www.barents.no/om-barentssekretariatet.137550.no.html>